

Посібник для вчителя

НОВА українська школа

Ранкові зустрічі

2 клас
І семестр

Харків
Видавнича група «Основа»
2019

УДК 373.2
Р22

Рецензент:

В. Б. Руденко, завідувач методичного кабінету відділу освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради Черкаської обл.

Р22 Ранкові зустрічі. 2 клас. I семестр. / авт.-упоряд. С. В. Сигида. — Х. : Вид. група «Основа», 2019.— 141, [3] с.
ISBN 978-617-00-3662-9.

Посібник містить інформаційний методичний матеріал для підготовки і проведення ранкових зустрічей у 2-му класі, дібраний відповідно до Концепції Нової української школи, вимог нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Матеріал систематизовано за темами місяців (I семестр): «Зміни», «Способи пізнання», «Територія», «Спільнота».

Щоденні вітання, цікаве подання матеріалу, групова робота, ігри та завдання розвивального характеру допоможуть учителеві продовжити роботу щодо створення класної спільноти, урізноманітнити уроки, сприятимуть розвитку навичок спілкування, логічного мислення молодших школярів, їхньої творчої уяви, самостійності, формуванню всебічно розвиненої особистості громадянина і патріота, здатного до інновацій.

Запропоновані у посібнику завдання спрямовані на формування ключових компетентностей молодших школярів Нової української школи, зокрема: спілкування державною мовою, уміння вчитися впродовж життя, соціальної та громадянської компетентностей, компетентності у природничих науках і технологіях, екологічної грамотності, ініціативності та підприємливості, а також здорового способу життя.

Для вчителів, вихователів, студентів педагогічних вузів, батьків.

УДК 373.2

ISBN 978-617-00-3662-9

© Сигида С. В., упорядкування, 2019
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2019

Зміст

ПЕРЕДМОВА	6
1-й МІСЯЦЬ. ЗМІНИ	8
Тиждень 1	8
<i>День 1.</i> Що змінилося в мені?	8
<i>День 2.</i> Змінне і незмінне в мені	9
<i>День 3.</i> Чому люди інколи змінюють свою зовнішність?	10
<i>День 4.</i> Що тобі допомагає зміцнити своє тіло?	11
<i>День 5.</i> Чого я навчився за рік?	12
Тиждень 2	14
<i>День 1.</i> Що змінилося у школі?	14
<i>День 2.</i> Що я хотів би змінити у своєму класі/школі?	14
<i>День 3.</i> Класна кімната моєї мрії. Яка вона?	15
<i>День 4.</i> Безпечний рух від школи додому	17
<i>День 5.</i> Безпечна поведінка на шкільному подвір'ї (що змінилося?)	18
Тиждень 3	19
<i>День 1.</i> Які причини змін у природі восени?	19
<i>День 2.</i> Які причини змін у природі восени? (продовження)	20
<i>День 3.</i> Зміни в житті рослин восени	21
<i>День 4.</i> Зміни в житті тварин восени	24
<i>День 5.</i> Чи можливе життя без змін?	25
Тиждень 4	26
<i>День 1.</i> Які зміни залежать від мене, а які — ні?	26
<i>День 2.</i> Які книжки є улюбленими з дитинства?	27
<i>День 3.</i> Мої смакові уподобання. Чи змінилися вони за рік?	28
<i>День 4.</i> Чи можуть змінюватися мої плани?	29
<i>День 5.</i> Чи змінить добро твоє життя?	30
2-й МІСЯЦЬ. СПОСОБИ ПІЗНАННЯ	32
Тиждень 1	32
<i>День 1.</i> Як я отримую та сприймаю інформацію?	32
<i>День 2.</i> Про що повідомляють знаки й піктограми?	34
<i>День 3.</i> Як органи чуття допомагають пізнавати світ?	36
<i>День 4.</i> Шрифт Брайля	39
<i>День 5.</i> Про що розкаже упаковка?	41
Тиждень 2	43
<i>День 1.</i> Як я можу дізнатися про події минулого?	43

<i>День 2.</i>	Музеї	44
<i>День 3.</i>	Про що розкажуть фотографії?	45
<i>День 4.</i>	Бібліотека як освітньо-культурний центр	47
<i>День 5.</i>	Засоби масової інформації	48
Тиждень 3		49
<i>День 1.</i>	Як я можу розкривати таємниці природи?	49
<i>День 2.</i>	Ґрунт	51
<i>День 3.</i>	Як досліджувати ґрунт?	52
<i>День 4.</i>	Повітря. Досліди з повітрям	54
<i>День 5.</i>	Яким буває вітер?	55
Тиждень 4		56
<i>День 1.</i>	Як відрізнити фантазії/вігадки та реальність?	56
<i>День 2.</i>	Фантазії	57
<i>День 3.</i>	Мова тіла	59
<i>День 4.</i>	Збережімо здоров'я!	61
<i>День 5.</i>	Побутова хімія: небезпека чи допомога людині?	63
3-й МІСЯЦЬ. ТЕРИТОРІЯ		66
Тиждень 1		66
<i>День 1.</i>	Що таке територія?	66
<i>День 2.</i>	Як упізнати територію своєї країни?	68
<i>День 3.</i>	Господарі своєї території	70
<i>День 4.</i>	Як територія може стати домівкою?	72
<i>День 5.</i>	Атрибути Української держави	73
Тиждень 2		76
<i>День 1.</i>	Що на території мого населеного пункту доступно для всіх?	76
<i>День 2.</i>	Де межі мого особистого простору?	78
<i>День 3.</i>	Чому особистий простір — недоторкана територія?	80
<i>День 4.</i>	Як зробити територію комфортною для себе?	82
<i>День 5.</i>	Як зберегти кордони свого простору в стосунках з іншими?	84
Тиждень 3		85
<i>День 1.</i>	Повага до себе та інших людей	85
<i>День 2.</i>	Тиск, неповага, приниження — протидія їм	88
<i>День 3.</i>	Як уникнути конфлікту?	89
<i>День 4.</i>	Як стати хорошим другом?	92
<i>День 5.</i>	Як бути щасливим?	93

Тиждень 4	96
<i>День 1.</i> Мальовнича природа рідного краю	96
<i>День 2.</i> Які рослини ти зустрінеш в Україні?	98
<i>День 3.</i> Які тварини мешкають у нашій державі?	100
<i>День 4.</i> Про що розповість Червона книга?	102
<i>День 5.</i> Як, оберігаючи своє, зберегти наше?	105
4-й МІСЯЦЬ. СПІЛЬНОТА	107
Тиждень 1	107
<i>День 1.</i> Що може об'єднати спільноту?	107
<i>День 2.</i> Люди — різні, але всі ми — рівні. Чим та як люди об'єднані в суспільстві?	108
<i>День 3.</i> Тема дня «Краще разом чи поодинці?»	110
<i>День 4.</i> Як налагоджувати гарні стосунки?	112
<i>День 5.</i> Як виникає приязнь? (Приклади привітного ставлення, відкритого спілкування, взаємоповаги)	114
Тиждень 2	115
<i>День 1.</i> Чому довіряють друзів/подрузі? (Приклади щирості, розуміння та підтримки в стосунках)	115
<i>День 2.</i> Як сприймати тих, кого не знаєш?	116
<i>День 3.</i> Правила спілкування	118
<i>День 4.</i> Співпраця у грі, навчальних і життєвих ситуаціях	120
<i>День 5.</i> Стосунки із дітьми своєї та іншої статі	121
Тиждень 3	123
<i>День 1.</i> Чи може існувати спільнота без правил і законів?	123
<i>День 2.</i> Які небезпеки можуть бути у спільноті?	124
<i>День 3.</i> Як поводитися у ситуації ворожості/загрози?	126
<i>День 4.</i> Як стають героями?	127
<i>День 5.</i> Хто для мене є героєм?	128
Тиждень 4	130
<i>День 1.</i> Які спільноти є в природі?	130
<i>День 2.</i> Як ми впливаємо на природу?	131
<i>День 3.</i> Що об'єднує українців?	133
<i>День 4.</i> Що корисного я можу зробити для спільної справи?	134
<i>День 5.</i> Як залишитися собою серед інших людей?	136
БІБЛІОГРАФІЯ	139
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ	142
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	143

Передмова

Хай педагог завжди поспішає до дітей, радіє кожній зустрічі з ними; тоді й діти поспішатимуть до школи і радітимуть кожній зустрічі зі своїм вихователем і друзями.

Ш. О. Амонашвілі

Кожен учитель намагається використовувати такі форми і методи навчання, які б зацікавлювали дітей навчальним матеріалом, спонукали бажання вчитися, що сприяє досягненню високого рівня знань учнів. Так, інтерактивні форми роботи, особистісно орієнтований та диференційований підходи, упровадження інноваційних технологій навчання у практику допомагають зацікавити учня на уроці, розвиваючи його здібності.

Посібник створено з метою надати практичну допомогу вчителям початкових класів у підготовці та проведенні ранкових зустрічей відповідно до **Концепції Нової української школи**, вимог нового Державного стандарту загальної початкової освіти.

Практика ранкових зустрічей є однією з успішних практик, що допомагає вчителю у створенні спільноти в класі. *Ранкова зустріч* — це зустріч на початку дня всієї групи дітей з педагогом. Їй присвячують 20 хвилин, аби створити позитивну атмосферу в класі на весь час перебування дітей у школі. Учні збираються, аби привітати одне одного, вислухати думки друзів про певне питання, поставити та обговорити запитання. Ранкова зустріч формує ті цінності, які стають основою для створення відповідальної та дбайливої спільноти дітей. Вона надає педагогам можливість навчити школярів взаємної поваги та позитивного ставлення одне до одного, сприяє формуванню цілісного колективу.

Ранкова зустріч містить чотири основні компоненти. *Привітання* — перший компонент ранкової зустрічі. Сидячи в колі, одне навпроти одного, кожна дитина вдумливо й поважно вітається з іншими дітьми. Під час вітання кожен з повагою звертається до інших на ім'я; у колі створюється доброзичливий настрій. Діти усвідомлюють свою важливість і допомагають іншим почуватися членами

групи, яких цінують. Вітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного етапу зустрічі — *обміну інформацією*. Учні висловлюють власні ідеї, почуття, а також обмінюються важливою для них інформацією та досвідом. Однокласники ставлять запитання або висловлюють коментарі з певної теми, проблеми. Дитина, яка висловлює свої думки, відповідає на запитання. Таким чином учні дізнаються про інших і надають можливість решті дізнатися про себе. Обмін інформацією формує у школярів навички вільних висловлювань перед іншими дітьми та батьками.

Групове заняття — наступний компонент ранкової зустрічі. Мета групових занять полягає в об'єднанні групи. Кожен її учасник приєднується до спільних розваг — співає, грається в ігри, бере участь у різних приємних заняттях. Серед цих занять повинні бути ігри, що не передбачають суперництва, а також завдання кооперативного характеру, де цінують та враховують індивідуальний рівень навичок та інтереси дітей. Цей вид діяльності потребує від учнів використання навичок критичного мислення і сприяє самовираженню. Групові заняття менш структуровані, ніж такі компоненти ранкової зустрічі, як вітання та обмін інформацією. Вони спрямовані на задоволення притаманного дітям бажання рухатися.

Щоденник вражень — завершальний елемент ранкової зустрічі. У звичайному зошиті, альбомі для малювання чи блокноті учні ведуть власні записи. Діти самостійно обирають тему для записів, визначають, чим писати: олівцем чи фломастером, звичайною кульковою ручкою чи кольоровою. У кожного школяра — свій щоденник. Діти вчаться вільно висловлювати власні думки, розвивають мислення і мовлення. Такий метод надає можливість виявити свої почуття. Право вибору залишається саме за дитиною.

Піклування одне про одного, відчуття емоційної безпеки, потрібної для того, аби ділитися важливими ідеями та досвідом, готовність допомагати друзям — це саме ті якості, що відображають суть ранкової зустрічі.

1-Й МІСЯЦЬ. ЗМІНИ

Мета: створити умови для з'ясування змісту понять «зміни»; сприяти формуванню навичок визначати зміни (*у тілі, знаннях, школі, в природі*); надати учням змогу висловлювати власні думки і почуття з приводу побаченого і почутого; забезпечити можливість для порівняння і впорядкування об'єктів навколишнього світу за однією або декількома ознаками; стимулювати дотримання правил щодо догляду за своїм тілом, одягом, особистими речами; заохотити до пізнання власних емоцій (*позитивних і негативних*), їхніх змін у різних ситуаціях та впливу на організм.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ЗМІНИЛОСЯ В МЕНІ?

1. Вітання

(Під музичний супровід діти співають, виконують рухи.)

Доброго ранку! Доброго дня!
Бажаєте ви! Бажаю вам я!

Доброго ранку! Доброго дня!
Зичу здоров'я завжди і щодня!

► *Вправа «Привітання із сусідом»*

Діти утворюють коло, обирають слово з «хмаринки» та вітаються із сусідом.

- Доброго ранку!
- Доброго дня!
- Добридень!
- Радий тебе бачити!
- Хай щастить!
- Моє шанування!
- Здрастуйте!
- Доброго здоров'я!
- Здоровенькі були!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що змінилося в мені?» Учитель читає вірш.

СПРАВИ ЛІТА

Знаєш, скільки справ у літа?
Їх усіх не полічити!
Треба нам підсмажити спину,
Ніс убрати в ластовиння,
Накупати нас у річці
Наперед на три сторіччя,

Та ще подарувати
Лісу й лугу буйні шати.
Словом, справ — не полічити!
Та найбільше треба літу,
Щоб зуміли я і ти
Набагато підрости!

А. Костецький

▶ Вправа «Мікрофон»

- Про яку пору йдеться у вірші?
- Які справи у літа?
- Яка найважливіша справа у літа?
- За що ви любите літо?

▶ Перегляд мультфільму «Канікули Поллі». Обговорення (<https://youtu.be/Ui3vmYiEWck>)

- Про які події мультик? Чи сподобався він вам?
- Про що думають персонажі мультфільму?
- А як ти провів літні канікули? Розкажи. (За бажанням розповідають троє учнів.)

3. Групове заняття

▶ Вправа «Пантоміма». Робота в парах

(Щоб обрати пару, діти ходять класом. Коли вчитель промовить слово «Літо», той учень, який найближче, і буде парою.)

Діти у парах показують, чого за літо вони навчилися, чи що в них змінилося.

За сигналом учителя «Стоп!» учні повертаються у коло і розповідають про свого товариша, які зміни у нього відбулися.

▶ Створення хмаринки-колажу «Літні слова»
(Групи вчитель створює на власний розсуд.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Що доброго мені вдалося зробити за літо?
- Я хочу повернутися в літо, тому що...
- За літо я навчився(лась)...

✓ **ДЕНЬ 2. ЗМІННЕ І НЕЗМІННЕ В МЕНІ**

1. Вітання

— Нумо привітаємось!

(Діти за сигналом ведучого починають хаотично рухатись класом і вітатися з усіма, хто зустрічається на їхньому шляху.)

Алгоритм вітання

- 1 раз плеснули в долоні — вітаємося за руки;
- 2 рази плеснули в долоні — вітаємося плечима;
- 3 рази плеснули в долоні — вітаємося спинами.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Змінне та незмінне в мені»

▶ Вправа «Не хочу хвалитися, але...»

Учитель пропонує учасникам по черзі розповісти про себе «Що змінилося в мені?». Потім організовує обговорення.

— Чому деякі речі постійно змінюються?

— Чому дещо залишається незмінним? (*Блакитні очі, кирпатий носик тощо.*)

— Чи може з часом змінюватись те, що зараз є незмінним?

3. Групове заняття

► *Гра «Опиши сусіда»*

(Учні в парах стають одне навпроти одного, роздивляються одне одного протягом хвилини. За командою вчителя пари обертаються спинами. Кожному з них ставлять запитання з метою описати свого партнера. Необхідно якомога точніше давати відповіді.)

— А що змінилося в сусіда?

— Чого у вас більше з однокласниками — схожого чи відмінного?

Обмін інформацією (3–4 учні).

4. Теми для Щоденника вражень

□ Якби я був(ла) чарівником (*чарівницею*), то я б змінив(ла) у собі...

□ Змінне та незмінне в мені.

□ Протягом дня у мене змінюється настрій тому, що...

✓ ДЕНЬ 3. ЧОМУ ЛЮДИ ІНКОЛИ ЗМІНЮЮТЬ СВОЮ ЗОВНІШНІСТЬ?

1. Вітання

Другу руку простягни.

Усмішку йому пошли!

Добрий ранок! Добрий день!

Зустріч нашу розпочнем!

(Діти вітаються по колу, звертаються одне до одного на ім'я і торкаються долоньками.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чому люди інколи змінюють свою зовнішність?»

► *Вправа-гра «Вибери зачіску»*

Учням роздають картки з малюнками різних зачісок (*чоловічих і жіночих*), а по центру картки — контури голови людини. Діти впродовж 1 хвилини зображують, яку зачіску собі обрали.

► *Вправа «Мікрофон»*

— Чому саме цю зачіску обрали?

— Як може змінюватися зачіска залежно від події?

— Що легше — змінити колір чи довжину волосся?

— Чому люди інколи змінюють свою зовнішність? (*Одяг, зачіску...*)

— Якщо твій товариш змінить свою зачіску чи одяг, ти також їх зміниш чи залишиш як є? Чому?

— Як ви гадаєте, чому всім подобаються різні кольори одягу, різні зачіски?

— Чи добре б було, якби у всіх були однакові вподобання?

3. Групове заняття

» *Вправа «Одягни в зручний одяг мандрівника»*

Діти об'єднуються у групи.

Учитель роздає малюнки одягу для хлопчика та дівчинки. Учні одягають макет у зручний одяг, а потім обґрунтовують, чому так вирішили.

» *Вправа-гра «Художник»*

Один з учасників — «художник». Він задумав намалювати портрет одного з гравців. «Художник» уважно дивиться на всіх, обирає собі «натуру». Потім повертається спиною до дітей і починає «малювати», тобто дає словесний портрет. Решта повинні вгадати, кого «малювали», тобто хто був «моделлю».

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хочу змінити свою зовнішність, тому що...
- Якби у всіх людей були б однакові вподобання, то...
- Мені подобається мій вигляд...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО ТОБІ ДОПОМАГАЄ ЗМІЦНИТИ СВОЄ ТІЛО?

1. Вітання

Діти утворюють коло.

— Доброго ранку, любі мої діти! Рада вас всіх бачити. А ви з яким настроєм сьогодні прийшли до школи? Покажіть.

— А зараз я пропоную ласкаво привітати одне одного, хором називаючи ім'я.

Почнемо ліворуч від мене, за годинниковою стрілкою.

«Доброго ранку, Володю!»

«Доброго ранку, ...»

«Доброго ранку, наш клас!»

«Доброго ранку всім нам!»

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що тобі допомагає зміцнити своє тіло?»

» *Вправа «Незакінчене речення»*

Щоб здоров'я добре мати,
Слід про нього змалку... (дбати):
Кожний ранок обливатись
І зарядкою... (займатись),
У дворі щодня гуляти,
Повноцінно їсти й... (спати),

Добре мити всі продукти,
 Досхочу вживати... (фрукти).
 Будете все це робити —
 Перестанете... (хворіти).

— Діти, а що, на вашу думку, слід робити, аби почути своє тіло?
 (Роздуми дітей — 3 учні.)

— Пропоную переглянути мультфільм «Як почути своє тіло» та обговорити побачене (<https://youtu.be/dgaovSRHGPQ>).

► Вправа «Мікрофон»

— Якою мовою спілкується тіло з людиною? (Мовою відчуттів.)

— Що потрібно для щастя своєму тілу? (Його потрібно розслабляти, тренувати, годувати і любити.)

— Як необхідно тренувати своє тіло? (Ходити пішки, грати в активні ігри, стежити за поставою, щоденно робити зарядку, відпочивати на свіжому повітрі...)

— Як розслабляти своє тіло? (Відпочивати, вчасно лягати спати...)

3. Групове заняття

► Гра «Пересядьте всі, хто...»

— Усі діти різні та водночас схожі одне на одного. Пропоную в цьому переконатися.

Пересядьте всі ті, хто вранці не виконує ранкову зарядку; хто любить спорт; хто лягає спати вчасно; грає в ігри на планшеті... тощо.

► Гра «Живі малюнки»

Дітям роздають малюнки із зображеннями щодо турбування про своє тіло.

Кожна дитина розглядає малюнок і показує рухами чи позою, а решта відгадують, про що йдеться. (Наприклад: на малюнку діти плавають у басейні; чистять зуби; їдуть на лижах і т. ін.)

4. Теми для Щоденника вражень

- Правильний спосіб життя це — ...
- Я люблю своє тіло, тому...
- Раніше мені не вдавалося..., а тепер...

✓ ДЕНЬ 5. ЧОГО Я НАВЧИВСЯ ЗА РІК?

1. Вітання

ЗАПРОШЕННЯ

Я усіх дітей гукаю
 Та до себе закликаю!

Будемо всі разом грати,
Зустріч вже пора почати!
Другу руку простягни,
Йому посмішку пошли.
Добрий ранок, добрий день!
Нашу зустріч розпочнем!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чого я навчився за рік?»

► *Робота в парах «Розкажи про себе»*

Учні:

— У 1-му класі я був..., а тепер...;

У мене вже добре виходить...;

Раніше я не міг..., а тепер...; і т. ін.

► *Вправа «Мої вміння»*

(Дітям роздають картки зі словами-вміннями.)

— З часом людина стає дедалі вправнішою. Обведи зеленим кольором вміння, притаманні тепер тобі, а ті, яких ще не маєш, — червоним.

Сервірувати стіл, нарізати фрукти, вигулювати домашнього улюбленця, складати портфель, ходити за покупками, виносити сміття, застеляти ліжко, складати одяг у шафу, вибирати подарунки, працювати, пилювати.

Обговорення (3–4 учні).

— Чому ж ви за рік стали вправнішими?

— Що допомогло вам змінитися?

3. Групове заняття

► *Вправа «Бінго»*

Кожному учасникові дають аркуш паперу. Його необхідно скласти вертикально навпіл, а потім лише руками «вирізати» фігурку «Бінго» — силует людини. Після цього кожен учасник на ньому пише, чого за рік він уже навчився.

На наступному етапі учні підводяться і ходять класом, дивляться, у кого вміння збігаються. Потім утворюють коло. Вчитель запитує, у кого що спільне, а в кого — різниться.

► *Групова вправа «Склади режим дня другокласника»*

4. Теми для Щоденника вражень

- Я зрозумів(ла), що потрібно добре ставитись до свого здоров'я, аби...
- У другому класі мені потрібно...
- Я не кажу «не вмію», а кажу — «навчусь».

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ЗМІНИЛОСЯ У ШКОЛІ?

1. Вітання

Добрий ранок! Всім привіт!	(Махають руками всім.)
Хай почує мене світ!	(Розводять руки в сторони.)
Другокласник тепер я,	(Вказують на себе.)
В класі ми одна сім'я!	(Руки вгору.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що змінилося у школі?»

▶ Загадка-добавлянка

▼ Чистенькі віконця	Діточки довкола.
Сміються до сонця.	Це наша любя... (школа).

▶ Вправа «Асоціації»

(Хто назве більше слів, що пояснять зміст слова «школа»?)

- З яким настроєм ви йдете до школи?
- Для кого потрібна школа?
- А що ви почули у загадці про школу?
- Чи помітили ви, що змінилося в нашій школі?
- А чому? Як ви гадаєте? (3–4 учні обмінюються інформацією.)

3. Групове заняття

▶ Вправа «Сонячні промінчики»

Учитель пропонує дітям вільно розташуватися в класі. Кружляючи із піднятими вгору руками, діти «мерехтять» сонячними промінчиками. Потім за командою завмирають і після «оживлення» по черзі виконують завдання.

Завдання:

- Назвати меблі, що містяться у школі на першому поверсі.
- Назвати те, що нове з'явилося у школі після літніх канікул.
- Пригадати і назвати, що зникло у школі після літніх канікул.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я помітив(ла), що в школі стало краще, коли...
- Для мене нові зміни в школі...
- Я б хотів(ла), щоб ще в нашій школі...

✓ ДЕНЬ 2. ЩО Я ХОТІВ БИ ЗМІНИТИ У СВОЄМУ КЛАСІ/ШКОЛІ?

1. Вітання

Діти утворюють коло.

Треба разом привітатись:	Вправо, вліво повернутись.
— Добрий день! Добрий день!	— Добрий день! Добрий день!
Дружно й весело сказати:	Одне одному всміхнутись.
— Добрий день! Добрий день!	— Добрий день! Добрий день!

(Діти супроводжують слова рухами.)

Після цих слів діти простягають руки вперед і з'єднують їх у центрі кола. Тихо стоять, намагаючись відчутти себе теплими сонячними промінчиками.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що я хотів би змінити у своєму класі/школі?»

- Діти, які зміни у класі ви помітили?
- Чи подобаються вам ці зміни?
- Що ще ви хотіли би змінити у класі?

3. Групове заняття

► Гра «Хто уважний?»

Діти утворюють коло. Вчитель обирає одного учня, ставить його в центрі та зав'язує йому очі. За сигналом учителя у класі щось змінюється. Учні розв'язують очі — він повинен відгадати, що саме змінилося.

► Гра «Натюрморт»

У групах учні складають «натюрморт» зі шкільних предметів (*лінійка, олівці, зошит, крейда, пенал, підручники,...*). Учні самі можуть визначати, які предмети їм потрібні та в якій кількості. Наприкінці роблять фото виконаних натюрмортів і створюють виставку робіт.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я люблю/не люблю свій клас за те, що...
- Я у своєму класі змінив(ла) би...
- Зміни у класі — це добре (*погано*)...

✓ ДЕНЬ 3. КЛАСНА КІМНАТА МОЄЇ МРІЇ. ЯКА ВОНА?

1. Вітання

Станьмо дружно всі у коло!	Дзвоник кличе: дзень-дзелень!
Привітай нас, рідна школо!	Добрий ранок! Добрий день!

Діти вітаються по колу, звертаються одне до одного на ім'я і торкаються долоньками.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Класна кімната моєї мрії. Яка вона?»

Учитель читає вірш.

Ось і школа, ось і клас.	І прийшли ми всі сюди,
Він давно чекав на нас.	Щоб навчатись і рости!

- Діти, а вам подобається наша класна кімната?
- Чи зручно вам у цій кімнаті?
- Можливо, ви щось хотіли б змінити у цій кімнаті? Чому?
- Розгляньте фото, якому багато років.

- Що на ньому зображено?
- Чому ви так уважаєте?
- Де відбуваються події?
- Що надихнуло вас на цю думку?
- Чим відрізняється клас на фото від нашої класної кімнати?
- Що спільного? А що — різниться?

» *Вправа «Моя мрія»*

Діти сідають парами. Їм роздають аркуші паперу, цеглинки LEGO. Діти складають кімнату своєї мрії. Потім обмінюються інформацією.

3. Групове заняття

» *Гра «Чарівні ворота»*

Діти шикуються в шеренгу одне за одним. Спереду шеренги вчитель тримає дитину за руки. Піднявши руки вгору, утворюють «Чарівні ворота». Коли діти проходять крізь них, то потрапляють до Країни Мрій. Учні виконують завдання (*показують жестами, мімікою*).

Наприклад: Ти в Країні Мрій став співаком, ти — пілотом, ти — вчителем, ти — спортсменом...

4. Теми для Щоденника вражень

- Класна кімната моєї мрії.
- Щоб добре і зручно навчатись, мені потрібно...
- Я люблю свій клас.

✓ ДЕНЬ 4. БЕЗПЕЧНИЙ РУХ ВІД ШКОЛИ ДОДОМУ

1. Вітання

► Вправа «Привітайтеся ті, хто...»

Діти утворюють коло. У центр кола виходять учні, які виконали однакові дії, подають руку іншим учням у міні-колі.

Привітайтеся ті, хто:

- йшов до школи пішки;
- їхав до школи машиною;
- їхав в автобусі.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Безпечний рух від школи додому»

► Загадка

<p>▼ Тротуаром йдуть малята,
Жваві хлопчики й дівчата.
Не кричать і не пустують —</p> | <p>Дуже ввічливо крокують.
Симпатичні всі на вроду.
Наші діти — ... (пішоходи).</p> |
|---|---|

— Хто такі пішоходи? (Люди, які рухаються пішки, узбіччям дороги чи тротуаром.)

— Хто такі пасажирів? (Люди, які їдуть у громадському транспорті.)

► Вправа «Мікрофон»

- Безпечний рух до школи — це...

— Послухайте правила і намагайтеся користуватися ними в житті.

Любіть себе і інших поважайте,
Своє життя й здоров'я бережіть.
І правильну дорогу обирайте,
Якщо бажаєте до старості дожити.
Щоб не спізнитись,

ви не поспішайте —
Раніше вийдіть, щоб спокійно йти,
А на дорозі рот не роззявляйте.
Своє життя й здоров'я бережіть.
Бо їде транспорт, всюди перехожі,
Хто на роботу, хто з роботи йде.
Чи сіє дощ, чи дні стоять погожі,
А рух не припиняється ніде.

Летять машини,
швидкість в них висока...

Миттєво транспорт
цей не зупинить.

І хоч дорога може й не широка,

Та через неї, діти, не біжіть.
Спіткнутись можна
чи перечепитись.

Летять машини,
вам несила встать,

Автомобіль не може зупинитись —
Страшне нещастя
може вас спіткати.

Дорогу оберіть до рідної школи,
Щоб світлою й безлюдною була.

І навпростець теж
не ходіть ніколи,

Собі і іншим не бажайте зла.
І в темряві ніколи не блукайте,

А з друзями старайтесь йти.
І людно вулицю

чи стежку обирайте.
Своє життя й здоров'я бережіть!

3. Групове заняття

► *Гра «Безпечна вулиця»*

(Цю гру проводять із 6-ма цеглинками LEGO.)

У вчителя — 3 цеглинки («Світлофор» — жовтий, зелений, червоний).

Учні об'єднуються у дві групи «Пішоходи» і «Транспортні засоби».

У «пішоходів» — жовтогаряча цеглинка, у «транспортних засобів» — синя.

Учитель регулює світлофором, а учні рухаються за правилами: правильно переходять дорогу, ходять тротуаром.

4. Теми для Щоденника вражень

- Коли я повертаюся зі школи додому, ...
- Щоб бути чемним пішоходом, мені потрібно...
- Для мене безпечний рух, це — ...

✓ ДЕНЬ 5. БЕЗПЕЧНА ПОВЕДІНКА НА ШКІЛЬНОМУ ПОДВІР'І (ЩО ЗМІНИЛОСЯ?)

(Ранкову зустріч проводять на шкільному подвір'ї.)

1. Вітання

Як раненько я встаю,
То багато справ роблю:
Личенько своє умію,

Вушка, носик, очка, шию.
Одягнуся, причешуся,
І усім я посміхнуся.

(Підводяться навшпиньки, потягуються, розводять руки, «миють» обличчя, «миють» вушка, очка, шию, нахилиються, причісуються, посміхаються, вітаються із однокласниками.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Безпечна поведінка на шкільному подвір'ї (що змінилось?)

— Де ми знаходимося зараз? (На шкільному подвір'ї.)

— Де можна гратися на шкільному подвір'ї?

— Куди ходити не слід?

— А зараз ми проведемо дослідження. Що змінилося на нашому шкільному подвір'ї після літніх канікул? (Діти відмічають зміни та обговорюють.)

3. Групове заняття

► *Гра на шкільному подвір'ї «Зберіться разом»*

Завданням гри є швидке формування груп з однокласниками. Учитель називає ознаку, за якою учні будуть формувати групу, та дає їм на це кілька хвилин.

Наприклад: «Об'єднайтеся ті, хто мають однаковий колір очей». Щойно групи сформувалися, педагог називає інший критерій для

об'єднання. Чим швидше проходить гра, тим веселіше. Якщо педагог бачить, що групи майже сформовані, він швидко називає іншу ознаку.

Ідеї для груп: будь-яка кількість учнів з однаковим кольором волосся, однаковим місяцем народження, однаковими першими буквами імені, з однаковою кількістю братів і сестер, однаковою кількістю домашніх тварин, однаковим розміром взуття, хлопчики/дівчатка тощо.

4. Теми для Щоденника вражень

(Після повернення до класної кімнати.)

- Моє шкільне подвір'я.
- Я знаю, де безпечно місце для гри на шкільному подвір'ї.
- Чому я люблю (не люблю) ходити до школи?

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЯКІ ПРИЧИНИ ЗМІН У ПРИРОДІ ВОСЕНИ?

1. Вітання

► Гра «Чарівний капелюх, або "Здрастуй! (по секрету)"»

Учням пропонують написати в записці вітання, але не підписувати його. Потім усі записки кладуть у чарівний капелюх і перемішують. Діти утворюють коло, вчитель по черзі пропонує витягти «своє» вітання.

- Спробуймо привітати осінній день! Як це можна зробити?
- Доброго здоров'ячка! Який ви сьогодні барвистий і ошатний!
- Сьогодні я хочу зібрати чудовий урожай ваших думок і пропозицій!
- Прислухаймося до звуків дощу (*вітру*). Що він нам розкаже?
- Хай цей дощ змиє (*вітер віднесе*) ваш поганий настрій!
- За вікном рання осінь. Бажаю, щоб і ви відчули такий саме спокій у душі, щоб почувалися затишно і комфортно.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які причини змін у природі восени?»

► Гра «Театр пантоміми»

Діти утворюють коло.

— Пропоную завітати в осінній театр пантоміми. Спробуйте жестами та мімікою показати, які зміни відбуваються восени з настанням осені. (*Одні діти показують, а інші — відгадують.*)

- Які зміни не змогли ще показати?
- Про які зміни ми знаємо завдяки спостереженню?

- Які зміни ми відчуваємо на собі?
- Хто ще не встиг пристосуватися до змін у природі?
- Яку користь приносить опале листя?

Діти переглядають мультфільм (https://youtu.be/f_fuiGlg2WQ — Мультик про листочок і Мишку) та обговорюють його.

- Кому допоміг листочок?
- Яким він був спочатку?
- Як змінився?

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи і за допомогою конструктора LEGO складають три дерева: дерево ранньої осені, дерево золотої осені, дерево пізньої осені. Кожна група презентує свою роботу та пояснює, чому дерево цієї частини осені виглядає саме так.

4. Теми для Щоденника вражень

- За що я люблю/не люблю осінь.
- Як допомогти природі восени?
- Чому не потрібно спалювати листя восени?

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ ПРИЧИНИ ЗМІН У ПРИРОДІ ВОСЕНИ? (ПРОДОВЖЕННЯ)

1. Вітання

Добрий день, веселі!
Добрий день, успішні!

Добрий день, здорові!
Добрий день, щасливі!

Добрий день, веселі, успішні, здорові, щасливі!

— Прислухайтесь до себе. Що ви відчуваєте: радість чи сум, спокій чи тривогу? Чому? Якого кольору ви уявляєте свій настрій? (Діти показують цеглинку LEGO того кольору, що відповідає їхньому настрою.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які причини змін у природі восени?» (продовження)

- Що нового помітили у природі дорогою до школи?
- Хто з вас пам'ятає вересень першого класу (минулого року)?

Чи схожий він на цьогорічний?

- Спробуйте пояснити, чому відбуваються зміни восени.

► Бесіда

— Улітку Сонце високо піднімалося в небі, дні були довгими. Тому земля отримувала багато тепла. Тепер, восени, Сонце піднімається вже не так високо, дні стали помітно коротшими, ніж були влітку. Тому похолоднішало. Друга половина вересня — орієнтовний термін настання перших заморозків. Одного разу вранці ти

подивишся у вікно і побачиш, що земля, трава і дахи будинків побіліли! Ні, це ще не сніг. Це — іній. У цей час дні зазвичай ясні, теплі, а ночі холодні. Повітря буває сухим, чистим і прозорим. У ці дні ми немов проводжаємо літо, прощаємося із ним. У другій половині жовтня починається помітне похолодання, небо вкривається низькими хмарами, що застиляють його сірою пеленою.

— Які опади бувають восени?

Восени грози стають рідкісними, а потім і зовсім припиняються. Осінні дощі не схожі на літні, вони дрібні, мжичать, затяжні. Над річкою, озером, ставком дедалі частіше нависають густі тумани. Повітря насичується вологою. Калюжі вже не висихають.

Пізня осінь буває холодною, дощовою. Іноді йде мокрий сніг, який швидко посилюється. В усьому відчувається наближення зими. Дні коротшають, а ночі довшають та холоднішають. Дедалі менше стає корму для птахів. Адже комахи зникають, трав'янисті рослини в'януть. Узимку більшість птахів зовсім не змогли б прогодуватися. Тому в кінці літа і восени вони відлітають у теплі краї, де корму завжди вистачає. Відліт перелітних птахів — приклад одного з осінніх явищ у живій природі.

» Гра «Незакінчене речення»

- Осінні місяці... (*вересень, жовтень, листопад*).
- Восени дні стають... (*коротшими*), а ночі... (*довгими*).
- Небо часто вкривається... (*сірими хмарами*).
- Часто йдуть... (*дощі*), дмуть холодні... (*вітри*).
- Цвітуть квіти... (*чорнобривці, хризантеми, жоржини, айстри*).

3. Групове заняття

— Зміни в природі впливають на вибір одягу і поведінку людини.

» Гра «Осіння мода»

Групам пропонують картки із зображенням різного одягу. Потрібно вибрати лише осінній одяг, довести свою думку.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був(ла) сонечком, то осінь...
- Мені хотілося б восени...
- Восени я люблю...

✓ ДЕНЬ 3. ЗМІНИ В ЖИТТІ РОСЛИН ВОСЕНИ

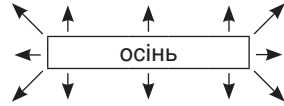
1. Вітання

Сонечко встало,
Прийшов новий день.

Любі школярики,
Всім: «Добрий день!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Зміни в житті рослин восени»
— Відгадайте загадку.

- ▼ Жовте листячко летить,
Під ногами шелестить.
Сонце вже не припікає.
Коли, діти, це буває? (*Восени.*)

— Складімо павутинку осінніх змін — осінь.
— Як змінюється погода восени? (*Холоднішає, опадає листя, відлітають птахи, звірі впадають у сплячку, люди збирають урожай.*)

— Які періоди осені знаєте? (*Рання, золота, пізня.*)

► *Розповідь учителя*

— Осінь хазяйнує скрізь, куди не глянь. Прибрала золотом сади, парки, ліси, струшує додола жовте, багряне листя. Дивишся і милуєшся: чарівниця пофарбувала все навколо в червоні й жовті, багряні й мідні кольори.

► *Робота за репродукцією картини І. Левітана «Золота осінь»*

— Як ви гадаєте, якому місяцю осені найбільше відповідає цей пейзаж?

- Яку назву ви б дали цій картині?
 - Яку назву дав їй художник? Чому?
 - До яких почуттів спонукає цей пейзаж?
 - Чому в народі кажуть: «Сидить осінь на горбочку, вишиває лісові сорочки»?
 - А чому восени листочки змінюють колір?
- Зеленого кольору листю надає хлорофіл.

- Улітку хлорофілових зерен утворюється багато, а восени тепла і світла менше, тому і хлорофілу утворюється менше.
 - Крім хлорофілу в листках є жовті, червоні, жовтогарячі речовини.
 - Не всі дерева і кущі перефарбовують своє листя. Зеленим опадає листя з ясена, вільхи, бузку.
- Як називається явище, коли опадає листя? (*Листопад, падолист.*)

— Коли це найчастіше буває?

— Зниження температури повітря восени позначається на житті рослин. Одним з найцікавіших осінніх явищ є листопад. Що ж його спричиняє? Насамперед те, що косе сонячне проміння менше нагріває повітря і поверхню ґрунту, а отже, воду, яка є в ґрунті. Вода, температура якої стає нижчою, ніж улітку, не може надійти через коріння до всієї рослини. Тоді дерево або кущ, захищаючись від надмірного випаровування через листя, починає поступово скидати його.

Скидаючи листя, дерева, крім того, оберігають себе від механічних пошкоджень під масою снігу. Часто можна бачити, як узимку ламаються від снігу досить великі гілки дерев.

Хвойні рослини легко переносять тимчасову нестачу води, що надходить до коріння з ґрунту. Їхня хвоя випаровує значно менше води, ніж листки листяних дерев.

3. Групове заняття

► Гра «Що буває восени?»

Якщо такі явища бувають, діти плескають у долоні: сніг, злива, туман, роса, спека, ожеледиця, райдуга.

► Гра «З якого дерева листочок?»

Діти об'єднуються у групи за назвами листочків (*березовий, дубовий, кленовий, з липи*). Їм роздають картки з малюнком дерева та окремі малюнки — розфарбовки листочків. Учні повинні відгадати, з якого дерева листочок, і розфарбувати його.

► Робота в групах «Осіннє панно»

Діти наклеюють листочки з дерев на аркуш паперу, дещо домальовують фарбами і створюють осіннє панно. Кожна група презентує свою роботу.

4. Теми для Щоденника вражень

- За що я люблю осінь?
- Яку осінь я намалюю для друзів?
- Що я змінив(ла) би восени?

✓ **ДЕНЬ 4. ЗМІНИ В ЖИТТІ ТВАРИН ВОСЕНИ**

1. Вітання

— Доброго ранку! Доброго дня всім!

Наш урок залюбки
Поведе тебе в світи.

І на «Як?», «Чому?», і «Де?»
Завжди відповідь знайде.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Зміни в житті тварин восени»

Учитель читає вірш.

Вітер плаче, вітер віє,
Дош осінній дрібно сіє.
Жовкне листя, в'януть квіти,
Скрізь калюжі поналито.

І ніде не видно пташки,
Ані бджілки, ні мурашки,
І метеликів нема,
Недалеко вже зима.

— Що ви уявили, прослухавши цей вірш?

— А яка це пора осені? (*Пізня.*) А чому?

— Назвіть ознаки пізньої осені. (*Уже були перші приморозки, температура повітря знизилась, випав перший сніг, день коротшає, а ніч довшає.*)

— Про яких тварин згадується у вірші?

— А куди вони поділися? Чому?

► *Робота в парах*

— Поміркуйте і розташуйте малюнки у правильній послідовності: що відбулося спочатку і спричинило наступні явища?

Пропоную попрацювати в парах.

— Чому ви визначили таку послідовність? (*Першою причиною змін у природі стало Сонце. Воно піднімається нижче. Стає прохолодно, що спричинило пожовтіння листя. Комахам немає чим житися. Вони зникають, а це призводить до того, що відлітають перелітні птахи.*)

► *Перегляд мультфільму. Мудрі казки тітоньки Сови. «Осінні турботи звірів»*

— Про що ви дізналися з мультфільму?

— Чому змінилося життя тварин восени?

— Які тварини ховаються?

3. Групове заняття

» Гра «Театральна зупинка»

— Зараз ми опинимося в осінньому лісі. Кожен обере собі тварину, якою він стане (*можна дібрати маски*). Тварини мають власні осінні турботи. Під час зустрічі розіграйте діалог цих тварин, тобто кожна тварина має розповісти (*коротко*) про свої турботи. (*Діти обирають ролі, ходять «лісом», обмінюються репліками.*)

4. Теми для Щоденника вражень

- Я хотів(ла) би допомогти тваринам восени...
- Мені шкода, що тваринам восени тяжко, тому...
- Якби я був(ла) чарівником (*чарівницею*), то для мешканців лісу...

✓ ДЕНЬ 5. ЧИ МОЖЛИВЕ ЖИТТЯ БЕЗ ЗМІН?

1. Вітання

Привітаємось любенько, Сонячний заряд візьмем,
Усміхнемось раденько. З ним в країну знань підем!

Діти, взявшись за руки, вітають одне одного рукостисканням.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи можливе життя без змін?»

» Фантастичні гіпотези

- Що станеться, якщо ніч не змінюватиметься на день?
- Якщо не змінюватимуться пори року?
- Якщо не буде змін у житті та зовнішньому вигляді людини?
- Якщо не буде змін у технічному розвитку?

» Робота в парах «Чи можливе життя без змін?»

(Учням роздають підготовлені заздалегідь картки із зображеннями явищ природи, дії людей тощо.)

— Які відбулися зміни? Добре це чи погано?

3. Групове заняття.

(Діти об'єднуються у групи.)

Завдання: підготувати виступ за результатами власних спостережень, що змінюється чи не змінюється протягом:

1-ша група — доби;

2-га група — тижня;

3-тя група — місяця;

4-та група — року.

Потім обмінюються виступами. Підбивають підсумок.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моє життя неможливе без змін.
- Від мене залежить...
- Мені потрібно змінити...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ЯКІ ЗМІНИ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД МЕНЕ, А ЯКІ — НІ?

1. Вітання

Діти утворюють коло на килимку. Учитель передає клубок ниток першому учневі, який намотує нитку на палець і говорить лагідне слово, або висловлює добре побажання, або лагідно називає однокласника, який сидить поряд біля нього на ім'я, або говорить «чарівне ввічливе слово» тощо. Потім передає клубок наступному учневі, поки черга не дійде до вчителя.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які зміни залежать від мене, а які — ні?»

— Які зміни відбулися з вами впродовж року?

— Що змінилося, а що залишилось незмінним навколо вас і у вашому житті?

— Як змінилася природа після літа?

— Що б вам хотілося змінити?

— Як ви вважаєте, чому деякі речі змінюються?

— А що є незмінним у житті?

Діти переглядають мультфільм «Петрик П'яточкін» (<https://youtu.be/z1gul74YRZo>).

Обговорення:

— Які дійові особи в мультфільмі?

— Яким був хлопчик?

— Що хлопчик зміг змінити?

— Як змінилося його життя після цього?

(Як варіант, можна розглянути мультфільм «Капітошка». Як змінилося життя Вовчика після того, як він почав гарно поводитись?)

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи. За можливості вчитель формує групи за захопленнями дітей.

— Сьогодні ми будемо створювати карту власного майбутнього. Перед вами — ілюстрації. Виберіть те, чого ви б бажали собі в майбутньому, і створіть фотоколаж.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я мрію, щоб...
- Що змінюється/не змінюється протягом дня/тижня/місяця?
- Що я хочу змінити у своєму житті сьогодні?

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ КНИЖКИ Є УЛЮБЛЕНИМИ З ДИТИНСТВА?

1. Вітання

▶ *Чарівна скринька (у ній захована книга)*

Учитель пропонує дітям відгадати, що знаходиться у закритій коробці. Учні можуть ставити запитання, але такі, щоб учитель відповідав лише «Так» чи «Ні». (Метод «Тонкі питання».)

— Безмежна сила книги! Без неї людина сліпа. Книга відкриває перед людьми великий світ. Протягом усього життя ми звертаємося до книжки. Як ви вважаєте, чому в коробці сьогодні лежить книга?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які книжки є улюбленими з дитинства?»

▶ *Загадка*

▼ Є листок, є корінець,
А не кущ і не квітка.
Немає лап, немає рук,

А приходить в будинок як друг.
На коліна до мами ляже,
Про все тобі розкаже. (Книга.)

▶ *Гра «Інтерв'ю»*

— Чи любите ви книги? Чому?

- Про що можна дізнатися з книг?
- Чи є у вас улюблені книги? Розкажіть про них.

► *Робота в парах «Які улюблені мої книжки»*

(Учні в парах обговорюють свої улюблені книжки, що вдалося прочитати за літо. Потім діляться інформацією з класом.)

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи і виготовляють навчальні борди «Моя найкраща книга» (обов'язково мають бути зазначені автор, назва, головні герої, свої враження від прочитаного).

► *Вправа «Змінне і незмінне в книгах»*

Групам роздають дві книги (за вибором учителя).

— Подумайте й обговоріть, що у книзі може змінюватися з часом; що залишається незмінним.

4. Теми для Щоденника вражень

- Книга, яку я перечитую...
- Коли я читаю, я мрію...
- У моїй родині люблять (не люблять) книги.

✓ ДЕНЬ 3. МОЇ СМАКОВІ УПОДОБАННЯ. ЧИ ЗМІНИЛИСЯ ВОНИ ЗА РІК?

1. Вітання

Сонечко встало,
Прийшов новий день.

Любі школярики,
Всім: «Добрий день!»

2. Обмін інформацією. Тема дня «Мої смакові уподобання. Чи змінилися вони за рік?»

— Діти, чи снідали ви сьогодні? Що саме? Яка ваша улюблена страва? Чому?

(На дошці прикріплено малюнки з різними стравами.)

— Що зображено на малюнках? (Їжу, страви.)

— Навіщо потрібно їсти? Навіщо щодня людина вживає їжу?

- Щоб жити;
- щоб бути здоровою;
- щоб були сили працювати, вчитися;
- щоб зростати.

— Послухайте вірш.

Я не буду їсти м'яса,
Бо воно шкідливе!
І не хочу молока!
Воно якесь сиве...

Макаронів я не буду,
Можу потовстіти!
І борщу не пропонуйте,
Не потрібно лити!

Краще руку простягніть
Вверх, на етажерку,
І мені скоріш віддайте
Ту смачну цукерку!

Буду нею смакувати,—
От ситий сніданок!..
Мамо, Ви є найдобріша
У цей гарний ранок!..

— Що ви зрозуміли з цього вірша?

— Чи корисна їжа для героя вірша була запропонована? А що ж він вибрав?

— Які смакові вподобання у вас?

» Вправа у парах «Я їм...»

- Удома я їм...
 - У школі я їм...
 - У гостях я можу з'їсти...
- (Обговорення 3–4 учнів.)

» Гра «Не хочу хвалитися...»

... раніше я любив їсти..., а тепер...

(Учні по колу говорять про свої уподобання.)

3. Групове заняття

» Вправа «Мої уподобання»

(Дітям пропонують порівняти себе тепер та рік тому та записати на картках п'ять своїх улюблених страв і напоїв та членів своєї родини. Потім розповісти про свої уподобання товаришам. Далі діти знаходять тих, чиї уподобання схожі з їхніми.)

— Чому навіть в одній родині у всіх різні уподобання? (Обговорення — 2–3 учні.)

» Практична робота

Приготування (або складання рецепту приготування) улюбленого бутерброда.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя улюблена страва.
- У моїй родині всі люблять уживати в їжу...
- За рік мої смакові уподобання змінилися.

✓ ДЕНЬ 4. ЧИ МОЖУТЬ ЗМІНЮВАТИСЯ МОЇ ПЛАНИ?

1. Вітання

Усмішка, як сонечко, хай на личку сяє
І цвіте, як квіточка чи дзвінка роса.
Хай чарівна усмішка друзів всіх вітає.
Усмішка на личку — це ясна краса!

(Діти у колі вітають одне одного усмішкою.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи можуть змінюватися мої плани?»

— Діти, що потрібно зробити, аби все встигнути? (*Спланувати свій день.*)

— Який у вас план на сьогодні? Що може завадити його виконати?

— Чи є у вас справи, що вам не дуже хочеться робити? Назвіть їх.

— Якщо ти хочеш чогось досягти, найважливіші завдання роби спочатку, тоді решта справ будуть значно легшими.

► Гра «Поділися своєю важливою справою»

(*На дошці прикріплено малюнок деревця. У кожного учня на парті — вирізана з паперу маленька фігурка яблучка. Діти прикріплюють своє яблучко та розповідають про важливу справу, що їм необхідно зробити сьогодні.*)

— Успішні люди вміють розв'язувати найважливіші завдання, не відволікаючись на сторонні заняття.

— Що вас може відволікти від виконання вашої справи? (*Телевізор, телефон, комп'ютер, друзі, іграшки, лінощі...*)

— Як цьому можна зарадити? (*Обмін думками — 3–4 учні.*)

3. Групове заняття

► Гра «Склади пазл»

Кожна група отримує пазли — малюнки із зображенням діяльності дітей (*вчить уроки, сидить за партою, грається на вулиці, хворий лежить у ліжку тощо*), що потрібно скласти протягом 2 хв. Учитель наголошує на необхідності виконати завдання саме в цей проміжок часу.

— Чи легко було впоратися із завданням?

— Чи достатньо було часу? Що заважало?

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб мої плани здійснювалися, я буду...
- Моя найважча справа...
- Моєю улюбленою справою є...

✓ ДЕНЬ 5. ЧИ ЗМІНИТЬ ДОБРО ТВОЄ ЖИТТЯ?

1. Вітання

► «Чарівний капелюх»

Діти на маленьких папірцях записують своє ім'я і прізвище та кидають ці невеличкі аркуші у капелюх, який передають по колу

одне одному. Кожний витягає папірець, читає ім'я та прізвище однокласника і говорить добрі слова на його адресу.

2. Обмін думками. Тема дня «Чи змінить добро твоє життя?»

» Проблемне питання

- Чому в житті добро і зло завжди поряд?
- Що ж таке зло?
- А що таке добро?

Про добро люди говорили спочатку, що це — достаток, матеріальні блага, майно. Потім доводили, що це — доброзичливість і взаємодопомога, милосердя і повага.

Зло — це насильство, скупість, байдужість, грубість, підлість стосовно людини. Це негативні сторони морального життя та спілкування між людьми.

» Вправа «Уявне малювання»

- Якими фарбами ви намалювали б добро?
- А які предмети чи явища уявляєте, коли чуєте слово «добро»?
- А як і в яких фарбах ви уявляєте «зло»?
- З якою людиною залюбки спілкуватися — з доброю чи злою?

» Робота в парах

(Діти стають навпроти одне одного.)

— Зараз ви будете розповідати про свій ранок одне одному, але один із вас добрий, а інший — злий герой.

— Коли ви почувалися некомфортно? Чому? *(Обмін думками.)*

3. Групове заняття

— А зараз об'єднайтеся в групи і перетворіться на справжніх чарівників. Перетворіть злих героїв казок на добрих. Потім розкажіть, як змінилась казка. *(Групам пропонують обрати героїв з дібраних казок. Наприклад, «Вовк і семеро козенят», «Червона Шапочка» тощо.)*

Підбиття підсумків.

— Чи змінило добро життя героїв?

4. Теми для Щоденника вражень

- Я буду добрим(ою) до...
- Мені приємно товаришувати з...
- Для мене добро — це...

══════ 2-Й МІСЯЦЬ. СПОСОБИ ПІЗНАННЯ ══════

Мета: створити умови для з'ясування змісту понять «способи пізнання»; сприяти формуванню навичок дізнаватися про себе, свою родину, про події минулого; навчитися розрізняти: мову символів, безпечні та небезпечні товари, фантазію та реальність; надати учням змогу висловлювати власні думки і почуття з приводу побаченого і почутого; забезпечити можливість спостерігати та досліджувати природу; заохотити до розповідей про власні емоції, що виникають під час спостереження та пізнання у повсякденному житті.

══════ ТИЖДЕНЬ 1 ══════

✓ ДЕНЬ 1. ЯК Я ОТРИМУЮ ТА СПРИЙМАЮ ІНФОРМАЦІЮ?

1. Вітання

Нумо, разом привітаймося:
 «Добрий день, добрий день!»
 Теплою ручкою обмінимося:
 «Добрий день, добрий день!»
 Вправо-вліво повернемося:
 «Добрий день, добрий день!»
 Одне одному всміхнемося:
 «Добрий день, добрий день!»
 Можна трохи пострибати:
 «Добрий день, добрий день!»
 І в долоні поплескати:
 «Добрий день, добрий день!»
 Можна всім поприсідати
 «Добрий день, добрий день!»
 І на килим посідати:
 «Добрий день, добрий день!»
 Друзям і вчителю сказати
 «Добрий день, добрий день!»

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як я отримую та сприймаю інформацію?»

Діти сидять на килимку.

— Діти, як ви розумієте слово «інформація»? *(Інформація — це сукупність відомостей (даних), що сприймають із навколишнього середовища.)*

— Якою може бути інформація? *(Цікавою, нецікавою, сумною, веселою, правдивою, неправдивою, корисною, шкідливою...)*

— Людина постійно отримує інформацію про різноманітні об'єкти, процеси та явища у різні способи.

— Як ви отримуєте інформацію? (*Від батьків, учителів, друзів, з телепередач, з книг та газет, з Інтернету.*)

— Розгляньте малюнки на дошці. Розкажіть, про що саме можна дізнатися, використовуючи ці предмети (*годинник, телефон, книга, ваги, ноутбук, лупа, лінійка, мікроскоп, банка.*)

— За допомогою чого людина сприймає інформацію? (*Людина сприймає інформацію за допомогою своїх помічників.*)

— Які це помічники? (*Органи чуття: зору, слуху, нюху, дотику, смаку.*)

» Гра «Правда чи неправда?»

Діти утворюють коло, тримаючи в руках червоні та зелені фішки. Правильне твердження вони сигналізують зеленою фішкою, хибне — червоною.

Наприклад:

Заєць узимку лягає спати; восени листя з дерев опадає; липень — це перший місяць літа, ...

» Гра «Покажи, який орган чуття допоможе розпізнати це...»

Діти утворюють коло, у кожного — картка із зображенням предмета: квітка, дзвоник, лимон, морозиво, цукерка... Потім кожен по черзі показує свій малюнок, а решта вказують на відповідний орган чуття.

» Гра «Зіпсований телефон»

3. Групове заняття

» Робота в групах

У кожної групи на столі — конверт із необхідними матеріалами для роботи.

Завдання: із пазлів скласти малюнки:

1-ша група — дівчинки;

2-га група — кораблика;

3-тя група — квітки.

За малюнками скласти розповідь.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я отримую інформацію за допомогою...
- Я люблю читати книги про...
- Мені подобається...

✓ ДЕНЬ 2. ПРО ЩО ПОВІДОМЛЯЮТЬ ЗНАКИ Й ПІКТОГРАМИ?

1. Вітання

Нумо привітаємось,
Нумо посміхнемось,
Нумо ж усі разом
За руки ми візьмемось!
Нумо в очі глянемо
Й добра всім побажемо,
Щоб весело нам жити
І всім разом дружити!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Про що повідомляють знаки й піктограми?»

— Діти, дорогою до школи ви зустрічаєте різні знаки. Про що вони нам розповідають?

— Дорожні знаки придумали для того, аби водіям і пішоходам було легше й безпечніше на дорогах. Дорожні знаки й правила руху однакові в усьому світі (*крім країн із лівостороннім рухом*). Це дуже зручно, бо інакше, щоб вирушити подорожувати автомобілем, водій змушений був би отримувати права водія в усіх країнах.

На дорозі встановлюють знаки, що попереджають учасників руху про ймовірні небезпеки.

— Який із зображених знаків інформує про можливу появу на дорозі дітей? Виберіть його.

— Що таке піктограма?

Піктограма — це спеціальний знак, умовний малюнок із зображенням будь-яких дій, явищ, предметів і т. ін. Піктограми походять із давніх часів, коли їх використовували на письмі.

— Які знаки часто використовуємо ми на уроках?

— На уроках ми використовуємо спеціальні знаки — піктограми: «Я», «МИ», «ХОР», «Пастка», знаки «+» — я згодний і «-» — я не згодний.

» Гра «Продовж речення»

Учитель показує знак «Я», ... (учні працюють індивідуально).

Знак «Ми» — ... (робота в парі).

Знак «Хор» ... (закликає учнів давати відповіді разом, хором).

Жестові знаки «+» ... (я згодний), і «-» ... (я не згодний) з відповіддю однокласників та судженням учителя.

» Гра «Чи знаєш ти дорожні знаки?»

Діти утворюють коло, у кожного — картка із зображенням дорожнього знака. Кожен по черзі стає в середину кола і показує свою картку, а всі уважно розглядають зображений знак і пояснюють, що він означає.

3. Групове заняття

» Робота в групах

У кожної групи на столі — конверт із необхідними матеріалом для роботи.

Завдання 1. Намалювати за допомогою знаків та піктограм:

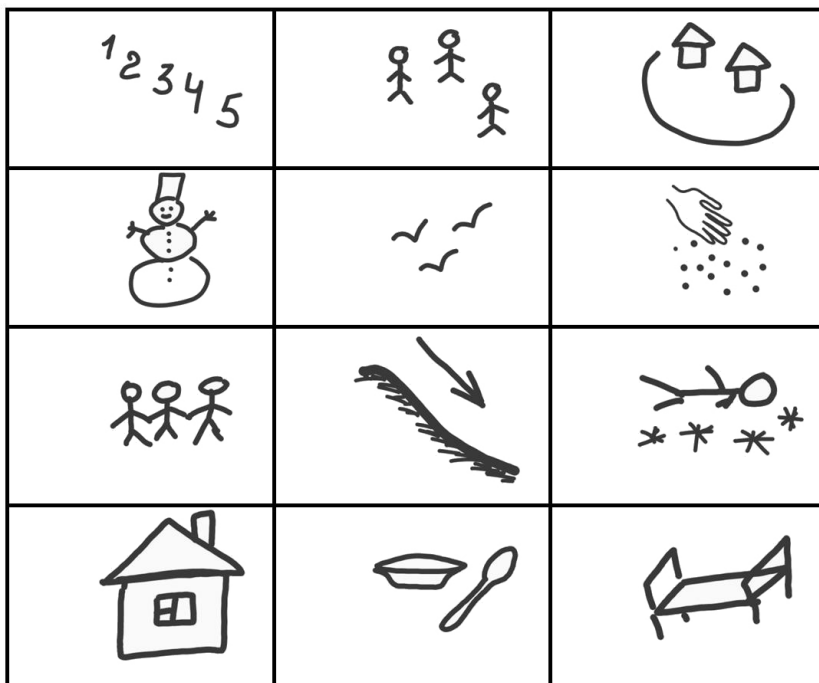
1-ша група — за допомогою математичних цифр — зайчика;

2-га група — математичних фігур — ведмедика;

3-тя група — розділових знаків — жабку.

Завдання 2. Створити власний знак, у якому буде закодовано певну інформацію. Де його можна встановити?

Завдання 3. За допомогою знаків і піктограм скласти вірш або розповідь. Виразно прочитати.

Можливий варіант:

1, 2, 3, 4, 5 —	ми ідемо	в двір гулять.
Бабу снігову ліпили,	пташок	крихтами кормили.
Дружно	з гірки ми катались,	потім у снігу валялись.
Як додому ми прийшли,	суп поїли,	спать лягли.

4. Теми для Щоденника вражень

- Дорожні знаки потрібні для того, щоб...
- Навіщо необхідні піктограми?
- Який власний знак я винайшов (винайшла) би?

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ОРГАНИ ЧУТТЯ ДОПОМАГАЮТЬ ПІЗНАВАТИ СВІТ?

1. Вітання

— Любі діти, пропоную всім утворити коло. (Діти разом промовляють вірш та виконують рухи, повторюючи за вчителем.)

Вушка, прислухайтесь!
 Очки, придивляйтесь!
 Носик, глибше дихай!
 Ротик, посміхнись!
 Спинки, розправляйтесь!
 Ручки, піднімайтесь!
 Нумо до роботи
 Дружно всі взялись!

— А тепер обійміть сусіда ліворуч та скажіть йому, чому він вам подобається. «Марійко, ти подобаєшся мені тому, що ти весела...»
 (Діти по колу вітаються.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як органи чуття допомагають пізнавати світ?»

— Пригадайте, які органи чуття допомагають вам пізнавати світ.
 — Відгадайте загадки.

▼ Два брати через гору живуть і ніколи одне до одного в гості не ходять. (Очі.)

▼ Сопе, хропе, часом чхає,
 Сюди-туди зазирає,
 На морозі замерзає,
 Бо одежини не має. (Ніс.)

▼ Він отаман хоч куди,
 Має військо в два ряди,
 Що його охороняє,
 Ворогів не підпускає. (Язик.)

▼ Самі мовчать, а нам допомагають почути тих, хто весело співає. (Вуха.)

▼ Тіло щільно прикриваю.
 Піт назовні виділяю.
 Захищаю і дихаю.
 Температуру тіла регулюю. (Шкіра.)

— Молодці! Всі загадки відгадали!

— Чи легко було відгадувати загадки?

— Що вам допомогло?

— Людина сприймає інформацію за допомогою своїх помічників.

Які це помічники? (Органи чуття.)

— Подивіться навколо себе. Що ви бачите?

— Який орган допоміг вам це зробити? (Орган зору.)

— Прислухайтесь довкола. Які звуки чуєте?

— Який орган допоміг вам отримати цю інформацію? (Орган слуху.)

— Скуштувавши цукерку, що ви відчуваєте?

— Який орган допомагає відчувати смак? (Орган смаку.)

— А якими бувають смаки? Який найбільше подобається?

— Понюхавши апельсин, що ви відчули?

- Який орган допоміг вам відчутти запах? (*Орган нюху.*)
- Торкніться рукою до руки сусіда. Що відчули?
- Тепло.
- Який орган допоміг вам відчутти тепло? (*Орган дотику.*)
- А зараз, діти, пропоную вам переглянути мультфільм про органи чуття.

► *Перегляд мультфільму в супроводі пояснень учителя*
(<https://youtu.be/BbwbgHeT5V8>)

- Скільки у нас органів чуття? (5.)
- Назвіть їх.
- Органи чуття (*зору, слуху, нюху, дотику, смаку.*)
- Чи потрібно берегти наші органи чуття?

► *Гра «Відгадай, що у чарівному мішечку?»*

У мішечку — заздалегідь дібрані для гри невеликі предмети різної форми і текстури (*гладкі, шорсткі, колючі, м'які й т. ін.*) — наприклад, пластмасові букви, геометричні фігури, шишки, каштани, жолуді, горіхи, морські камінці, невеликі іграшки і предмети.

Учасник, не дивлячись, повинен брати предмети по одному і на дотик визначати, що це. Потім дістати і продемонструвати всім.

► *Гра «Зіпсований телефон»*

► *Гра «Що я бачу?»*

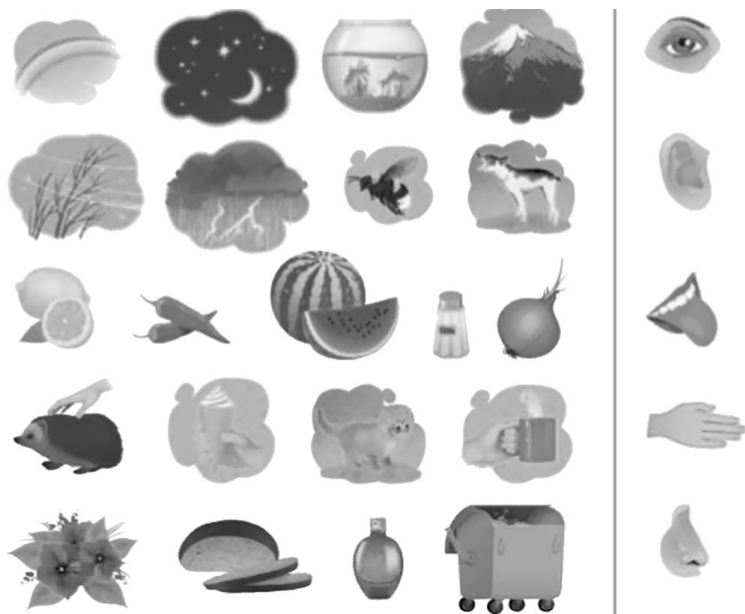
Ведучий учень вигукує: «Кругле!». Усі відгадують, що побачив учень. Це може бути, наприклад, годинник. Хто першим правильно назвав круглий предмет, той називає іншу ознаку. Це може бути матеріал, із якого виготовлені предмети:

- певного кольору;
- прямокутні;
- дерев'яні;
- металеві;
- кам'яні;
- назви яких починаються з певної літери тощо.

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Об'єднаймося в групи! Перед вами — п'ять аркушів різних кольорів. Оберіть колір, що вам до вподоби (*зелений, жовтий, синій, червоний, фіолетовий*). Присядьте поруч ті, у кого однаковий колір. У кожній групі є малюнки, а вам потрібно розказати, що можна розпізнати завдяки органу чуття.

4. Теми для Щоденника вражень
- Я радію цьому світу завдяки...
 - Якби я нічого не відчував(ла), то...
 - Я турбуюся про своїх помічників.

✓ ДЕНЬ 4. ШРИФТ БРАЙЛЯ

1. Вітання

Діти утворюють коло і декламують вірш, супроводжуючи його рухами.

Правила в нас барвінкові,
Честі, доброти й любові.

— Основне в нас правило яке?

«Люби себе, люби інших, як себе». (Діти прикладають долоньку спочатку собі до серця, потім обнімають сусіда праворуч і ліворуч.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Шрифт Брайля»

► Гра «Тактильні мішечки»

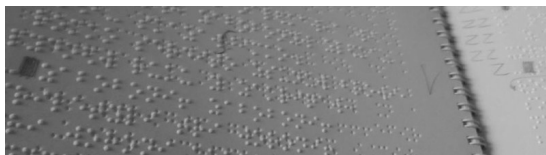
Мішечки з однакової тканини наповнені горохом, квасолею, гречкою, монетками, гудзиками. Дитині потрібно впізнати, що в мішечку, розкласти за розміром наповнювача.

— Чи легко вам було дізнатися, чим наповнені мішечки, не заглядаючи в них?

— Які органи допомогли вам у цьому?

— 4 січня відзначають день народження відомого на весь світ Луї Брайля — винахідника універсального шрифту для незрячих. Багато років поспіль придуманий ним шрифт дає можливість людям з порушеннями зору читати, вчитися та працювати. Луї Брайль утратив зір у віці трьох років, однак саме він став автором унікальної системи читання для незрячих і слабкозорих людей. Винахідник використовував техніку нанесення рельєфних написів за допомогою крапок. Завдяки Брайлю шрифт, що складається з шестикрапки, зручний у застосуванні, став найбільш універсальним методом читання для сліпих людей у всьому світі. Пізніше автор винайшов прилад для письма за своєю методикою, що використовують і зараз під час виготовлення текстів для ручного читання. Щоб позначити перші літери шрифту, використовують верхні й середні крапки. Наступні букви позначають додаванням крапок. Це може бути крапка внизу ліворуч або праворуч, або з обох сторін. Під час читання рядки нумерують зверху вниз по стовпцях. Під час письма крапки наколюються грифелем, а тому пишуть справа наліво, а потім аркуш потрібно перегорнути і читати зліва направо. Традиційний шрифт має 64 символи. Писати потрібно на спеціальному папері, що щільніший за офісний, бо інакше крапки стануть непридатними для якісного читання та швидко зітруться, а отже, інформація зникне.

Відтоді світ змінився і науково-технічний прогрес значно спростив життя сліпих людей. Ми живемо в еру інформації, тому про будь-яку новину через кілька секунд за бажанням може дізнатися весь світ. Межа між зрячими і незрячими не така вже й велика. Сьогодні сліпа людина може самостійно набрати текст на клавіатурі комп'ютера за допомогою спеціальних синтезаторів мови та роздрукувати на принтері — і почуватися такою самою, як інші зрячі люди.

3. Групове заняття

— Перед вами — картка зі шрифтом Брайля. Ви бачите, як позначаються букви цього шрифту. Спробуйте у групах написати кожен своє ім'я шрифтом Брайля, використовуючи аркуш паперу в клітинку.

а	б	в	г	ґ	д	е	є	ж	з	и
● ○ ○ ○ ○ ○	● ○ ● ○ ○ ○	○ ● ● ● ○ ●	● ● ● ● ○ ○	● ● ● ● ○ ●	● ● ○ ● ○ ○	● ○ ○ ● ○ ○	○ ● ○ ● ● ○	○ ● ● ● ○ ○	● ○ ○ ● ● ●	○ ● ● ○ ○ ○
і	ї	й	к	л	м	н	о	п	р	с
● ● ○ ● ● ●	● ● ○ ● ○ ●	● ● ● ○ ● ●	● ○ ○ ○ ● ○	● ○ ● ○ ● ○	● ● ○ ○ ● ○	● ● ○ ● ● ○	● ○ ○ ● ● ○	● ● ● ○ ● ○	● ○ ● ● ● ○	○ ● ● ○ ● ○
т	у	ф	х	ц	ч	ш	щ	ь	ю	я
○ ● ● ● ● ○	● ○ ○ ○ ● ●	● ● ● ○ ○ ○	● ○ ● ● ○ ○	● ● ○ ○ ○ ○	● ● ● ● ● ○	● ○ ○ ● ○ ○	● ● ○ ○ ● ●	○ ● ● ● ● ●	● ○ ● ● ○ ○	● ● ● ○ ○ ○

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був(ла) чарівником (чарівницею), я б...
- Щоб допомогти людям з вадами зору, я б...
- Я мрію, щоб...

✓ ДЕНЬ 5. ПРО ЩО РОЗКАЖЕ УПАКОВКА?

1. Вітання

Всі прийшли ми дружно в клас.
Зустрічає школа нас.
Посміхніться всі скоріше —
Веселіше стане всім.
І за руки всі візьміться,
Успіхів бажаю всім,
Бо у класі друзі всі!
Сяють усмішки у всіх.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Про що розкаже упаковка?»

- Чи купуєте ви продукти в магазині?
- Чи знаєте, як вибирати їх? (3–4 учні діляться інформацією про вибір продуктів у магазині.)
- Де зберігається інформація про продукт? (Найважливішу інформацію про продукт подано у вигляді певних знаків та символів.)
- Що таке символ, знак? (Символ це — умовне позначення якого-небудь предмета, поняття або явища. Знаком можуть бути об'єкт, зображення, написане слово.)
- Чому важливо навчитися розрізняти мову символів? (Щоб застерегти себе від небезпеки, щоб не завдати шкоди власному здоров'ю.)

— Як виявити небезпеку за допомогою знаків та позначок? (Потрібно уважно розглянути упаковку та прочитати все про продукт.

- Де виготовлено продукт?
- Як виготовлено продукт?
- Що входить до його складу?
- Які умови зберігання?
- Чи можна повторно використати упаковку?
- Яка місткість упаковки?
- З чого виготовлено продукт?
- Чи не пошкоджена упаковка?
- Який термін придатності?

► Тренувальна вправа

— Розгляньте упаковку молока. Про що можна з неї дізнатися?

— Як позначки на товарах можуть застерегти вас від небезпеки?

— Як розрізнити небезпечні та безпечні товари?

► Гра «Чи можна споживати?»

— Визначте кінцеву дату споживання йогурту, якщо дата виготовлення 11.03.20... р., термін придатності до споживання — не більше 4 діб.

3. Групове заняття

► Гра «Відпочиваємо разом»

— Об'єднайтесь у групи. Ураховуючи думки кожного, оберіть 2 товари, необхідні вам для відпочинку:

1-ша група — у лісі з друзями;

2-га група — на березі річки з мамою, татом, сестрою, братом;

3-тя група — на ковзанці з друзями.

— Порівняйте обрані товари. Чи відрізняються вони від вибору інших груп? Чому?

► Гра «Розшифруй упаковку»

У кожної групи на столі — упаковка. Про що можна з неї дізнатися?

1-ша група — дитячий сирок;

2-га група — кефір;

3-тя група — вишневий сік.

4. Теми для Щоденника вражень

- Упаковка розкаже мені про...
- Позначки на товарах застережуть мене від...
- Я вмію розрізнити небезпечні та безпечні товари.

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЯК Я МОЖУ ДІЗНАТИСЯ ПРО ПОДІЇ МИНУЛОГО?

(Ранкову зустріч проводять у музеї школи.)

1. Вітання

Ми — сімейка невеличка.
Усі друзі, я і ти.

Привітаймось, щоби личка
Усмішками зацвіли.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як я можу дізнатися про події минулого?»

— Як ви розумієте вислів «події минулого?»

— Як ми можемо дізнатися про події минулого?

- Розпитати в дорослих;
- побувати на екскурсії;
- пошукати в Інтернеті;
- прочитати в підручнику;
- прочитати в енциклопедії;
- відвідати музей, проконсультуватися у спеціалістів.

— Про події минулого можна дізнатися з газет, журналів, телебачення.

Про події минулого свідчать фотографії.

— А хто з вас хоче поділитися цікавими минулими подіями, пов'язаними зі своїми родинами?

» «Крісло автора»

Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і розповідають щось цікаве про своїх рідних, або епізод зі свого життя, історію свого прізвища, імені *(на честь кого його/її так назвали, що означає ім'я)* тощо.

» Гра «Що з чого зроблене?»

Діти утворюють коло. Вчитель показує дерев'яну указку і пропонує всім підійти та доторкнутися до предмета, виготовленого із такого самого матеріалу.

Учитель може показувати: пластмасову лінійку, металевий ключ та інші предмети.

3. Групове заняття**» Робота в групах**

«Розкажи про минуле»:

1-ша група — яблука;

2-га група — зошита;

3-тя група — булки.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я радію сьогодні, тому що...
- Про події минулого я дізнаюся...
- Мені цікаво знати про...
- Я у колі своєї сім'ї.

✓ ДЕНЬ 2. МУЗЕЇ

1. Вітання

Дітям пропонують уявити себе інопланетянами, які прилетіли на нашу планету. Їм потрібно показати, що вони доброзичливо налаштовані до землян. Як вони можуть привітатися із землянами? (*Потертися носами, лобами, спинами; доторкнутися колінами, долонями, плечима до сусідів.*)

► Гра «Вірю — не вірю»

Учні утворюють коло, тримаючи в руках цеглинки LEGO зеленого і червоного кольорів. Ведучий ставить запитання за формулою «Чи вірите ви, що...», а учасники сигналізують зеленою цеглинкою, якщо вірять інформації, та червоною, якщо не вірять.

Варіанти запитань:

- Чи вірите ви, що на нашій планеті завжди жили люди?
- Чи вірите ви, що динозаври вимерли багато мільйонів років тому?
- Чи вірите ви, що динозаври були розумними істотами?
- Чи вірите ви, що найбільшу писанку створено в Україні?
- Чи вірите ви, що перші іграшки для дітей виготовляли з рослин, камінців, глини?
- Чи вірите ви в те, що шоколад можна не лише їсти, але й будувати з нього різні скульптури?

2. Обмін інформацією. Тема дня «Музеї»

— Наші гості хочуть дізнатися якомога більше про історію нашої планети. Щоб краще їм усе показати, ми поведемо їх у музеї.

(https://youtu.be/BUO5_PqQtWA — мультфільм про динозаврів;

<https://youtu.be/vNHIWvJ3NIY> — мультфільм про музеї.)

— Музеї бувають різними.

Це *краєзнавчі музеї*, в яких експонати покажуть і розкажуть про рослинний і тваринний світ певного краю.

Є *історичні музеї*, у яких люди дізнаються про розвиток суспільства, визначні історичні події, героїчні битви і перемоги, а також знаряддя праці, пам'ятки побуту та культури.

Музеї художнього профілю зберігають, вивчають і розказують про визначні твори живопису, графіки та скульптури.

Є музеї, присвячені відомим людям. Наприклад, на Черкащині багато музеїв, присвячених Т. Г. Шевченку.

Є музеї, створені просто неба. На території музею, де самою природою вдало поєднані характерні ландшафтні зони України — гори, долини, степи і ліси, — створено експозиції про різні куточки нашої Батьківщини. Відвідувачі мають можливість оглянути характерні куточки давнього українського села з житловими, громадськими, виробничими будівлями, знаряддями праці й ремесла, побутовим начинням, меблями, посудом, творами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

- Про які музеї ви довідалися?
- Про що в них дізнаються наші гості?
- Про що вам найбільше хотілося б знати?
- А в яких музеях уже побували ви?
- Що цікавого ви там побачили?
- Які музеї є на території вашого міста (села) чи поблизу нього?

3. Групове заняття

— Діти, об'єднайтеся в групи і спробуйте розподілити картинки, що ви отримали, на три категорії: експонати для краєзнавчого музею, для художнього музею та для історичного музею.

— Чому ви так розподілили експонати?

4. Теми для Щоденника вражень

- Які музеї з'являться у майбутньому?
- Я найбільше хотів(ла) би дізнатись у музеї про...
- Я вже був(була) у музеї..., і мені там сподобалось (не сподобалось) те, що...

✓ ДЕНЬ 3. ПРО ЩО РОЗКАЖУТЬ ФОТОГРАФІЇ?

1. Вітання

Доброго ранку! —

Всіх друзів вітаєм.

Доброго ранку! —

Ми друзям бажаєм.

Доброго ранку

Тобі і мені.

Щірі слова

Нехай линуть рясні.

— Доброго ранку, _____ (ім'я дитини)!

— Доброго ранку, _____!

(Під час привітання потискують руки товаришеві, який поруч.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Про що розкажуть фотографії?»

— Що таке фотографія? (Подія, відтворена на фото.)

— Фотографія — це знімок, на якому відбито мить життя. Це мистецтво, що для багатьох є улюбленим захопленням. З розвитком технологій сьогодні фотографія на піку популярності.

Фотографії свідчать про події минулого. У ваших руках я бачу цікаві світлини, що ви принесли до школи.

— Хто хоче розповісти невеличку історію про подію, відтворену на фото?

► *«Крісло автора»*

Діти за бажанням сідають у крісло автора і розповідають:

- яка саме подія;
- хто зображений;
- чим запам'ятався цей момент;
- які думки чи мрії виникають, коли дивишся на цю світлину.

► *Гра «Поміняйтеся місцями ті, у кого...»*

Діти утворюють коло. Учитель пропонує помінятися місцями тим, у кого:

- є старший брат;
- молодша сестричка;
- молодший брат;
- старша сестра;
- у кого є домашня тваринка;
- хто народився влітку (*взимку, восени, навесні*).

► *Гра «Що я сфотографував»*

Ведучий учень вигукує: «Кругле!». Усі відгадують, що сфотографував учень. Це може бути, наприклад, годинник. Хто першим правильно назвав круглий предмет, той називає іншу ознаку. Це може бути матеріал, з якого виготовлено предмети:

- певного кольору;
- прямокутні;
- дерев'яні;
- металеві;
- кам'яні;
- назви яких починаються з певної літери тощо.

3. Групове заняття

► *Робота в групах*

— Зробіть колаж з улюблених фото і придумайте йому назву.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був(була) фотографом, то...
- Я у колі своїх друзів.
- Який найщасливіший момент у житті я сфотографував(ла) би?

✓ ДЕНЬ 4. БІБЛІОТЕКА ЯК ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР

1. Вітання

► «Я бажаю»

Я бажаю здоров'я, радості, знань усім, хто ліворуч від мене (*діти повертаються ліворуч, руки підняті*).

Я бажаю здоров'я, радості, знань усім, хто праворуч від мене (*повертаються праворуч, руки на грудях*).

Я бажаю здоров'я, радості, знань усім, хто попереду від мене (*повертаються вперед, руки перед собою*).

Я бажаю здоров'я, радості, знань усім людям, що живуть в моєму місті (*руки підняті вгору*).

Я бажаю здоров'я, щастя, злагоди всім людям України (*руки в сторони*).

Я бажаю здоров'я, щастя й миру всім людям планети Земля (*долоні складають перед собою*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Бібліотека як освітньо-культурний центр»

Учитель загадує учням загадки про книги (*за вибором*)

▼ Не дерево, а з листям,
Не людина, а говорить.

▼ Дуже я потрібна всім — І дорослим, і малим. Всіх я розуму учу, А сама завжди мовчу.	▼ Бачить — не бачить, Чути — не чує. Мовчки говорить, Дуже мудрує.
--	---

▼ Має листя, але не дерево, дає плоди, але не цвіте.

— А де живуть книги?

— Як називається цей будинок?

— Перегляньте мультфільм (<https://youtu.be/MsrHYoWkqkq>) та дайте відповіді на запитання.

— Що знаходиться в бібліотеці?

— Як там розміщено книги?

— Як знайти потрібну книгу?

— Як потрібно поводитись у бібліотеці?

— Які ще правила потрібно знати про бібліотеку?

3. Групове заняття

— Діти, про що любите читати ви?

— Як ви обираєте потрібну книгу?

Учитель кожній групі видає певну кількість книг. Потрібно розподілити їх на групи і пояснити свій вибір (*наприклад: казки, оповідання, поезія; книги про космос, тварин, явища природи; математика, мова, природа і т. ін.*).

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя улюблена книжка.
- Я люблю/не люблю читати книги...
- Чи може телебачення/комп'ютер замінити книжку?

✓ ДЕНЬ 5. ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Вітання

► «Здоровенькі були!»

— Добрий день, хлопчики й дівчата!

З давніх пір і донині
Кажуть всі в Україні:
«Здоровенькі були!»

Привітаймося всі разом:
«Здоровенькі були!»

2. Обмін інформацією. Тема дня «Засоби масової інформації»

— Діти, що таке засоби масової інформації?

Засоби масової інформації (ЗМІ) — це комплекс засобів і методів, що дають змогу публічно поширювати різноманітну інформацію.

Засоби масової інформації мас-медіа (*Mass media*):

- друковані видання, преса (*газети, журнали, книги*);
- новинні інтернет-портали;
- телебачення;
- радіостанції;
- будь-яка форма періодичного поширення, що має постійну назву.

► «Крісло автора»

— Яка остання інформація мас-медіа вам запам'яталася і чим? Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і розповідають.

3. Групове заняття

► *Робота в парах*

— Про події минулого свідчать фотографії, про них можна дізнатися з газет, журналів, телебачення, Інтернету.

— Поміркуйте, про яку подію минулого говорять фотографії; коли і чому таке відбувається.

► *Робота в групах*

— У нашому класі відбулася виховна година «14 жовтня — День українського козацтва». Висвітліть цю подію в ЗМІ.

1-ша група — пишуть коротку замітку в газету;

2-га група — на телебаченні добирають 3–4 кадри про життя та побут козаків,

3-тя група — на радіо проводять конкурс віршів і прислів'їв про козаків.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я найбільше люблю дізнаватися новини з..., тому що...
- Чому не можна довго сидіти за комп'ютером?
- Чи можна довіряти всьому, що дізналися із ЗМІ?

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЯК Я МОЖУ РОЗКРИВАТИ ТАЄМНИЦІ ПРИРОДИ?

1. Вітання

— Діти, уявіть себе деревами, кущиками та квітами на вулиці. У вас у руках цеглини — листочки. Спробуйте привітатись, як рослини, листочками.

Діти із зеленою та жовтою цеглинками утворюють коло. Учитель називає пори року, а діти вітаються цеглинками, ніби листочками.

- Весна (*діти розмахують зеленими цеглинками*).
- Літо (*діти піднімають зелені цеглинки і розмахують ними, як дерева листочками*).
- Осінь (*діти розмахують жовтими цеглинками, але іноді можуть з'являтися і зелені*).
- Зима (*діти присідають і опускають усі цеглинки на підлогу*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як я можу розкривати таємниці природи?»

— Чи знаєте ви, що таке таємниця?

— У кого можуть бути таємниці?

— Чи можна розкривати свої таємниці?

— А чужі?

— А чи є таємниці в природи?

— Як їх можна розкрити?

— Осінь є часом відпочинку для природи і для дерев, зокрема.

Адже нещодавно вони радували нас розмаїттям зелені. Тепер їм час готуватися до зимового сну, під час якого дерева накопичають сили для весняного і літнього розквіту.

З настанням осені тривалість світлового дня зменшується. Отже, процес фотосинтезу теж не має достатнього часу для розвитку. Процес фотосинтезу важливий для отримання живлення дерев. Поживних речовин дерево отримує дедалі менше, що призводить до уповільнення всіх процесів.

Хлорофіл починає руйнуватися, зеленого кольору в листі стає менше. Тепер настає черга інших колірних пігментів: жовтого ксантофіла, помаранчевого каротину і червоного антоціану. Завдяки цим пігментам листя набуває такого яскравого забарвлення.

Напевно, всі помічали, що не всі дерева «одягаються» восени однаково. У забарвленні деяких переважають багряні тони, в деяких — жовті, а в деяких — коричневі. Наприклад, листя кленів і осик забарвлюються у багряні тони. Листя лип, дубів і беріз відливають золотом. Цікаво, що листя вільхи та бузку не встигають змінити забарвлення, воно опадає ще зеленим. Чому? Та тому що в листках цих дерев відсутні які-небудь фарбувальні пігменти, крім хлорофілу.

Процес забарвлення листя можна розподілити на три етапи:

- початок зміни забарвлення листя. Жовтіє деяке листя;
- зміна забарвлення крон дерев. Верхівки починають майорити і помітно відрізнятись від решти крони;
- повна зміна забарвлення листя. Практично вся крона змінила свій колір.

Опадання листя — це скидання всіх шкідливих речовин. У листках накопичується чимала кількість поживних речовин. Однак крім корисних речовин в листках накопичуються шкідливі речовини — метаболіти, зайві мінеральні солі тощо.

Крім того, вчені довели, що взимку, коли листя на кроні не залишається, у дерева мало шансів постраждати від посухи. Причина в тому, що листя забирає досить багато вологи, а з її нестачею коріння впоратися не зможе.

3. Групове заняття

► «Шпигунські ігри»

Діти отримують аркуші білого паперу, прості олівці, парафінові свічки. Учитель об'єднує дітей у групи за назвами дерев. Кожна група має на аркуші паперу «зашифрувати» листок свого дерева (*варіант: символи пір року*), намалювавши його свічкою на папері. Групи обмінюються аркушами. Інша група має відгадати зашифроване дерево, замалювавши аркуш простим олівцем.

4. Теми для Щоденника вражень

- Про яку таємницю природи я б хотів(ла) дізнатися?

- Чому осінь називають золотою?
- Як намалювати осіннє листя дерев?

✓ ДЕНЬ 2. ҐРУНТ

1. Вітання

Добрий день! Добрий день!
У лісочок ми підем.
Озирніться всі навкруг,
Нас віта красивий луг.
Ми травичку не зімнемо,
На носочках всі підемо.
Ноги вище піднімаємо,

Кущики ми не ламаємо.
І квіточки ми не рвемо,
Ми квіточки обійдемо,
Красу луків збережемо.
То йдемо, то біжимо,
То йдемо, то біжимо,
У лісочок спішимо.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Ґрунт»

— Діти, я вам принесла невеличку коробочку. А що саме в ній, ви дізнаєтеся тоді, коли відгадаєте загадку та дасте відповідь на моє запитання.

- ▼ Увесь світ годую, а сам не їм.
Все терплю і добром усім плачу. (*Ґрунт.*)

— У що потрібно кинути зернятко, аби з нього виросла рослина? (*У Ґрунт.*)

— Отже, здогадались, що саме у коробці? (*Ґрудочка землі.*)

— Що таке Ґрунт? (*Усе, що лежить у нас під ногами, і те, по чому ми ходимо.*)

— Навіщо потрібен Ґрунт? (*Саме на ньому ростуть рослини.*)

— Де ми можемо бачити Ґрунт у класі? (*У горщиках з квітами.*)

— Чи потрібний Ґрунт людям? (*Без Ґрунту не стало б продуктів харчування.*)

— Як ви вважаєте, чому нашу планету назвали Землею?

— Поясніть і запам'ятайте прислів'я: «На чорній землі білий хліб родить».

▶ *Гра «Земля, вода, повітря, вогонь»*

Усі утворюють коло, а ведучий — посередині. Він кидає комусь із дітей м'яч, вимовляючи одне зі слів: «земля», «вода», «повітря», «вогонь». Якщо ведучий сказав «земля», то гравець, який упіймав м'яч, повинен швидко назвати якусь тварину. На слово «вода» потрібно назвати рибу, на слово «повітря» — птаха. Якщо ведучий скаже «вогонь», усі, махаючи руками, повинні кружляти на місці.

3. Групове заняття

▶ *Робота в групах. Складання пазлів*

— Хто це? Що їх об'єднує?

— Це комахи та їхні личинки, миші, кроти, землерийки, дощові черв'яки. Для них ґрунт є домівкою. Тварини живляться рослинами, що виростили в ґрунті.

4. Теми для Щоденника вражень

- Нашу планету назвали Землею, тому що...
- Мені цікаво досліджувати...
- Ґрунт потрібний для...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ДОСЛІДЖУВАТИ ҐРУНТ?

1. Вітання

Доброго ранку! — мовлю за звичаєм,
 Доброго ранку! — кожному зичу я.
 Доброго ранку, сонце ясне!
 Доброго ранку, сонце красне!
 Доброго ранку, сонце-друзе,
 Ми тебе всі любимо дуже!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як досліджувати ґрунт?»

- Діти, ви вже знаєте що таке ґрунт.
- Навіщо ґрунт потрібний людині?
- Навіщо ґрунт потрібний тваринам?
- А рослинам?
- Уявіть, що ґрунту раптом не стало. Поміркуйте, що станеться?

Доведіть свою думку.

- Чому говорять, що ґрунт дорожчий за золото?

► Дискусія «Чи може ґрунт хворіти?»

- Куди потрапляє брудна вода після прибирання, прання?
- Що додають у воду для прання?
- Чи потрібні хімічні речовини природі, ґрунту?
- Куди потрапляє після дощу вода із калюж, що містить бензин, мастила?
- Що станеться із ґрунтом, якщо людина й далі буде його забруднювати?

► Гра «Вище землі»

Гравці довільно займають місця на майданчику чи у спортивній залі. Обирають ведучого.

За сигналом ведучий намагається наздогнати когось із гравців і доторкнутись до нього рукою. Той гравець, до якого доторкнулись, зупиняється і голосно говорить: «Я ведучий!».

Щоб ведучий не впіймав, можна стати «вище землі» (у пригоді стануть гімнастичні лави, драбини, перекладина тощо). Стояти

«вище землі» можна протягом 5 секунд, потім знову потрібно перебігати.

Коли гравець стає «вище землі», ведучий відходить від нього на 2 м і говорить: «Раз, два, три, з цього місця зійди!», а гравець має перебігти з цього місця на інше.

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Квест «Подорож із зернинкою»*

За правильну відповідь команда отримує вказівку для продовження маршруту та слово-підказку.

Кожна команда стартуватиме за сигналом учителя.

У кожної групи на столі є конверт з насінням та маршрут руху.

Зупинка 1. «Відгадай, хто я»

Щоб мені прорости, потрібно...

1-ша група — гарбузове насіння. Зупинки: 1, 2, 3, 4, 5.

2-га група — соняшникове насіння. Зупинки: 1, 4, 2, 3, 5.

3-тя група — насіння з гороху. Зупинки: 1, 3, 4, 2, 5.

Зупинка 2. «Чарівна скринька»

— Зможеш її відкрити, якщо відгадаєш загадку.

- ▼ Мене просять, на мене чекають,
Як з'явлюсь — так ховатися почнуть. (*Вода.*)

За виконання завдання діти отримують перше слово-підказку (*вода*).

Діти відкривають скриньку, де знаходяться склянка з водою і наступна підказка.

Зупинка 3. «Загадка»

- ▼ Куди ступиш — всюди маєш,
Хоч не бачиш, а вживаєш. (*Повітря.*)

Для того щоб мені рости далі, потрібно...

За виконання завдання діти отримують друге слово-підказку (*повітря*).

Зупинка 4. «Загадка»

- ▼ Любі всім: тобі й мені.
Вдень гуляють на вікні
І купаються у річці
Діти сонця — ... (*сонячні промінці.*)

За виконання завдання діти отримують слова-підказки (*світло і тепло*).

Діти підходять до вікна, де знаходять наступну підказку.

Зупинка 5. «Розгадай ребус»

За виконання завдання діти отримують п'яте слово-підказку (грунт).

Отже, групи зібрали всі слова і дали правильні відповіді.

Висновок. Аби прорости, зернятку потрібні: вода, повітря, тепло, світло, ґрунт.

4. Теми для Щоденника вражень

- За що я люблю свою землю?
- Я можу допомогти своїй землі...
- Моя земля багата на врожаї...

✓ **ДЕНЬ 4. ПОВІТРЯ. ДОСЛІДИ З ПОВІТРЯМ**

1. Вітання

► *Вправа «Чарівні долоньки»*

Учні хаотично пересуваються класом. Учитель тримає у руках 3 «долоньки» (синю, червону, жовту). Коли вчитель піднімає долоні певного кольору, учні повинні привітатися з найбільшою кількістю однокласників.

Червона долоня — потиснути руку.

Синя долоня — плеснути в долоні з партнером.

Жовта долоня — привітатися спинками.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Повітря. Досліди з повітрям»

— Послухайте вірш Надії Красоткіної «Повітря». Кому потрібне повітря?

Повітря і не видно, і не чути.

Але без нього нам не обійтись.

Не можна ні хвилиночки пробути.

Ось ти навколо себе подивись.

Все дихає: листочок і травичка,

Метелик, що над квіткою летить.

І дише рибка й рак, і дише річка...

Повітря треба кожному, щоб жить.

А он несуть вітри хмаринку білу,

Щоб дощик на поля й ліси пролить.

А он у небо пташка полетіла,

А без повітря як вона злетить?

Повітря — це велике диво, діти.

І все життя — це казка чарівна.

І кожній миті треба нам радіти,

Земля казкова і у нас одна.

— Чому ми не можемо обійтись без повітря?

— Де знаходиться повітря?

— Кому потрібне повітря?

► Гра «Так чи ні?»

— Кому потрібне повітря?

Повітря потрібне: квітам, бджілкам, людям, камінцям, деревам, зайчикам, воді, піску...

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи по 4–5 учнів. На партах в учнів — стрічкові метри. Діти вимірюють об'єм грудної клітки одне в одного при вдиху і видиху, порівнюють їх. Разом роблять висновок, що при вдиху в людині всередині повітря займає певне місце.

4. Теми для Щоденника вражень

- Що потрібно зробити, аби повітря було чистим?
- Мені було цікаво...
- Яке значення для мене має повітря?

✓ ДЕНЬ 5. ЯКИМ БУВАЄ ВІТЕР?

1. Вітання

— Діти, визирніть у вікно. Там на деревах ще залишилися листочки. Вони ніби вітаються з нами, помахують нам. Хто їм допомагає? (*Вітер.*)

— Нумо і ми з ними привітаємось. Помахаймо йому у вікно.

Діти утворюють коло і декламують вірш, супроводжуючи рухами.

Віє вітер нам в лице,	(Змахи руками в обличчя.)
Захиталось деревце.	(Розхитуються з піднятими руками, імітуючи дерево.)

Вітерець все тихше, тихше.	(Присідають.)
Деревце все вище, вище.	(Піднімаються.)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Який буває вітер?»

► Гра «Пузир»

Мета гри: розвивати узгодженість дій, кмітливість.

Учні ходять по колу, промовляючи:

Роздувайся, пузир,	залишайся таким
роздувайся, великий,	та не лопайся!

За сигналом учителя: «Пузир луснув!» учні присідають, плескаючи в долоні та промовляючи: «Лусь», після цього швидко підводяться. Далі вчитель каже: «З пузиря виходить повітря». Учні сходяться до центру, примовляючи: «Т-с-с».

— Чи був сьогодні вітер, коли ви йшли до школи?

— Опишіть його.

— Чи доводилось вам коли-небудь відчути незвичайний вітер?

Розкажіть про це.

3. Групове заняття

► Гра «Яким буває вітер?»

На столі розкладено ілюстрації різного вітру. Дітям пропонують розповісти, яким буває вітер. (*Яким може бути вітер?*)

Сильним, зеленим, холодним, сірим, теплим, різнокольоровим, північним, поривчастим, слабким, широким, червоним, пронизливим, південним, легким, грайливим.)

ЯКОГО КОЛЬОРУ ВІТЕР?

— Скажи-но нам, вітер,	Я — снігового кольору,
Якого ти кольору?	Я — кольору вогню...
— Я — кольору заходу сонця,	Я такий, яким
Я — кольору світанку,	Ти побачиш мене.

4. Теми для Щоденника вражень

- Якби я був(ла) вітром, то...
- Якими фарбами я намалюю вітер?
- На що схожий вітер?

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ЯК ВІДРІЗНИТИ ФАНТАЗІЇ/ВИГАДКИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ?

1. Вітання

► «Чарівні окуляри»

Учитель демонструє учням «чарівні окуляри».

— Це чарівні окуляри. Той, хто їх надягне, бачитиме в людях лише гарне. Навіть ті риси, що людина приховує. Я пропоную вам надягти ці окуляри, поглянути крізь чарівні скельця на своїх однокласників та назвати хороші риси, що ви в них побачите.

Учні по черзі надягають «чарівні окуляри», називають гарні риси та позитивні особливості однокласників.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як відрізнити фантазії/вигадки та реальність?»

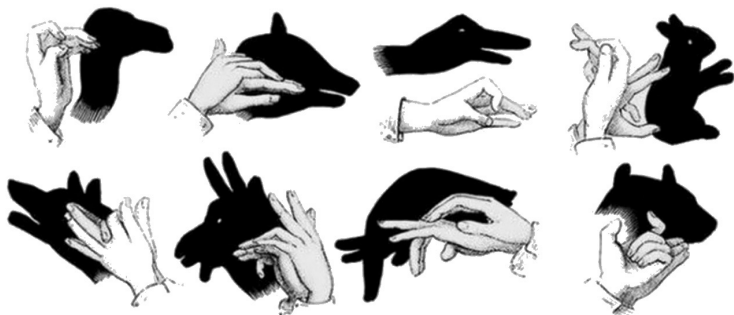
— Назвіть речі, що ви бачите навколо.

— А тепер заплющте очі. Чи бачите ви якісь речі?

— Чи означає, що якщо ви цих речей не бачите, то їх не існує?

— Отже, ми можемо сказати, що навіть якщо ми чогось і не бачимо, то це однаково існує.

Учитель демонструє засобами тіньового театру якихось страшних звірів за допомогою рук.

— Чи здалися вам ці звірі страшними?

— Якщо розглянемо їх без тіней, то чи будуть вони так само страшними?

— Отже, в реальності ці звірі виявились звичайними руками і зовсім не страшні.

— Як же відрізнити, що відбувається насправді, а що — вигадка і фантазія?

Реальність (від лат. *realis* — речовинний, дійсний, від *res* — річ, предмет) — термін, який означає все те, що існує (*існувало чи існуюватиме*) насправді (*Вікіпедія*). А протилежне йому поняття — *фантазія*, тобто те, що вигадане. Іноді ми говоримо про віртуальну реальність. Це створена ілюзія дійсності за допомогою комп'ютерної техніки. Насправді цього не існує.

3. Групове заняття

► *Гра «Створи фантастичний світ»*

Діти у групах за допомогою конструкторів LEGO створюють свій невеличкий уявний світ і презентують його.

4. Теми для Щоденника вражень

- Яким незвичайним героєм я себе уявляю?
- Що було б, якби люди не фантазували?
- Моя фантазія (*малюнок*).

✓ ДЕНЬ 2. ФАНТАЗІЇ

1. Вітання

► *«Запрошення до чаю»*

Діти утворюють коло. Починаючи з учителя, кожен учень передає чашку по колу і говорить сусідові: «Привіт! Приходь до мене на чай, бо я...» (*цікавий співрозмовник, дуже доброзичливий, інтелектуальна особистість, умію розважатись...*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Фантазії»

— Фантазія — це повністю вигадана, уявна ситуація, що не має з реальністю нічого спільного. Яскравий приклад фантазій — феї, гноми, єдинороги. Фантазувати означає придумувати, уявляти, вигадувати. Фантазія обов'язкова для творчої людини.

— Які люди користуються фантазією в житті найчастіше? (*Композитори, письменники, художники, сценаристи.*)

— Чи варто в житті фантазувати?

— Навіщо потрібні фантазії?

— Що необхідно для того, аби фантазувати?

— Це корисно чи ні?

— Де в житті ми зустрічаємо нафантазоване?

— Послухайте казку В. О. Сухомлинського і назвіть дійових осіб.

ЛАСКАВИЙ ВІТЕР І ХОЛОДНИЙ ВІТРЮГА

У темному лісі, в глибокому яру спали два вітри. Ласкавий Вітер — хлопець з синіми очима. А холодний Вітрюга — дід з колючою бородою.

Настала зима. Сонечко не могло піднятися високо над землею. Білі сніги вкрили поле. Зашуміли тривожно верхів'яття дерев. Прокинувся в глибокому яру холодний Вітрюга. Встав, вийшов з лісу. Застогнала хуртовина. Йде по землі холодний Вітрюга, замерзають річки, гуде хуртовина.

Та ось піднялося сонечко вище над землею. Заболіла спина у холодного Вітрюги. Поплентав він у темний ліс, заліз у глибокий яр.

Прокинувся ласкавий Вітер, вийшов з лісу.

Засміялося сонечко, потекли струмки, зацвіли квіти, зашуміли трави.

— Уявіть себе одним із вітрів. Ким би ви хотіли бути?

— Що б ви робили в цій казці далі?

3. Групове заняття

Діти об'єднані у групи. У кожної групи на парті — звичайні предмети.

Завдання: придумати (*нафантазувати*) всі можливі варіанти використання цього предмета.

Кожна група наприкінці презентує предмет.

4. Теми для Щоденника вражень

□ Фантазія — це те, що...

□ Якби не було шкіл, тоді...

□ Якби Місяць був із сиру, то...

✓ **ДЕНЬ 3. МОВА ТІЛА****1. Вітання**

- Поверніться одне до одного, посміхніться.
- Зобразіть радість.
- Скажіть одне одному приємні слова.
- Уявіть, що ваш товариш засмучений, поліпшіть йому настрій.

Діти по черзі «поліпшують» настрої товариша за допомогою жестів, міміки, лагідних слів, віршика чи пісеньки.

— Із гарним настроєм краще працювати, навчатися і веселіше гратися.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Мова тіла»

Свої почуття передати
 Нам жести і міміка
 Будуть допомагати.

Вони — мова тіла,
 Використовуй їх уміло.

— Іноді обличчя людини виражає більше змісту, ніж сказане нею слово. Досягається цей ефект завдяки міміці.

— Що таке міміка?

Міміка — мистецтво виражати свої думки, відчуття, настрої, стан рухами м'язів обличчя.

— Що може виражати міміка?

Міміка може виражати: радість, страх, гордість, злість, нудьгу, обурення, здивування, сором'язливість, задоволення, смуток.

— Чи завжди за допомогою мови ми спілкуємося і розуміємо одне одного? (*Не завжди.*)

— Тому є ще одна мова, мова без слів, мова жестів. Жести доповнюють мову, а інколи навіть замінюють її, зокрема у глухонімих.

— Що таке жести?

Жести — це виражальні рухи головою, рукою у процесі комунікації.

— Навіщо нам жести?

Просто поспостерігайте за двома подружками, які розмовляють, тоді ви помітите, як вони жестикулюють руками при розмові.

Використовуючи жести, людина зображує, вказує, виражає прохання, вимогу, вдячність, здійснює емоційні дії (*вітання, прощання, запрошення тощо*).

Учіться читати почуття, настрої, стан людини за ледве помітними змінами виразу обличчя, міміки!

— Зобразіть мімікою і жестами здивування, мрійливість, переляк.

» Гра «Покажи настрої»

Злякайтесь, як:

- зайчик, що побачив вовка;
- дитина, яка загубилась.

Зрадійте, як:

- цуценятко, яке побачило маму;
- як двоє товаришів після розлуки.

Насуптесь, як:

- дощова хмарка;
- учень, якого образили.

Розсердьтеся, як:

- дитина, у якої забрали іграшку;
- розбишака, який свариться.

» Гра «Угадай слово»

У грі беруть участь усі учні, які стоять у колі. Ведучий учень виходить та виконує завдання — показати без слів, тільки за допомогою жестів слово, яке вчитель скаже йому на вушко. Усі учасники гри відгадують. Хто відгадав — стає ведучим.

» Гра «Виконай правильно»

Діти об'єднуються у пари. Один із пари має за допомогою жестів, міміки пояснити партнерові завдання, яке дає вчитель, наприклад: «принеси зошит», «вимий дошку», «зачини двері», «вийди до дошки», «зніми куртку» тощо.

» Гра «Іноземець»

— Уявіть, що до вас на гостину завітав іноземець, який не володіє українською мовою, а ви не знаєте тієї мови, якою розмовляє він.

Учитель пропонує дітям спробувати поспілкуватися з цією людиною за допомогою міміки та жестів: показати свою квартиру, запросити пообідати, запропонувати відпочити.

3. Групове заняття**» Робота в групах**

Учні повинні виразити мімікою і жестами ситуацію, описану на картці.

Кожна група обирає лідера. Він підходить до скриньки й витягує картку із завданням, яке потрібно показати мовою тіла, але попередньо не домовляючись. Показують усі учасники групи. Решта груп відгадують. Якщо інші групи не змогли дати правильну відповідь, то на це запитання відповідає група, яка його показувала.

1-ша група — уявним насосом накачайте шину велосипеда;

2-га група — покажіть, як рубанком тешемо дошку;

3-тя група — покажіть, як ви косите траву;

4-та група — натріть підлогу щіткою.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені міміка і жести допомагають виразити почуття...
- Коли я щаслива(ий), то я...
- Якими жестами я висловлюю любов до близьких?

✓ ДЕНЬ 4. ЗБЕРЕЖІМО ЗДОРОВ'Я!

1. Вітання

Здоров'я — це сила,

Вони нас зближують одразу.

Здоров'я — це клас!

Сьогодні, гадаю,

Хай буде здоров'я у вас і у нас.

якраз буде вчасно,

Здоровенькі були, любі друзі!

Щоб був у нас справді

Доброго вам здоров'я!

чудовий настрої!

Правда, чудові ці фрази?

— Уявіть, що на ваших долоньках — частина вашого гарного настрою. Здуйте його легким подихом, нехай летить та зробить день приємнішим ще якійсь людині.

Здоров'я — це сила,

Здоров'я — це клас!

Хай буде здоров'я у вас і у нас.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Збережімо здоров'я!»

— Як ви розумієте народну мудрість: «Здоровому все здорово»?

— Коли ти здоровий — то:

- ти добре почувашся;
- маєш гарний сон, апетит;
- жвавий, веселий;
- з легкістю виконуєш якусь роботу.

— Відгадайте загадку.

- ▼ Чого хочеш — не купиш, а що хочеш продати — не продаси.

(Здоров'я.)

— Здоров'я неможливо купити, а потрібно тільки берегти і зміцнювати змалку.

► Робота в парах

— Обмінюйтесь інформацією, як це зробити.

- Щоденно гуляти на свіжому повітрі;
- загартовуватися;

- робити зарядку;
- займатися спортом;
- дотримувати розпорядку дня, правил особистої гігієни;
- правильно харчуватися;
- робити щеплення.

► Гра «Мій настрій»

— Нас оточують різні речі, предмети. Із-поміж поданих предметів виберіть ті, що зможуть поліпшити ваш настрій.

(На дошці прикріплено зображення різних предметів: тарілки, телевізора, книжки, велосипеда, стільця, м'яча, альбому, іграшки, шафи, зошита, морозива, стола, торта, крейди, цукерки тощо.)

► Гра «Вибери корисне»

Діти утворюють коло. Починає ведучий. Він називає продукти і кидає м'яч дитині. Якщо цей продукт корисний для здоров'я, учасник ловить м'яч, якщо ні — відбиває. У разі неправильної дії учасника — зміна ведучого.

Продукти: кефір, сир, торт, борщ, риба, чіпси, яблуко, пепсі-кола, капуста, масло, морозиво, молоко, сметана, цукерки, буряк, м'ясо, кока-кола, морква, яйце, тістечка.

3. Групове заняття

► Робота в групах

— Прочитайте про двох хлопчиків Дмитрика та Олесь. За описом та малюнками дайте відповідь на запитання: «Хто з них дбає про своє здоров'я?». Обґрунтуйте думку.

Дмитрик не полюбляє фізкультуру і спорт, мало рухається, цілими днями дивиться телевізор, завжди запізнюється на уроки, погано вчиться. Він вередливий і нечепура.

Олесь щоранку робить зарядку, миється під душем, загартовується, займається спортом. Він добре вчиться, завжди привітний і охайний.

► *Робота в групах. Створення плаката «Здорова дитина»*

4. Теми для Щоденника вражень
- Здоровим будеш — усе добудеш.
 - Моя сім'я любить активний відпочинок.
 - А найбільше я люблю...
 - Які спортивні секції я відвітую?

✓ ДЕНЬ 5. ПОБУТОВА ХІМІЯ: НЕБЕЗПЕКА ЧИ ДОПОМОГА ЛЮДИНІ?

1. Вітання

► «Усе необхідне»

— Діти, чи все необхідне ви приготували до уроку?

Голова — щоб слухати.

Вуха — щоб чути.

Очі — щоб бачити.

Руки — щоб їх піднімати.

Серце — щоб усе відчувати і сприймати.

(Діти торкаються всіх названих частин тіла.)

► *Вправа «Імпульс»*

— Ми сьогодні створимо Союз Сердечь. Візьмімось за руки і передамо одне одному через потиск руки приємні емоції: добра, дружби, радості, взаємопідтримки, довіри.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Побутова хімія: небезпека чи допомога людині?»

— Уявити сучасне життя без побутової хімії неможливо. Яку побутову хімію ви сьогодні використовували, вмиваючись?

— На вашу думку, побутова хімія — небезпека чи допомога людині?

— Шампуні, зубні пасти, пральні порошки, гелі, засоби для миття посуду та скла, освіжувачі повітря, відбілювачі, поліролі для меблів

нині обов'язкові в кожному домі. Ми користуємося ними щодня, навіть не замислюючись над тим, що маємо справу із небезпечними речовинами. Навіть мізерне їх потрапляння до організму, а тим паче постійне накопичення в ньому протягом багатьох років може спровокувати небезпечні захворювання. Чим ефективніший засіб ви тримаєте в руках, тим більше у ньому токсичних речовин. Тож перш ніж зробити покупку, уважно ознайомтеся з інформацією на маркуванні. Фосфати завдають нищівної шкоди як організму людини, так і усій екосистемі.

— Що слід зробити, аби зменшити небезпеку від побутової хімії? Дотримуйте цих простих рекомендацій!

- Намагайтеся максимально використовувати для миття та чищення натуральні засоби (*соду, лимонний сік, господарче мило, безфосфатні порошки та інші мийні засоби з мінімальною кількістю шкідливих речовин*).
- Не допускайте тривалого контакту шкіри рук та інших частин тіла з мийними засобами, використовуйте гумові рукавички.
- Ретельно ополіскуйте посуд, аби не допустити потрапляння залишків шкідливих речовин в організм.
- Провітрюйте приміщення після застосування засобів для чищення.

— Якщо не хочете мати проблем зі здоров'ям, пов'язаних з використанням неякісних мийних засобів, дотримуйте цих рекомендацій та цікавтеся наявністю супровідних документів на продукцію.

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у 5 груп. Кожна група отримує текст. Після його опрацювання представник групи дає стислу інформацію всім дітям про прочитане.

1-ша група

ІСТОРІЯ ЗУБНОЇ ПАСТИ

Стародавні перси зробили свій внесок у виготовлення зубної пасти. Вони рекомендували використовувати порошок з оленячих рогів, подрібнених мушлів равликів і молюсків. А пізніше став відомим інший спосіб: опустити щітку в деревну золу і почистити нею зуби. Такий спосіб допомагає добре відбілити зуби. Але використовувати його можна не частіше одного разу на тиждень.

Запитання за текстом:

— Чим стародавні перси чистили зуби?

— Який спосіб використовували пізніше?

2-га група

ЗАСІБ ДЛЯ ДОГЛЯДУ ЗА ЗУБАМИ

Дуже сильним дезинфікаційним засобом є чебрець. Сухе листя чебрецю потрібно розтерти в порошок. Цим порошком чистити зуби. А настій шавлії використовуйте для полоскання ротової порожнини.

Запитання за текстом:

- Чим у наші дні можна чистити зуби?
- Настоєм якої рослини можна полоскати ротову порожнину?

3-тя група

ДЛЯ ДОГЛЯДУ ЗА ВОЛОССЯМ

Столову ложку подрібненого сухого листя кропиви заливають окропом, годину настоюють, проціджують і відразу ж змочують волосся або шкіру голови. Настій зміцнює волосся, поліпшує його ріст.

Запитання за текстом:

- Чим можна замінити шампуні?
- Яка користь від такого настою?

4-та група

ЗАСІБ ДЛЯ МИТТЯ ПОСУДУ

Для того щоб вимити жирний посуд, знадобляться сода та господарське мило. Їх потрібно змішати (*мило натерти на терці*) та трохи додати попелу з дерева. Цей засіб чудово знежирить посуд, відмие його від залишків їжі та є екологічно безпечним.

Запитання за текстом:

- З чого виготовляють мийний засіб для посуду?
- Чи буде він екологічно чистим?

5-та група

МИЛО ВЛАСНОРУЧ

Щоб виготовити мило власноруч, візьміть розтоплений жир будь-якої тварини та попел зі спаленого дерева. Змішайте ці інгредієнти з водою та сильно струсіть. Настояна суміш у подальшому може слугувати милом. Таке мило не спричиняє алергії та подразнень.

Запитання за текстом:

- З чого можна виготовити мило?
- Чи буде воно корисним для людей?

4. Теми для Щоденника вражень

- Найбільше мене зацікавило...
- Я хочу/не хочу допомогти природі очиститись від хімії.
- Для себе я б виготовив(ла)...

═══════ 3-Й МІСЯЦЬ. ТЕРИТОРІЯ ═══════

Мета: розширювати пізнавальні інтереси дітей; сприяти дбайливому ставленню до навколишнього середовища; надати змогу усвідомити необхідність зберігати і примножувати природні багатства; учити працювати в групах; заохочувати самостійно опрацьовувати матеріал з обраної теми; розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення; закріплювати правила поведінки в природному середовищі, суспільстві; виховувати дбайливе ставлення до природи, мистецтва, побуту; створювати умови для дружньої співпраці, взаємодопомоги.

═══════ ТИЖДЕНЬ 1 ═══════

✓ ДЕНЬ 1. ЩО ТАКЕ ТЕРИТОРІЯ?

1. Вітання

Діти і вчитель утворюють коло.

Доброго ранку! — ми друзям бажаєм.
Доброго ранку! — всіх друзів вітаєм.
Доброго ранку тобі і мені —
Щирі слова нехай линуть рясні!

» Вправа «Я щасливий, коли...»

Діти висувають припущення, коли вони почуваються щасливими.

Станьмо всі в широке коло,
Не образимо нікого!
Будем друзів за ручки тримати,
Коли ми щасливі, розповідати.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що таке територія?»

— Діти, що означає слово *територія*?

» Тлумачний словник

Територія — це частина земної кулі (*суходіл, води й повітряний простір над ними*), що належить певній державі або входить до складу якої-небудь частини світу.

— Як ви гадаєте, яку назву має територія, на якій ми проживаємо? (*Ми живемо в Україні.*)

— У кожної людини в житті є щось найрідніше, без чого вона не може уявити свого життя. Це батьківський край, де вперше дитиною побачила світ. Це та земля, по якій ми зробили свої перші кроки, земля наших батьків, дідів і прадідів, і вона — найдорожча в світі.

» Читання й обговорення вірша «Земля моя»

Земля моя, земля найкраща в світі!
 Я твій маленький, тонкий пагінець,
 Без тебе я ніде не зможу жити,
 Для мене ти і ненька, і мудрець.
 Земля моя, прекрасна Україно,
 Твою піснею я серденько живлю,
 Для мене ти і вічна, і єдина,
 І я тебе всім серденьком люблю!

Н. Красоткіна

— Яку землю Н. Красоткіна називає найкращою в світі? Чому?

» Слухання й обговорення легенди «Наша Земля».

Колись давно Бог створив народи і кожний народ наділив землею. Наші ж предки прийшли на розподіл пізніше, тому землі їм вже не дісталось. От вони пішли до Бога, а Він у цей час молився, і вони не сміли Йому щось сказати. Почали чекати. Через деякий час Бог обернувся, сказавши, що вони чемні діти, хороші. Дізнавшись, чого прийшли до Нього, запропонував їм чорну землю. «Ні,— відповіли наші предки, там уже живуть німці, французи, іспанці, італійці». «Тоді я вам дам ту землю, що залишив для раю, там усе є: річки, озера, ліси, степи. Але пам'ятайте: якщо будете її берегти, то вона буде ваша, а ні — ворога». Пішли наші предки на ту землю, оселилися і живуть до сьогоднішнього дня. А країну назвали Україною.

За матеріалами: Барна М. М., Волощенко О. В., Козак О. П.

— Як ви гадаєте, чому Бог обрав для себе саме Україну?

— Чому він вирішив віддати її нашому народові?

— Яке місто є нашим обласним центром?

— У самому центрі України, на берегах Дніпра, що поділяє навпіл наш край, розкинулися зелені луки, безкраї поля, сади й ліси Черкаської області. Черкащина — серце України. Численні яскраві історичні події та видатні особистості творять історію нашого краю. Черкащина багата на таланти. Це край, який уславили своїми іменами гетьман України Богдан Хмельницький, геніальний поет Тарас Шевченко, творець першої української опери «Запорожець за Дунаєм» С. С. Гулак-Артемівський, учений Л. П. Симиренко, поет Василь Симоненко та інші... Край, де одні лише назви збуджують уяву про славне минуле нашого народу — Чигирин, Корсунь, Канів, Суботів, Холодний Яр.

Краса Черкаської землі знайшла відтворення на полотнах художників, на сторінках відомих літературних творів, у стрічках кінематографістів.

3. Групове заняття

► Гра «Що віддаси Землі рідній?»

Діти утворюють пари, беруться за руки, шикуються ланцюжком одне за одним. Один учень — ведучий. Перша пара звертається до нього зі словами: «Якщо хочеш бути зі мною, що віддаси Землі рідній?». Ведучий повинен сказати, що він зробить для Вітчизни, коли виросте, наприклад: посадить сад, збудує гарний будинок, буде пекти смачний хліб, намалює багато чудових картин тощо. Після його відповіді всі піднімають руки, а ведучий проходить під піднятими руками. Проходячи, він обирає кого-небудь із будь-якої пари і веде його за собою. У кінці ланцюжка вони утворюють нову пару. Той, хто залишився без пари, стає ведучим, і гра триває далі.

4. Теми для Щоденника вражень

- Місце, де я хотів(ла) би жити.
- Територія моїх предків.
- Я мрію побачити...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК УПІЗНАТИ ТЕРИТОРІЮ СВОЄЇ КРАЇНИ?

1. Вітання

Добрий день, малята —
Хлопчики й дівчата!
З давніх пір і понині

Кажуть у нас в Україні:
Здоровенькі були!

Діти вітаються, подаючи руку та обнімаючи одне одного.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як упізнати територію своєї країни?»

► Вправа «Продовж речення»

- Територія моєї країни — це...

► Слухання й обговорення вірша «Про Україну»

Я тримаю у руці,
Кольорові олівці,
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати,
Степ і пагорби Дніпрові,

І озера, і діброви,
І веселку, і калину,
Чорне море і Дунай —
Все це наша Україна,
Наш чудовий рідний край!

Наталія Зарічна

— Що хоче намалювати дитина?

► Гра «Покажіть на карті»

- Кордони нашої держави.
- Столицю України.
- Найбільшу річку України.
- Кримські та Карпатські гори.

- Моря України.
- Місто (село), у якому ми живемо.

— Україна — це отча земля, рідний край, де ти народився. Широки й чарівні простори, прекрасні села й міста. Могутньо котить до Чорного моря сиві хвилі найбільша річка України — Дніпро.

Буйною зеленню шумлять по його берегах сади, ліси. Золотистим морем розливається по безкраїх нивах жито-пшениця, всяка пашниця. Працьовиті й волелюбні люди здавна живуть в Україні.

Простір землі, заселений українцями, такий великий, що аби його перейти, необхідно пішки йти із заходу на схід 90 днів, долаючи щоденно по 30 кілометрів. Загальна територія займає площу близько 1 мільйона квадратних кілометрів. Україна — одна з найбільших країн світу.

▶ Прорекламуй Україну!

— Чим ми, українці, можемо пишатися?

— Прорекламуй Україну!

▶ Перегляд мультфільму (*Це — наше і це — твоє. Очима дітей — Мультсеріали — ПЛЮСПЛЮС «Неймовірні археологічні знахідки — наші!»*, «Мапа», «Унікальний козацький човен чайка — наш!» (<http://plus-plus.tv/>))

— Що найбільше сподобалося?

— Про що розповіси друзям?

3. Групове заняття

▶ Гра «Поле чудес»

Умови гри: у змаганні беруть участь 3 «трійки» («четвірки», «п'ятірки») учнів.

Гра проводиться у три тури, четвертий — фінальний. Під час проведення кожного туру визначають одного переможця. Троє переможців у фіналі виборюють звання «переможець гри».

Гравці по черзі обертають круг із секторами, на яких зображено знаки:

«0» — перехід ходу;

«+» — право відкрити будь-яку букву;

«В» — розповісти вірш, цікаву історію;

«Б» — банкрут;

«П» — приз;

«цифри» — бали.

Гравець може назвати слово відразу. Якщо слово названо неправильно, учасник залишає гру. Порядок участі переможців у фіналі визначають за кількістю набраних балів.

Обладнання: круг-барабан зі стрілкою та відповідними секторами: «0», «+», «П», «Б», «В», «цифри»; картки з буквами для слів.

Тема гри: «Моя Батьківщина — Україна».

Завдання:

I тур. Річка, що протікає територією України. (*Десна*.)

II тур. Перша столиця України. (*Харків*.)

III тур. Цю рослину дівчата вплітали у вінок як символ пам'яті та вірності. (*Барвінок*.)

Фінал. Цей птах є символом щастя і любові. (*Лелека*.)

4. Темі для Щоденника вражень

- Я впізнаю свою державу...
- Я пишаюся тим, що живу в Україні, тому що...
- Надзвичайні знахідки.
- Я хочу дослідити...

✓ ДЕНЬ 3. ГОСПОДАРИ СВОЄЇ ТЕРИТОРІЇ

1. Вітання

В цьому класі друзі всі:

Я і ти, і ми, і ви.

Посміхнись тому, хто зліва.

Посміхнись тому, хто справа.

Ми усі — одна сім'я.

► Гра «Побажання»

Учні утворюють коло і, кидаючи м'ячик одне одному, висловлюють добрі побажання. («*Бажаю здоров'я, радості!*»)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Господарі своєї території»

► *Слухання та обговорення казки «Як собака знайшов собі господаря»*

Довго жили собаки самі по собі так, як і досі ще живуть вовки, аж поки не народився такий собака, якому не сподобалося вільне собаче життя. Набридли йому блукати самому, шукаючи для себе їжу, й повсякчас боялися дужчих від себе.

Довго він думав, як йому своє життя змінити, й надумав стати за наймита до найдужчого звіра. Надумав ото так та й іде собі. Коли зустрічає свого найближчого родича — великого, дужого, злого вовка.

— Куди йдеш, собако? — питає вовк.

— Та оце шукаю собі господаря, може, ти наймеш?

Вовк згодився, й собака пішов за ним.

Йшли вони, йшли, аж дивиться собака: підняв вовк носа, понюхав повітря й швиденько звернув зі стежки в кущі, серед яких почав потихеньку пролазити далі.

— Що з тобою, господарю? Чого ти злякався?

— Хіба не бачиш? Он ведмідь стоїть, а він і тебе, й мене з'їсти може!

Побачив собака, що ведмідь дужчий за вовка, та й вирішив іти прохатися у найми до ведмедя. Кинув вовка й пішов. Ведмідь охоче прийняв собаку за наймита та й каже:

— Ходім до череди, візьму я собі корову; обидва добре наїмося!

Коли тільки почали вони до череди підходити, аж там страшений заколот; корови ревуть і тікають хто куди... Глянув ведмідь з-за дерева — та мерщій і собі тікати далі в ліс.

— Ох, невчасно я сюди прийшов! — каже він до собаки.— Тут уже лев господарює.

— А хто ж то такий лев?

— Хіба не знаєш? Та це ж найдужчий звір у світі!

— Коли він найдужчий за всіх звірів, то бувай здоров! Коли вже бути наймитом, то тільки в найдужчого звіря.

Промовивши це, пішов собака прохатися в найми до лева. Лев прийняв. І почав собака служити левові.

Довго, дуже довго був собака наймитом у лева, й жилося йому добре, бо не було дужчого за лева звіра в лісі, тому ніхто собаку не насмілювався образити.

Та одного разу йдуть удвох серед голих скель, коли це лев зупинився... Заревів на весь голос та щосили як рвоне лапою землю, так зразу яму й вирив, а сам потихеньку-потихеньку — та назад.

— Що таке, господарю? — запитав здивований собака.

— Людина сюди йде... Треба тікати швидше, бо лихо буде!

— Ну, бувай здоров, леве! Коли вже мені служити в наймах, то в того, хто за тебе дужчий!

І пішов собака до людини. Відтоді служить собака в людей.

Давно, давно це було, а собака все служить людині, й дужчого від неї господаря він так-таки й не знайшов.

— Яких господарів зустрічав собака під час своєї подорожі?

— Із ким залишився жити собака?

— Як ви вважаєте, хто господарі на нашій землі?

— Як називають, людей, які проживають на території України?

» *Проблемне питання*

— Яку людину можна назвати хорошим господарем своєї землі?

3. Групове заняття

» *Судове засідання*

— Людина — господар. Але що людина без природи? Неможливо уявити життя без повітря, води, співу птахів, шелесту листя.

Усе це нам щедро дає природа, а замість цього просить тільки дбайливого ставлення до неї. На жаль, ані рослини, ані тварини не можуть говорити. А якби могли? Пофантазуймо!

Прошу уваги! Судове розслідування починається! Стан навколишнього середовища України на сьогоднішній день вважають критичним. За тривалістю життя населення України посідає 52 місце у світі. Найбільше забруднені повітря, водойми. Люди часто зривають красиві рослини, а тварин винищують заради м'яса або хутра, а інколи просто так, заради розваги.

Діти об'єднуються у групи. Кожна група отримує картки із зображенням.

Завдання: кожна група від імені тих, хто зображений на картці, придумує діалог чи розповідь про свою Батьківщину.

1-ша група — небесні мешканці: Сонце, зорі, Місяць, хмари, веселка, дощ тощо;

2-га група — мешканці Землі;

3-тя група — мешканці підводного світу.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я — господар на своїй землі.
- Гарний господар дбає...
- Моя турбота про...

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ТЕРИТОРІЯ МОЖЕ СТАТИ ДОМІВКОЮ?

1. Вітання

Привіт, мій добрий друже!

(Кивок голови одному сусідові.)

Привіт, мій милий друже!

(Кивок голови іншому сусідові.)

Руку мені дай, і я тобі дам!

(Простягає руку одному й іншому.)

І буде разом весело нам.

Крикнемо ми дружно на весь білий світ:

Сонце, привіт!

Небо, привіт!

Друже, привіт!

Привіт, увесь світ!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як територія може стати домівкою?»

► *Слухання й обговорення вірша «Усе моє, все зветься Україна»*

...Буває, часом спіпну від краси.

Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,—

оці степи, це небо, ці ліси,

усе так гарно, чисто, незрадливо,

усе як є — дорога, явори,
усе моє, все зветься Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори...

Ліна Костенко

— До якого настрою вас спонукав вірш?

— Що ви уявили?

— Як ви вважаєте, чому український народ так пишається своїми землями?

— У кожної людини є свій рідний куточок на землі — це край, де вона народилася, живе. І називається він Батьківщина.

Наша мала батьківщина — це місто Сміла. Наш рідний край — Черкащина. Нам є чим пишатися і є що берегти.

» *Гра «Фотозагадка»*

Учитель демонструє фотоальбом з краєвидами рідного міста, спорудами, а діти називають ці об'єкти.

» *Проблемне питання*

— Чи впливає місце, де народилася і виросла людина, на її звички, характер, душу? Обґрунтуйте свою відповідь.

— Чи обов'язково людина повинна жити там, де народилася?

— Де може бути домівка людини? Від чого це залежить?

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи, вибираючи ілюстрації куточків України, де б вони хотіли жити.

Завдання: описати красу вибраного місця і розповісти, чому саме там вони бажають жити.

» *Створення малюнка «Улюблене місце»*

Завдання: намалювати своє улюблене місце на землі, розказати про нього.

Виставка робіт.

4. Теми для Щоденника вражень

- Місце, де я хотів(ла) би жити.
- Мене вражає краса...
- Я з родиною подорожував (подорожувала)...
- Я мрію побачити...

✓ ДЕНЬ 5. АТРИБУТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

1. Вітання

Усміхніться всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям,

І тоді обов'язково
День для вас веселим буде!

► *Вправа «Дружба розпочинається з усмішки»*

Утворюючи коло, діти беруться за руки і всміхаються одне одному.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Атрибути Української держави»

► *Загадка*

- ▼ На землі великій є одна країна:
Гарна, неповторна, красна, як калина.
І живуть тут люди добрі, працьовиті
І скажу, до речі, ще й талановиті.
Землю засівають і пісні співають,
На бандурі грають і вірші складають
Про ліси і гори, і про синє море,
Про людей і квіти. То скажіть же, діти,
Що це за країна?.. (*Наша славна Україна!*)

— Україна — це Батьківщина для всіх людей, які живуть на її території. Що таке Батьківщина? Батьківщина — це найкраще і найдорожче місце у світі. Усі ми любимо українську співучу мову, прекрасних наших людей, чарівну природу, щедру землю. Усе це — наша Батьківщина.

► *Робота в парах. Гра «Розсипанка»*

Завдання: із поданих слів зібрати слово.

И С М О В Л И

— Щоб краще свій край пізнати, необхідно символи держави знати.

Ми часто кажемо: «Сильний, як ведмідь; гарна, як квітка; хитрий, як лис». У цьому випадку ведмідь є символом сили, квітка — краси, лис — хитрості. Завдяки символам одним словом чи одним знаком можна сказати дуже багато.

— Так що ж таке символ? (*Умовне позначення будь-якого предмета.*)

— Озирніться довкола — і побачите безліч символів. Вони про щось повідомляють, застерігають, закликають. Це — дорожні знаки, знаки різних професій, герби міст, держав. Україна, як і будь-яка країна, має свої державні символи. Які?

► *Гра «Впізнай за описом»*

□ Це офіційна емблема держави. Вона має вигляд тризуба й означає триєдність життя: батько, мати, дитя, що символізують силу, мудрість, любов. Цю емблему держави зображують на прапорах, грошових знаках, печатках, офіційних документах. (*Герб.*)

Герб — символічний знак, ключ до історії роду, міста, держави. Герби бувають різні: на них зображують рослини, звірів, птахів. Цей знак свідчить про те, чим славна держава, що символізує її могутність. Яким є наш Герб, розкаже... (*ім'я дитини*).

Наш Герб — тризуб.	Де тато, мама і дитина
Це воля, слава й сила.	Живуть у мирі і любові
Тризуб — немов одна сім'я єдина,	На Україні вільній, новій!

— Число «три» завжди вважали чарівним, казковим.

Зображення тризуба на території нашої держави має дуже давню історію. За часів Київської Русі (X–XI ст.) бачимо тризуб на золотих і срібних монетах Ярослава Мудрого. Тризуб означає триєдність життя — батько, мати і дитя, які символізують силу, мудрість, любов. Якщо придивитись уважно до Герба, то можна ще скласти слово з його частин — «воля». Адже до волі завжди прагнув український народ.

Тризуб широко шанують в Індії, Ірані та в інших народів. Ми повинні пишатися нашим гербом як символом загальнолюдських цінностей, що мають історичні корені.

□ Це — офіційна емблема держави, її символ. Вона являє собою синьо-жовте полотнище із двох смуг: верхньої — синього кольору, нижньої — жовтого. Жовтий колір — це колір сонця та хліба. Синій колір — це колір життєдайної сили води і мирного неба. Емблему піднімають під час офіційних церемоній, урочистостей. (*Прапор.*)

Прапор має доволі давнє походження. Жовтий колір — це колір пшеничного поля, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому сущому на землі. Жовтий колір — це ще й колір жовтогарячого сонця, без лагідних променів якого не дозрів би, не заколосився б життєдайний хліб.

Синій колір — це колір ясного, чистого, мирного неба. А невже без живлющої матері-води визрів би, заколосився хліб? От вам і ще один блакитний колір — колір цариці-води.

□ Цей державний символ — урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Ця пісня звучить на ознаменування сили, слави та могутності держави. Слухати її потрібно стоячи, з гордо піднятою головою. Вона є обов'язковою під час урочистих заходів, відзначення державних свят. (*Гімн.*)

Гімн — грецьке слово, що означає урочисту, похвальну пісню на честь богів і героїв.

Слова палкі, мелодія врочиста...
Державний Гімн ми знаємо усі.

Для кожного села, містечка, міста —
 Це клич один з мільйонів голосів.
 Це наша клятва, заповідь священна.
 Хай чують наші друзі й вороги,
 Що Україна вічна, незнищенна,
 Від неї ясне світло навкруги.

— Хто написав слова Гімну? (*Павло Чубинський. 1863 р.*)

— Як називається Гімн України? («*Ще не вмерла України...*»)

— Під час звучання Гімну слід пам'ятати, що присутні повинні припинити будь-який рух, підвестися і віддати належне головній пісні України.

— Отже, як необхідно поводитися під час звучання Гімну?

Слухання Державного Гімну України.

3. Групове заняття

► *Дидактична гра «Священні символи»*

Діти об'єднуються в групи.

Завдання: скласти із пазлів герб та прапор України, розповісти, що вони означають.

► *Дидактична вправа «Додайте слівце — прочитайте прислів'я»*

Діти працюють у групах. Кожна група отримує прислів'я без кінцівки. Діти добирають слово за змістом та пояснюють прислів'я.

- Рідний край — земний... (*рай*).
- Кожному мила своя... (*сторона*).
- Що країна, то... (*родина*).
- Людина без Вітчизни, як соловей без... (*пісні*).
- Добре тому, хто у своєму... (*дому*).

4. Теми для Щоденника вражень

- Державні символи.
- Воля народу — це...
- Я пишаюся своєю Вітчизною!

ТИЖДЕНЬ 2

✓ ДЕНЬ 1. ЩО НА ТЕРИТОРІЇ МОГО НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ ДОСТУПНО ДЛЯ ВСІХ?

1. Вітання

► «*Я люблю вас усіх, але особливо тих...*»

Ведучий ставить стілець у центр кола і починає гру зі слів: «Я люблю вас усіх, але особливо тих, хто сміливий» (*можна називати риси*

характеру, зовнішність, хобі). Ті учасники, кому притаманні названі характеристики, повинні встати зі своїх стільців і помінятися місцями. Завдання ведучого, який сидить у центрі: встигнути зайняти одне з місць, які звільнилися. Ведучим стає той, хто залишився.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що на території мого населеного пункту доступно для всіх?»

— Мабуть, кожному з вас знайома така ситуація: настає вихідний, і мама веде вас до цирку або театру, тато пропонує вам відвідати разом з ним музей чи стадіон, де проходить матч з футболу; на церковне свято бабуся радить вам піти з нею до храму на службу... Взагалі місць, де людина змістовно й корисно може проводити свій час,— безліч. А об'єднує ці місця те, що в них знаходиться багато інших людей, ціла громада. Тому ми такі місця називаємо *громадськими*. Вони доступні для всіх.

» Вправа «Мозковий штурм»

— Які громадські місця ви знаєте? (*Театр, магазин, пошта, ринок, банк, музей, виставка...*)

» Віртуальна екскурсія

Учитель пропонує дітям, залучивши фантазію, здійснити віртуальну екскурсію громадськими місцями їхнього міста. Під час екскурсії вчитель використовує аудіоматеріали (*записи відповідної музики та тематичні слайди*).

» Вікторина «Я — відвідувач громадських місць»

- Назвіть заклад, у якому жінка не повинна знаходитися без головного убору. (*Церква.*)
- У яких громадських місцях можна і потрібно аплодувати? Коли слід це робити? (*Аплодують у театрі, у цирку після завершення вистави, у концертній залі після виступу артистів.*)
- Чого не можна торкатися в музеї? (*Експонатів.*)
- Яку їжу можна брати із собою до зали театру? (*Жодної, глядацька зала у театрі — не місце для прийому їжі. Але під час антракту можна перекусити в буфеті.*)
- Чому не можна порушувати тишу в читальній залі бібліотеки?
- Назвіть громадські місця, де необхідно вимикати звук мобільного телефону. (*Церква, театр, цирк, кіно (під час демонстрації вистави чи фільму), музей (під час проведення екскурсії екскурсиводом), читальна зала бібліотеки.*)
- Які виставки можна побачити в художньому музеї? (*Виставки картин, скульптур, ікон...*)
- Коли можна залишати своє місце в театральній залі?

► *Фантастичні гіпотези*

— Уявіть, що могло б статися, якби всі люди почали поводитися нечемно в громадських місцях?

— Які поради ви дали б цим людям?

3. Групове заняття

► *Моральні задачі. Робота у групах*

Завдання: обіграти різні ситуації та придумати діалоги.

- Ви зайшли в автобус і побачили свого друга.
- Ви сидите в автобусі, а на зупинці до салону ввійшов дідусь.
- Тобі не видно експонату в музеї, тому що попереду стоять твої товариші.
- Під час екскурсії по музею ти відстав від свого класу.
- Ти побачив, що хтось кинув додолу зібганий папірець.
- Ти запізнився на кінофільм. Як пройти на своє місце?

4. Теми для Щоденника вражень

- Громадські місця у моєму місті.
- Бути культурним — круто!
- Тепер я знаю...

✓ **ДЕНЬ 2. ДЕ МЕЖІ МОГО ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ?**

1. Вітання

► *Вправа «Дізнайся про мене більше»*

Учитель пропонує учням по черзі продовжити фразу: «Привіт! Я... Мій друг сказав би про мене...» / «Моя подруга сказала б про мене...».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Де межі мого особистого простору?»

► *Руханка «Музичні хула-хупи»*

- Розкладіть хула-хупи (*обручі*) кімнатою (*можна використати розгорнуті газети*).
- Поясніть, що площа хула-хупа — це розмір особистого простору людини.
- Увімкніть музику і запропонуйте учням рухатися кімнатою, поки звучить музика.
- Щойно музика припиниться, кожен повинен знайти вільний хула-хуп і стати в нього.
- Приберіть один хула-хуп і знову увімкніть музику.

- Коли музика призупиниться, комусь доведеться стати вдвох в один хула-хуп.
- Продовжуйте дії, щоразу забираючи 1–2 обручі.
- Невдовзі хула-хупи переповняться. Коли хоча б в одному з них стане тісно — зупиніть гру.

Запитання для обговорення

- Що вам більше сподобалося — мати власний хула-хуп чи ділити його з іншими? Чому?
- Як ви почувалися, коли вас було багато в одному хула-хупі?
- Як ви вважаєте, що таке особистий простір?
- Що належить до особистого простору?
- Як ви розумієте вислів «втручання в особистий простір»?
- Іноді хочеться тільки одного — тиші та спокою. Але, на жаль, не завжди виходить — мати свою територію комфорту, де ніхто б не смикав, не ставив набридливих запитань і не розповідав неприємні анекдоти.

Зона комфорту — це не тільки власний куточок у будинку, а ще й можливість побути наодинці із собою, нехай навіть довкола повно людей.

Потреба в особистому просторі універсальна, як потреба в любові та спілкуванні — вона є у кожного. Якщо людина постійно «на виду», повсякчас змушена спілкуватися з оточуючими, її особистими речами без обмежень користуються інші, то це може призвести до небажаних наслідків, навіть нервового зриву. Тому слід поважати особистий простір інших.

3. Групове заняття

► Гра «Відгадай, хто я»

Завдання: на окремих аркушах паперу записати 2–3 факти, що діти знають про сусіда по парті (*улюблений колір, гра, книга, число, тваринка, дата народження, адреса і т. ін.*). Скласти вчетверо аркуш і покласти в загальну коробочку.

Витягуючи по черзі аркуші, діти читають і намагаються здогадатися, про кого йдеться. Дітям пропонують кожен аркуш складати в один з кошків: приватна та публічна інформація.

- Що вам допомогло відгадати, про кого йдеться?
- Яку інформацію про себе не слід повідомляти іншим?

4. Теми для Щоденника вражень

- Межі мого особистого простору.
- Я дуже не хотів(ла) би, щоб...
- Мені буде приємно, якщо...

✓ ДЕНЬ 3. ЧОМУ ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР — НЕДОТОРКАНА ТЕРИТОРІЯ?

1. Вітання

До тебе я звертаюсь, друг!
Утворюй швидше з нами круг!

Відчуй радість і тепло,
І від друзів всіх добро!

Нехай наша добра посмішка *(Посміхаються.)*

Зігріє всіх своїм теплом, *(Кладуть праву руку до серця.)*

Нагадає нам, як важливо в житті *(Витягують руки вперед.)*

Ділитися щастям і добром. *(Беруться за руки.)*

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чому особистий простір — недоторкана територія?»

— Діти, пригадаймо казку «Маша і ведмідь». Дівчинка заблукала в лісі та потрапила до хатинки, де жили ведмеді.

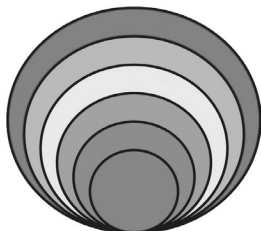
— Що засмутило господарів? *(Те, що хтось брав їхні речі. Згадайте, як нервував ведмідь-тато: «Хто сидів на моєму стільці? Хто їв з моєї тарілки?».)*

— Чи сподобалося б вам і вашим батькам, якби така Маша завітала до вас в оселю за вашої відсутності?

— Дівчинка Маша вторглася в *особистий простір* трьох ведмедів, і все мало не закінчилося погано. А все тому, що кожен намагається оберігати межі особистого простору так, як може.

Напевно, у кожного є знайомі, які під час бесіди люблять хапати за руки, щоб краще донести свою думку; сідати за вашу парту на перерві; брати ваші речі без вашого дозволу. Здебільшого така поведінка дратує, тому що люди втручаються у ваш особистий простір. А він є недоторканим, виняток роблять хіба що для найближчих людей.

► *Візуальна інструкція «Circles of relationships» — кола відносин (може допомогти запобігти сексуальному, фізичному, психологічному насильству)*

Червоне — незнайомці

Помаранчеве — служби допомоги

Жовте — знайомі

Зелене — друзі

Синє — сім'я

Фіолетове — я

□ Фіолетове коло = Я, мій особистий простір

Отже, фіолетове, перше і найголовніше коло,— це ми самі. Наше тіло належить тільки нам, тому тільки ми самі можемо вирішувати, хто може біля нас перебувати близько, торкатися нас. І ніхто не повинен робити це без дозволу. Якщо хто-небудь, з будь-якого оточення, заподіює нам дискомфорт (*неважливо, дідусь посадив на коліна або мамина подруга вимагає «поцілувати тітку в щічку»*), ми не повинні соромитися сказати про це і маємо сказати «ні», «стоп».

□ Синє коло = сім'я

Це коло нашої сім'ї та тих, кого ми любимо. Повага, довіра і любов — ось за цими ознаками ми визначаємо, хто належить до цього кола, хто найбільш близький нам. Але потрібно пам'ятати, що навіть із тими, кого ми любимо, ми не повинні нехтувати своїм особистим простором, але також і самі повинні поважати простір наших близьких.

□ Зелене коло = друзі

Це оточення — коло наших друзів і тих, з ким нам подобається спілкуватися. Дружба дуже важлива і включає багато речей — наприклад, спільні ігри, розмови, веселощі, іноді дружні обійми. Дружба завжди ґрунтується на довірі та повазі. І такі прояви, як обійми, повинні бути засновані на взаємній згоді. Важливо розуміти, що не всі діти в класі можуть поводитись як твої друзі.

□ Жовте коло = знайомі

Це коло знайомих, тобто ті, кому ми махаємо рукою під час зустрічі, з ким знайомі поверхово і не дуже близькі. Це можуть бути діти в шкільному автобусі, у дворі, спортивній команді, це можуть бути друзі батьків, сусіди.

□ Помаранчеве коло = люди, від яких ми очікуємо професійної допомоги

Ці люди — фахівці — можуть за необхідності допомогти нам, але вони не наші друзі. Це вчителі, вихователі, поліцейські, пожежники, медичні працівники. У цих людей є розпізнавальні знаки, уніформа, посвідчення, вони допомагають у разі небезпеки.

□ Червоне коло = незнайомці

Ми не знаємо цих людей. (*Навіть якщо вони говорять, що знають нас, це не важливо.*) Не всі чужі люди погані, але оскільки ми не знайомі, то не знаємо, погана людина перед нами або хороша. Ми не довіряємо незнайомцям. Ми не розмовляємо з ними, не розповідаємо нічого про себе або близьких. Не відповідаємо на запитання. Ніколи не йдемо з ними нікуди і не сідаємо до них у машину. Ми не беремо цукерки, не йдемо «шукати собачку» і не допомагаємо

знайти вулицю, адже дорослі ніколи не повинні просити допомоги у тих, хто молодший і слабший за них.

Якщо тобі некомфортно, ти повинен сказати СТОП, НІ. Якщо хтось поводить себе неправильно, на вашу думку, ви повинні розповісти іншим дорослим — батькам, учителям. Ніхто не може торкатися до вас без вашої згоди. Ви теж не маєте права вторгтися в чужий особистий простір без дозволу. І якщо вас не зрозуміли з першого разу, ви повинні повторювати і повторювати, поки вас не почують, поки вас не зрозуміють і не допоможуть. Ви не повинні шукати рішення самі, ви не повинні приховувати, ви не повинні соромитися. Не бійтеся говорити. Не бійтеся запитувати.

— Кого ви б розмістили у зеленому колі, колі друзів?

— Хто належав би до жовтого кола — знайомих?

— Хто займе місце біля вас, у синьому колі?

— До кого ви звернетесь по допомогу?

— Коли потрібно сказати «Ні», «Стоп»?

— Чому важливо не втручатися в особистий простір інших людей?

3. Групове заняття

► *Робота в парах. «Продовж речення»*

- Мені подобається, коли ти...
- Мені не хотілося б...
- Я бажаю тобі...
- Я хочу разом із тобою...
- Я дякую тобі за...

► *Робота в групах*

Складання правил спілкування, що допоможуть товаришувати одне з одним без втручання в особистий простір.

4. Теми для Щоденника вражень

- Недоторканна територія.
- Коли я скажу «Ні!»?
- Що радує мене?

✓ ДЕНЬ 4. ЯК ЗРОБИТИ ТЕРИТОРІЮ КОМФОРТНОЮ ДЛЯ СЕБЕ?

1. Вітання

► *Вправа «Подаруймо одне одному посмішку»*

Мета: поліпшити емоційний стан учнів.

Учитель ставить запитання: «Чи можна сумувати, коли посміхаєшся?» і пропонує, подумавши про сумне, посміхнутися. Діти роблять висновок: посмішка може управляти нашим настроєм.

Усі утворюють коло, посміхаються. Під музику діти підходять одне до одного, обнімаються, прикладаючи серце до серця. Потім кожен шукає іншу пару. І так доти, доки лунає музика. Кожен намагається обійняти якомога більше учасників та із закінченням музичного фрагмента швидше повернутися на своє місце.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як зробити територію комфортно для себе?»

► Слухання й обговорення вірша «Стояла собі хатка»

Стояла собі хатка —
Дірявий чобіток.

А в ній жила бабуся,
Що мала сто діток.

Така була сімечка,
Сімечка мала!

Ніяк із нею впоратись

Бабуся не могла.

Та сто дітей — не ледарі,

Пішли збирати хмиз.

Усі взяли по гілочці

Й набрали цілий віз.

А потім сто цеглинок

Вони принесли вмиць,

І склали з них будинок,

І стали в ньому жить.

А потім сто зернинок

Поклали в землю в ряд.

І вирости з них квіти,

І став квітучий сад!

А якби та бабуся

Не мала сто діток,

Була б і досі хатка —

Дірявий чобіток!

Наталія Забіла

— Де жила бабуся з дітками?

— Чому бабусі було важко впоратися з родиною?

— Що зробили дітки, аби допомогти бабусі?

— Де вони тепер живуть?

— Які комфортні умови вони створили для себе?

— У чому полягає їхній секрет успіху?

Коли всі дружно беруться за роботу, то можна навіть діряву хатинку перетворити на чудовий будиночок з квітучим садом!

► Поміркуйте!

— Поміркуйте, які комфортні умови створюють для вас ваші батьки? школа?

— Від чого залежить комфорт у класі?

— Що потрібно людині, аби почуватися комфортно?

► Фантастичні перетворення

— Уявіть, що ви отримали чарівну паличку. Що ви зробили б для того, аби людям, які поруч з вами, було комфортно?

3. Групове заняття

Дітям пропонують обвести на аркуші паперу свою долоньку.

— Ця маленька долонька може принести вашим батькам велику радість. Напишіть на кожному пальчику, що ви можете зробити для своїх батьків. (*Помити посуд, обійняти, допомогти готувати вечерю, прибрати свою постіль, витерти пил тощо.*)

— Назвіть одну справу із записаних на долоньці, що ви зробите сьогодні.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моя зона комфорту.
- Справи, що поліпшують життя мені та моїм близьким.
- Мене може засмутити, якщо...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК ЗБЕРЕГТИ КОРДОНИ СВОГО ПРОСТОРУ В СТОСУНКАХ З ІНШИМИ?

1. Вітання

► *Вправа «По секрету»*

Діти утворюють коло, по черзі передають одне одному сердечко зі словами: «Я — Олесья. Мені легко кататися на велосипеді, але складно спілкуватися з продавцем у магазині», «Я — Сергійко. Я із задоволенням граю у шахи, але зовсім не вмію кататися на роликах».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як зберегти кордони вашого простору в стосунках з іншими?»

— Щодня ви приходите до школи і спілкуєтеся зі своїми однокласниками. Усі ви різні. Одні мають здібності до математики, інші — гарно співають, танцюють, малюють, займаються спортом або вміють виготовляти чудові речі власноруч.

► *Вправа «Однодумці»*

Мета: сприяти пошуку спільних інтересів.

У кожної дитини — аркуш паперу, поділений на чотири квадрати. Діти мають записати у першому рядку кожного квадрата одне своє захоплення, а нижче — імена однокласників, які мають те саме захоплення, що й вони. Під час виконання вправи діти вільно ходять класом.

— У кого однодумців більше ніж 3 особи? 5 осіб? Ще більше?

► *Вчимося відмовляти*

— Серед ваших однолітків є такі, що люблять командувати іншими і не терплять, якщо їм відмовляють. Вони наполегливо вимагають свого, можуть тиснути: умовляти, канючити, лестити, навіть

погрожувати. Але ви не мусите їм підкорюватися і робити те, чого вам не хочеться. Щоб відстояти себе, навчіться твердо відмовлятися.

» *Інсценізація*

- Надягнеш завтра джинси?
- Ні.
- Чому?
- Це не мій стиль.
- Без джинсів я з тобою не дружитиму.
- Знаєш, я не люблю погроз.

» *Перегляд мультфільму «Корисні підказки. Вчимося відмовляти» (<https://plus-plus.tv/1plus1video/poleznye-podskazki>)*

- Про що цей мультфільм?
- Коли необхідно відмовитися?
- Як можна правильно відмовити?

3. Групове заняття

» *Робота в парах*

Завдання: потренуватися відмовлятися від пропозиції.

1. Нумо прогуляємо уроки.
2. Візьми у мами в гаманці гроші.
3. Не дружитиму з тобою, бо у тебе немає планшету.

Висновок:

- Мати відмінності у смаках, інтересах і захопленнях — цілком природно для людей.
- Не варто сперечатися про відмінності, краще шукати те, що об'єднує людей, а не роз'єднує їх.
- Спільні інтереси — важлива складова дружби.
- Умійте відстоювати кордони свого особистого простору.

4. Теми для Щоденника вражень

- Як відмовитися?
- Спільні інтереси зближують.
- Я маю свою позицію.

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ПОВАГА ДО СЕБЕ ТА ІНШИХ ЛЮДЕЙ

1. Вітання

Ранок стукає в віконце,
«Час вставати»,— каже сонце.

І промінчиком лоскоче —
Привітатись першим хоче!
Як знайомих я зустріну,
Посміхнусь їм неодмінно!
Гарний настрій принесе
«Добрий день» чи «Здрастуйте».

► *Вправа «Поліпшити настрій»*

Діти утворюють коло, взявшись за руки. Кожен по черзі розповідає про свій настрій, який він, чому. Якщо хтось у класі невеселий, діти «поліпшують» настрій товаришеві за допомогою пози, жестів, міміки, лагідних слів, віршів чи пісень.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Повага до себе та інших людей»

Поводься з людьми так, як хотів би,
щоб вони поводитися з тобою.

Д. Карнегі

► *Проблемне питання*

— Що таке повага?

► *Тлумачний словник*

Повага — це почуття шани, прихильне ставлення до людини. Повага є запорукою доброзичливих стосунків між людьми.

Самоповага — це повага до самого себе.

Повага означає позитивне ставлення до людини, засноване на визнанні її достоїнств. Самоповага — визнання власних достоїнств. Кожній людині потрібні повага оточення і самоповага для самореалізації й успішної взаємодії з людьми.

Дуже важливо також мати друзів, адже спілкування з ними дає взаємне задоволення.

Будь чесним із самим собою. Удосконалюй себе, борись із лінощами, знайди для себе цікаве й корисне заняття.

— Діти, як можна пояснити прислів'я «Поважай тих, із ким дружиш»?

► *Слухання й обговорення притчі «Ворона та Павич»*

У парку царського палацу на гілку апельсинового дерева сіла чорна Ворона. У цей час різнобарвним квітником гордо прогулювався Павич. Побачивши його, Ворона прокаркала: «І звідкіля у нашому парку такий жахливий птах? А який самовпевнений! Ходить, ніби султан. Погляньте-но, які в нього страшні ноги, а пір'я — який жахливий синій колір. Я б такого ніколи не носила. Ще й хвоста тягає за собою, наче лисиця».

Ворона замовкла в очікуванні. Павич через якусь хвилику сумно посміхнувся і відповів: «Гадаю, в словах твоїх правди немає, а все погане, що ти сказала, можна пояснити непорозумінням. Я і сам бачу, що в мене не так. Знаю, що шкіра на ногах зморшкувата. І мене це засмучує, тому й піднімаю так високо голову, аби не бачити ніг. Ти бачиш тільки погане і зневажаєш мою красою. Те, що ти назвала жахливим,— мій хвіст, мої пера, моя хода — саме цим я подобаюся людям найбільше».

— Чи сподобалася вам притча?

— Якою, на вашу думку, була Ворона?

— Чи хотіли б ви мати такого друга, як Ворона? Обґрунтуйте відповідь.

► *Інтерактивна гра «Мікрофон»*

□ Щоб тебе поважали, потрібно...

3. Групове заняття

► *Руханка «Клубок щасливчиків»*

Учитель починає зі слів: «Я обираю Іринку, тому що в неї чорні очі». Підходить до дівчинки, бере її за руку. Дівчинка продовжує гру, обираючи собі іншого учня із класу і пояснюючи, чому обрала саме цю дитину. Гра триває доти, поки не будуть обрані до клубка всі учні. Останній учасник «закручує» всіх у клубок. Піднявши руки догори, діти промовляють: «Ми щасливі та веселі», «Ми щасливі та здорові» тощо.

► *Технологія «Коло»*

Діти утворюють коло, називають якості, що подобаються їм у самих собі.

□ Я можу..

□ Я пишаюся...

□ Мене часто хвалять за...

► *Гра «Моє сонце»*

— Намалюйте сонце. П'ять промінців — це ваші позитивні риси, п'ять промінців — негативні якості. Перегорніть сторінку і запропонуйте сусідові намалювати таке саме сонечко: позитивні та негативні риси. Вдома проаналізуйте відгук сусіда і порівняйте із власною характеристикою.

4. Теми для Щоденника вражень

□ Найкраще у мене виходить...

□ Я пишаюся тим, що я...

□ Повага — це...

✓ **ДЕНЬ 2. ТИСК, НЕПОВАГА, ПРИНИЖЕННЯ — ПРОТИДІЯ ЇМ****1. Вітання**

► *Гра «Павутинка»*

— Розкажіть, що цікавого відбулося з вами вчора. (*Перший учень бере клубочок ниток і коротко розповідає про свої новини. Потім, тримаючи свою нитку, кидає клубочок іншому.*)

— Що у нас утворилося? (*Павутинка.*)

— Ця чарівна павутинка єднає нас усіх!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Тиск, неповага, приниження — протидія їм»

► *Проблемне питання*

— Що таке тиск, неповага, приниження?

Тиск — застосування сили, насильницьких дій з метою виконання чого-небудь.

Неповага — зневажливе, нечемне ставлення до кого-, чого-небудь.

Приниження — дія за знач. *принизити*, тобто ставити в принизливе становище, ображати.

► *Слухання й обговорення вірша «Побилися два півники»*

Півнику, мій півнику,

Що ти наробив?

Півникові меншому

Голову розбив.

Як тобі не соромно

Меншенького бить?

Я не буду, півнику,

Більше тебе любить.

І пшонця не дам тобі,

Не наллю води.

Помирися з меншеньким,

Зараз підійди!

Помирились півники

І пішли в садок —

Я обом сипнула їм

Жменьку крихіток.

М. Познанська

— Хто головні герої вірша?

— Чи хотіли б ви мати таких друзів?

— Яку пораду ви дасте півникам?

► *Перегляд уривка мультфільму за казкою Г. К. Андерсена «Гидке каченя»*

— Чому всі зневажали гидке каченя?

— Чи був наш герой гидким насправді?

— Що ви засуджуєте?

— Якби ви могли змінити події у казці, що б ви зробили?

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Гра «Хто з ким дружить»*

Діти об'єднуються у групи за кольорами. У кожній групі — різні зображення персонажів з казок.

Завдання: утворити пари друзів; придумати діалог від імені персонажів.

Чіп — Дейл, Вінні-Пух — П'ятачок, Малюк — Карлсон, крокодил Гена — Чебурашка, Буратіно — Мальвіна, Принц — Попелюшка, Дід Мороз — Снігуронька, Білосніжка — 7 гномів тощо.

► *Гра «Якщо ти добрий друг, то повинен...»*

— Зараз ми пограємо в гру, що має назву «Якщо ти добрий друг, то повинен...».

Я читатиму твердження. Якщо добрий друг це повинен робити, плескайте у долоньки, а якщо — ні, підіймайте руки вгору.

- Обманювати своїх друзів.
- Не брехати друзям.
- Говорити брехню поза очі.
- Допомогати друзям у складних ситуаціях.
- Підтримувати одне одного.
- Насміхатися над друзями.
- Не залишати друзів у біді.
- Заступатися за друзів.
- Говорити друзям правду.
- Ображати друзів.

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб бути добрим другом...
- Як уникнути суперечки.
- Неповага до людини — це...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК УНИКНУТИ КОНФЛІКТУ?

1. Вітання

Утворімо разом коло!

Скільки друзів — глянь навколо,

Руку другу простягну,

З другом сварку не почну.

Будем всі ми дружно грати,

Правил гри не забувати.

► *Гра «Дзеркало»*

Діти стають парами одне до одного обличчям. Один робить які-небудь рухи руками, головою, тулубом, а інший — повторює його рухи, ніби дзеркало.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як уникнути конфлікту?»

► *Вправа «Мозковий штурм»*

— Що означає слово *конфлікт*? Які слова асоціюєте зі словом *конфлікт*? (*Проблема, образа, бійка, сльози.*)

— Щодня ви спілкуєтеся з людьми, які вас оточують,— з рідними, друзями, однокласниками, знайомими і незнайомими. Усі вони різні, з несхожими характерами: одні — спокійні, інші — «спалахують», наче сірники.

У деяких ситуаціях люди не можуть про щось домовитися, сперечаються, сваряться. Тоді говорять, що виник конфлікт. Конфлікти часто відбуваються через непорозуміння, різні погляди на розв'язання проблеми, розбіжності думок, інтересів тощо. Поведінка у конфлікті різниться і залежить від причини конфлікту, виховання, культури людини, особливостей характеру, вміння контролювати свої емоції. Ви вже знаєте деякі «секрети» спілкування — дотримуйте їх!

► *Обговорення вірша «Хіба це клас?»*

Нема ні миру, ні любові —
Розтанули і зчезли вмиць.
Розбив Віталік носа Вові,
І той заплаканий стоїть.
Замазали весь зошит Галі,
Погане слово хтось сказав.
Пішла біда гуляти далі...
Хтось Колі ручку поламав.

Скубнули Таню за косичку,
Вона ображена мовчить,
З книжками скинули полицку,
Ну як в такому класі жить?
Де хлопці і дівчата б'ються
І прозиваються весь час.
Де над бідою всі сміються...
Скажи мені, хіба це клас?

С. Махотін

— Які події описує автор?

— Як цьому зарадити?

► *Слухання й обговорення легенди «Про добро і зло»*

Жили на вулиці двоє сусідів. Одного разу один заподіяв іншому велике зло. Ображений чоловік, прагнучи відповісти помстою, вирушив до мудреця за порадою.

— Поміркуйте, що мудрець йому запропонував? (*Припущення учнів.*)

— Так, відповісти зловмисникові добром. Сусід послухався, а у відповідь знову був «нагороджений» злом. Мудрець і тут порадив не шкодувати добра. Сусід ще раз послухався, віддячив добром. Але через деякий час у відповідь отримав зло. Сусід прийшов до мудреця, і той знову порадив йому віддячити добром. «Але я вже стомився віддячувати йому добром»,— заперечив сусід. «Якщо зловмисник не стомився від зла, то чому ти стомився від добра?» — відповів мудрець.

— Чи правильну пораду дав мудрець чоловікові? Обґрунтуйте свою відповідь.

— Чому необхідно жити з усіма в мирі та злагоді?

3. Групове заняття

» Вправа «Здолай злість»

У кожній людині є частина добра і частина зла. І дуже важливо навчити перемагати в собі злість, коли вона виникла.

— А кому подобається бути злим?

— Так ми виглядаємо (*демонстрування зображення злого обличчя*), коли сердимось.

— Хочете дізнатись, як побороти злість, нікому не завдаючи шкоди?

— Візьміть аркуш паперу, уявіть, що вас щось чи хтось розлютив, спрямуйте свою злість на цей аркуш, порвіть, зібгайте і викиньте його геть у смітник.

Така вправа допоможе вгамувати, приборкати у собі негативні злі відчуття. А ще можна заспівати веселу пісеньку, послухати тиху музику, попросити батьків купити боксерську грушу чи замінити її подушкою, але так, щоб пір'я кімнатою не полетіло. А то доведеться ще приборкувати мамин гнів...

— Як ви вважаєте, що може статися з людиною, яка не захоче перемагати в собі зло?

Серце такої людини вкриється колючками, припинить жаліти, любити, радіти (*демонстрування малюнка із зображенням серця, вкритого колючками*). Людина стає байдужою, бездушною, жорстокою.

— Якщо раз, вдруге, втретє заподіяти щось погане, це стане звичкою і згодом перетворить на людину з лихим характером, з колючим серцем, яку ніхто не буде поважати і любити.

» Робота в групах

Складання порад, що допоможуть уникнути конфліктні ситуації.

Висновок. Щоб запобігти уникнення конфлікту, потрібно:

- домовитися;
- зупинитися;
- пожартувати;
- перепросити;
- відійти;
- покликати на допомогу дорослих.

4. Теми для Щоденника вражень.

- Що таке конфлікт?
- Моя улюблена казка про дружбу...
- Посмішка мені допомагає...

✓ **ДЕНЬ 4. ЯК СТАТИ ХОРОШИМ ДРУГОМ?**

1. Вітання

▶ «Друзі»

Треба дружно привітатись: «Добрий день!»

Щиро друга обійняти: «Добрий день!»

Вліво-вправо повернутись,

Усім щиро посміхнутись.

Чи добре друзів знаємо,

Перевіряємо, пограємо.

▶ *Вправа «Гарні слова»*

Діти називають слова, що вони сказали би своєму другу (гостинний, кмітливий, акуратний, добродушний...).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як стати хорошим другом?»

▶ *Вправа «Мозковий штурм»*

— Хто такий друг?

Друг — це людина, яка не рідна по крові, але рідна по духу. Мати друга не менш важливо, ніж батьків, рідних, кохану. Якщо в людини немає друзів, то не варто звинувачувати когось у цьому. Необхідно подумати, чи був ти сам комусь другом, чи допоміг у біді, чи порадив успіхам?

Щоб стати хорошим другом, потрібно вміти підтримувати дружні стосунки з іншими людьми.

▶ *Перегляд мультфільму «Який друг справжній?» Телеканал ПЛЮС-ПЛЮС (<https://youtu.be/TAbmgJY18pE>)*

— На чому базується дружба?

— На що потрібно звернути увагу під час вибору друга?

— Чи є у твоїй дружбі чесність, свобода, розуміння, турбота? І чи приносять вони радість?

▶ *Читання (декламування) вірша «Про друга»*

Твій друг тобі віддасть усе:
і свій квиток на карусель,
і цвях, і гудзик, і літак,
та не за щось — а просто так.
І збільшувальне скельце,
найкраще у дворі,
твій друг зі щирим серцем
тобі віддасть — бери!

І ти нічого не жалій —
ніколи і нітрохи! І навіть
м'яч футбольний свій
віддай, як друг попросить.
І посміхнеться друг тобі —
аж схочеться співати.
І ти подумаєш тоді:
«Як гарно — дарувати!..»

Анатолій Костецький

3. Групове заняття

» Гра «Відгадай мого друга»

Діти утворюють коло, один учень — посередині. Учневі, який стоїть усередині кола, потрібно описати свого друга, розказати, який він, але не називати його імені. Учні відгадують. Той, хто вгадав, встає всередину кола.

» Вправа «Естафета дружби»

Діти утворюють коло, беруться за руки і передають, як естафету, рукостискання. Починає вчитель: «Я передаю вам свою дружбу, і вона йде від мене до Дмитра, до Лізи і т. ін. і, нарешті, знов повертається до мене. Я відчуваю, що дружби стало більше, адже кожен додав краплинку своєї. Нехай же вона не залишає вас і зігриває!».

4. Теми для Щоденника вражень

- Уміти дружити — це...
- Чому людині потрібні друзі?
- Щоб бути гарним другом, потрібно...

✓ ДЕНЬ 5. ЯК БУТИ ЩАСЛИВИМ?

1. Вітання

» «Я люблю вас усіх, але особливо тих...»

Ведучий ставить стілець у центр кола і починає гру зі слів: «Я люблю вас усіх, але особливо тих, хто сміливий» (*можна називати риси характеру, зовнішність, хобі*). Ті учасники, кому притаманні названі характеристики, повинні підвестися зі своїх стільців і помінятися місцями. Завдання ведучого, який сидить у центрі: встигнути зайняти одне з місць, що звільнилися. Ведучим стає той, хто залишився.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як бути щасливим?»

» Вправа «Мікрофон»

- Щаслива людина — це...

» Читання й обговорення оповідання «Щастя»

Якось ішли шляхом троє підлітків, а за ними — хлопчєна дошкільного віку.

Йшли-йшли і раптом бачать — яма. А в тій ямі дивна кругла істота сидить.

— Ти хто? — питають її.

— Я — ваше Щастя. Чого ви найбільше бажаєте?

Один хлопець говорить:

— Хочу бути в школі відмінником.

— Хай буде по-твоєму,— відповідає Щастя й подає щоденник із відмінними оцінками.

Другий говорить:

— Хочу мати багато грошей.

— І це можливо,— відповідає Щастя й подає йому повний гаманець.

— А я сильним бути хочу! — каже третій.

— Теж допоможу,— відповідає Щастя і подає йому гантелі.

— А тобі що, хлопче? — питає найменшого.— Зроблю все, чого побажаєш.

— Ти... якщо й далі будеш сидіти в ямі, то застудишся. Давай руку, я тебе витягну!

Розсміялося Щастя, вибралося з ями й слідом за хлопцями покотилося.

— Які бажання були у хлопчиків?

— За ким пішло Щастя? Чому?

► *Перегляд мультфільму «Просто так»*

— Про що цей мультфільм?

— Що може принести радість?

► *Вправа «Портрет»*

— Спробуймо скласти портрет щасливої людини. Якою ви уявляєте щасливу людину? (*Усміхненою, радісною та ін.*) Перед вами — заготовки набору до портрета.

Учні отримують заготовку обличчя людини і вибирають на свій розсуд очі, вуста тощо.

3. Групова робота

► *Вправа «Намалюю щастя»*

— Я розповім вам про сім кольорів щастя, а ви на білому папері намалюйте свої кольори до кожного щастя.

Щастя кольорове, воно — веселе, дивовижне, радісне, прекрасне, захопливе, піднесене. Воно робить людину світлою, наділяє її силою, впевненістю у собі. Ось таке воно — щастя.

Перший колір щастя — це життя, яке подарувала мама. Вона дала кожному із нас найдорожче! Вона першою в житті пригорнула кожного із нас, наділила теплом, подарувала любов. Без неї ми б не бачили цього дивовижного, незбагненого і такого цікавого світу!

А тепер намалюйте квіточку — це будете ви, від неї проведіть промінчик — найбільше щастя жити. *(Учні пояснюють, чому саме вони вибрали такий колір.)*

— Другий колір щастя — бачити навколишній світ у різнобарв'ї, у формах і кольорах, рухах і спокої. Кажуть, що очі — це дзеркало людської душі, бо очима можна про все сказати, якщо вони зрячі. *(Учні малюють другу лінію щастя.)*

— Третій колір щастя — це можливість чути багатоголосий світ! Прислухайтесь до пташиного співу, до чистої та мелодійної української пісні, до кожного голосу, до рідного слова, до дзюркотіння струмочка, тоді ви зрозумієте, яке це щастя — чути світ! *(Намалювати третю кольорову лінію і пояснити свій вибір.)*

— Четвертий колір щастя — це можливість відчувати світ на дотик. Ви своєю рукою відчуваєте мамину і татову руку, а на своїй щоці — теплий і дуже лагідний дотик їхніх губ, які так ніжно цілують вас. У цьому стільки любові, тепла, стільки щастя! Хіба без цього можна прожити? *(Діти малюють четверту лінію щастя.)*

— От ми і підійшли до п'ятого кольору щастя — це здатність відчувати запахи: п'янки аромати квітів і скошеної трави, аромат сонового лісу і степу, запах рідної оселі й свіжого хліба, теплого молока. Бо все має свій незабутній запах. Виберіть і для цього щастя колір і намалюйте наступну лінію. *(Діти малюють п'яту лінію щастя.)*

— А шостий колір щастя — це смак. Так-так, якби його не було, то ми ніколи не знали б приємного смаку солодошів. Ось яке ми маємо щастя. І в ньому теж бринить любов. Тому виберіть і для цього щастя колір. *(Діти малюють шосту лінію щастя.)*

— А ось і сьомий колір щастя — це наші здійснені мрії! Це все, про що ми мріємо, на що сподіваємось, про що постійно думаємо і так бажаємо, щоб воно здійснилося. І раптом — мрія стає реальністю, вона здійснюється — оце щастя! *(Діти малюють лінію останнього кольору.)*

— А тепер покажіть, які веселки у вас утворилися! Це веселки щастя!

Можливо, щастя має більше кольорів. Хто знає? Та я знаю лише те, що воно — різнокольорове, барвисте, світле. І хай у кожного щастя буде веселковим, чистим, бо людина приходить у світ для добра і щастя!

» Робота в групах

Діти об'єднуються у групи, складають «Правила Щастя», аби всім дітям жилося радісно.

4. Теми для Щоденника вражень

- Моє щастя — в моїх руках.
- Щасливі хвилини мого життя.
- Бути щасливим — це...
- Щоб бути щасливим(ою), я...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. МАЛЬОВНИЧА ПРИРОДА РІДНОГО КРАЮ**1. Вітання****» Психогімнастика «Усміхніться»**

На столі — різнокольорові смужки паперу. Дітям пропонують узяти смужку, що їм подобається.

— А тепер утворімо коло, порадіймо кожному кольору природи.

— Порадійте чудовому дереву! (*Діти посміхаються й піднімають угору смужку коричневого кольору.*)

— Усміхніться небу! (*Сірий, синій колір.*)

— Усміхніться ялиночці! (*Зелений колір.*)

— Усміхніться снігу! (*Білий колір.*)

— Порадійте горобині! (*Червоний колір.*)

2. Обмін інформацією. Тема дня «Мальовнича природа рідного краю»

— Що може статися, якщо природу не оберігати?

— Яке найбільше багатство нашої планети? (*Природа.*)

— Чому саме вона?

— Природа споконвіку не шкодує нам нічого, несучи свої щедрі дари. А від нас щоденно просить лиш одного: щоб люди були добрими до неї.

» Інсценізація

Виходить «продавець»: на грудях висить лоток з парасольками, пляшки з написом «Жива вода», «Чисте повітря».

Продавець. Загрозлива екологічна ситуація сталася в нашому місті. Повітря і вода забруднені. Хто хоче вберегти своє життя, купуйте «Чисту воду», «Чисте повітря»! Вода без ртуті, свинцю. Люди! Терміново купуйте, остання чиста вода в пляшках на Землі. Купуйте парасольки від «масних» і «кислотних» дощів. Тільки в нас цілюще повітря і чиста вода.

Побачив «покупців», зрадів.

Продавець. Купуйте, купуйте «Живу воду», «Чисте повітря».

1-й покупець (*здивовано до друзів*). Що він говорить?! Парасольки від «масних» та «кислотних дощів», «Чисте повітря», «Жива вода»?

Продавець. Саме так. Це останні експонати, і тільки в мене. Поспішайте купити їх.

2-й покупець. Навіщо воно нам потрібне? Це що? Бабусині казки.

Продавець (*сумно*). Ні, мої дорогі, це не бабусині казки. Ще трохи — і на Землі не залишиться ані краплини чистої води, а за один подих повітря ми заплатимо життям.

3-й покупець. Ти що, смієшся з нас? Яка брехня!

1-й покупець. Він, мабуть, з глузду з'їхав. «Кислотні дощі», «Чисте повітря»... Та дихай скільки хочеш, і води пий скільки потрібно,— і все безкоштовно.

2-й покупець. Та це шахрай! Що ви, не бачите? Ходімо, немає про що з ним розмовляти. На наш вік усього вистачить, а після нас — хоч і потоп!

Продавець. Діти, невже вам не страшно? Подивіться на небо, яке воно сіре, аж чорне. І хмари пливуть низько, низько над землею.

Дивлюсь я на небо та й думку гадаю,
Що ми після себе на світі лишаєм.
Ліси наші в'януть, нема більше рік,
Пташки покидають край рідний навек.
Нечисте повітря, у ґрунті яди,
І слово «Чорнобиль» страшне назавжди.
І щоби на світі не сталось біди,
Шануймо природу усюди й завжди!

Чути гуркіт грому. «Продавець» розкриває парасольку.

Продавець. А ось і дощик. Швидше, швидше беріть парасольки.

— Поміркуйте, чи може таке статися насправді?

— Що слід робити, аби такого не сталося?

» *Вправа «Незакінчене речення»*

□ Я впевнений, що мій рідний край у майбутньому буде...

□ Для того щоб мій край став багатим, потрібно...

» *Перегляд та обговорення відеоролика про Україну*

— Чим наша країна вражає?

— Якби до нас завітали гості з інших країн світу, куди б ви їх запросили?

— Які куточки нашої країни ви б їм показали?

3. Групове заняття

► Робота в групах

Діти об'єднуються у групи. Кожна група придумує рекламу України.

4. Теми для Щоденника вражень

- Незвіданий світ природи моєї країни.
- Україна вражає...
- Подорож мальовничими куточками України.

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ РОСЛИНИ ТИ ЗУСТРІНЕШ В УКРАЇНІ?

1. Вітання

Добрий день, веселий ранок!
 Ми прийшли у школу всі.
 Одне одному всміхнемось,
 Гарним настроєм проймемось,
 До роботи й до розваг
 Кожен з нас готовий — так!

► Вправа «Сонячний зайчик» (сидячи на килимку)

— Сонячний зайчик зазирнув тобі в очі. Заплющ їх. Він побіг далі по обличчю, ніжно погладь його долонями: на лобі, на носі, на ротику, на щічках, на підборідді. Погладжуй ніжно, щоб не злякати. Погладь голову, шию, руки, ноги.

Він скочив тобі на животик — погладь його там.

Сонячний зайчик любить тебе, подружися з ним.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які рослини ти зустрінеш в Україні?»

► Робота над загадками

▼ Тільки вийдеш з хати,
То зустрінеш нас.
Ми — це сад зелений, | Ми — гаї й діброви.
Ми — це трави й квіти.
Хто такі ми, діти? (Рослини.) |
|--|--|

— Рослини — це живі організми. Вони поділяються на трави, кущі, дерева.

(Демонстрування малюнків-відгадок.)

▼ Стрімко вибігли на гору
Дві подружки білокорі.
Дощик їм полоще кіски.
Цих подружок звуть...
(берізки). | ▼ Навесні цвітуть, мов свічі,
Заглядають сонцю в вічі,
А під осінь ті свічки
Вдягнуть з голок кожушки.
(Каштан.) |
|--|--|

— Як можна назвати слова-відгадки одним словом? Які ще дерева ви знаєте?

▼ За хатиною в садку
У зеленому віночку
У червоному намисті
Дівчинонька чепуриться.
(Калина.) | ▼ Мов їжак, колючий,
Солодкий та пахучий.
Ягідку зірвеш —
Руку одбереш.
(Агрус.) |
|---|--|

— Як можна назвати слова-відгадки одним словом? Які ще кущі ви знаєте?

- ▼ Не вогонь, а пече. (Кропива.)

▼ Запалили в чистім полі
Квіти гарні всі червоні | Та палає влітку так
Польовий, червоний... (мак). |
|---|---|

— До якої групи рослин належать слова-відгадки? Які ще трав'янисті рослини ви знаєте?

► Гра «Впізнай мене»

Учитель демонструє малюнки дерев, кущів, трав'янистих рослин, а учні називають їх.

— Рослини є головною їжею, ліками, кормом для тварин, сировиною для промисловості, будівельним матеріалом. Діти, нині багато видів рослин зникли або зникають (*їх знищили*). Багато з них занесено до Червоної книги — це перелік рослин і тварин, яким загрожує повне зникнення на Землі. Цю книгу порівнюють із червоним знаком світлофора — сигналом, що сповіщає про загрозу і вимагає бути уважним та обережним.

Зриваючи лісові та польові квіти, ми завдаємо непоправної шкоди рослинному світу свого краю.

Де б ви не були, ви повинні завжди пам'ятати, що не можна топтати траву, ламати дерева, зривати квіти.

- Які рослини ростуть на території нашої країни?
- Які рослини є символами України?
- Які лікарські рослини вам відомі?

3. Групове заняття

► Гра «Впізнай рослину за плодами, оживи її»

У кошиках — плоди різних рослин. Представник від кожної групи витягує плід.

Завдання: від імені плода дати відповідь на запитання:

- Хто я?
- Який я на смак?
- Який у мене колір?
- Де я живу?
- Хто мене їсть/не їсть?
- Яка від мене користь?

— Про що мрію?

Учні розповідають так, щоб решта здогадалися, яка це рослина.

► Гра «Відгадай за запахом»

Підготовлені пучечки лікарських рослин, що мають своєрідний запах (м'ята, ромашка, меліса, липа, чебрець, любисток...). Учасникам гри зав'язують очі, пропонують, понюхавши рослину, назвати її.

4. Теми для Щоденника вражень

- Рослини — мої друзі.
- Користь рослин.
- Мені подобаються рослини...

✓ ДЕНЬ 3. ЯКІ ТВАРИНИ МЕШКАЮТЬ У НАШІЙ ДЕРЖАВІ?

1. Вітання

► Вправа «Одне до одного»

Учні стоять парами. Ведучий дає команди привітатися: рука до руки, вухо до вуха, спина до спини, плече до плеча, віч-на-віч тощо. За команду «Одне до одного!» діти змінюють пари.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які тварини мешкають у нашій державі?»

— Сьогодні ми розпочнемо мандрівку в Царство тварин — найбільше царство на території Живої природи. У цьому Царстві проживають різні народи. З окремими його мешканцями ви знайомі, з іншими — ні. Та всі вони — такі само жителі Землі, як і ми, люди. Якщо ми хочемо з ними подружитися — маємо більше дізнатися про них: хто вони, де живуть, що їдять. Адже про друзів хочеться знати більше!

► Гра «Чия це пісня?»

— А чи знаєте ви, чия це пісенька? (Можна ввімкнути аудіозапис.)

«Чик-чирик!» — горобець.

«Кар-кар!» — ворона.

«Ку-ку!» — зозуля.

«Тьох-тьох!» — соловей.

«Угу-угу!» — сова.

— Як одним словом назвати цих тварин? (Птахи.)

► Гра «Впізнай тваринку за описом»

— А зараз я пропоную вам пограти! Спробуйте впізнати тваринку лише за її описом. Слухайте уважно!

- У цього звіра невелике тіло, носик витягнутий, лапки маленькі та короткі, замість хутра у нього голки, всеїдний. (*Їжак.*)
— За якими ознаками ви впізнали цю тваринку?
- Вона невелика, хутро руде, на лапках — хутрянні подушечки, хижак. (*Лисиця.*)
- Вона маленька, прудка, хутро коричнево-рудого кольору. Стрибає з гілки на гілку. (*Білка.*)
— Тварини належать до живої природи. Тварини — це живі організми, які населяють нашу планету. Вони живуть скрізь, де для них є їжа, схованка від ворогів і місце для відпочинку. На Землі такого куточка, де б не жили тварини, немає.
— Отже, до якої природи належать тварини?
— Чи всі тварини мають однаковий вигляд?
— Чи є місце на Землі, де не живуть тварини?
— Які звірі мешкають у лісах нашого краю? (*Лисиці, вовки, зайці, куниці...*)
— Які птахи живуть у нашому краї?

3. Групове заняття

» Робота в групах

Діти об'єднуються у 4 дослідні групи. У кожного є зображення (*світлина, малюнок*) тварин — представників однієї з груп: «Звірі», «Птахи», «Риби», «Комахи». Кожен із них має своїх «особливих» представників тваринного світу.

Звірі: киця, лисиця, корова.

Птахи: лелека, сова, голуб, курка, дятел.

Риби: щука, карась, акула, сом.

Комахи: комар, бджола, муха, колорадський жук, сонечко, метелик.

Завдання: поміркувати і відповісти на запитання, обговорити та порівняти своїх істот у кожній групі за такими запитаннями.

- Хто це?
- Який зовнішній вигляд має?
- Де живе?
- Чим харчується?
- Як пересувається?
- Народжується чи вилуплюється?

— Спробуйте назвати одним словом, як називають ваших тварин.

► *Робота в парах*

Учні об'єднуються в пари. Після виконання кожного нового завдання учасники змінюють партнерів. Їм пропонують привітатись одне з одним.

— Якби ви були деревами, як би ви привітались? *(Діти рухами демонструють привітання.)*

— Якби ви були пташкою...

— Якби ви були білочкою...

— Якби ви були...

4. Теми для Щоденника вражень

- Різноманітний світ тварин моєї Батьківщини.
- Чому потрібно оберегати тваринний світ?
- Я хотів(ла) би більше дізнатися про...

✓ **ДЕНЬ 4. ПРО ЩО РОЗПОВІСТЬ ЧЕРВОНА КНИГА?**

1. Вітання

Добрий ранок, добрий ранок!
Добрий сонячний світанок

В добрий день переросте,
Добрих приведе гостей.

► *Вправа «Посміхнутися, як...»*

- Кіт на сонці.
- Хитра лисичка.
- Радісна дитина.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Про що розповідь Червона книга?»

Літній ранок. Червнева пора.
Вже достигли солодкі суниці.
То ж заповнила ліс дівтора,
І дорослі прийшли, як годиться.
Ніби мамонтів стадо пройшло,
Або кінна ворожа навала —
Все що квітло, буяло, росло,
Полягло, почорніло, прив'яло.
Та мовчить зачудований ліс,
Лиш засмучено тихо зітхає,
Без докірливих слів, та без сліз
Своїм виглядом він промовляє:
«Якщо хочеш сюди ще прийти,
Щоб суниць чи грибів назбирати,
То навчися мене берегти,
І красу мою вмій шанувати!»

Б. Завірюха

— Про що розповідає автор у вірші?
 — Що сталося у лісі?
 — До чого закликає ліс?
 — Я хочу ознайомити вас ще з однією книгою про природу — Червоною книгою України. (*Демонстрування книги.*)

— Якого кольору обкладинка у цієї книги?
 — Що вам нагадує червоний колір? (*Знаки небезпеки, кров.*)
 — Що роблять люди у разі небезпеки? (*Плачуть, кричать, благають про допомогу.*)

— Як ви вважаєте, чому обкладинка цієї книги повністю червона? (*У ній ідеться про тих, хто благає про допомогу.*)

— Дійсно, у Червоній книзі України розміщено ті рослини і тварини нашої країни, яким необхідна допомога. Як ви вважаєте, про що вони можуть благати людей? (*Міркування дітей.*)

— Ми вже говорили про те, що все живе вміє говорити тільки з тим, хто хоче його почути. Люди, які турбуються про природу України, чують безмовні крики тих рослин, тварин, комах, птахів, яких майже не залишилося у природі, які почали зникати. Вони намагаються їх урятувати і заносять їхні назви до Червоної книги. А Червоною книгу назвали тому, що червоний колір подає всім сигнал небезпеки: «Увага! Не чіпати! Берегти!».

Учитель гортає книгу і звертає увагу дітей на те, що сторінки у ній різнокольорові.

На червоних сторінках книги зображено тварин і рослини, які опинилися під загрозою повного зникнення. На жовтих — ті, які тільки-но починають зникати. На білих сторінках — розповіді про тварин і рослини, які назавжди зникли з лиця Землі, їх ніколи вже не буде. На сірих сторінках — маловивчені, такі, які рідко зустрічаються. А на зелених зображені тварини, які були врятовані людиною, тепер їм не загрожує небезпека зникнення. На жаль, таких сторінок дуже мало.

» *«Хвилинка роздумів»*

— Чи звертають люди увагу на рослини, тварин, які зникають? Чому так відбувається?

» *Фантастичні гіпотези*

— Що відбудеться, якщо зникнуть квіти, комахи, птахи, загинуть дерева, тварини?

В Червону книгу ми занесли
 Світ неповторний та чудесний,
 Що поступово вимирає,

Давно рятунку в нас благає.
 Ми всі — господарі природи,
 Тож збережімо її вроду!

► Гра «Як зберегти природу?»

- Якщо ти не збираєш великих букетів,— сплесни у долоні над головою.
- Якщо ти ніколи не залишаєш сміття у лісі, на березі річки,— тупни ногою.
- Якщо ти хочеш більше знати про природу навколо тебе,— підніми руку.
- Якщо ти підібрав безхатнє кошеня, собачку, або допоміг іншим чином якійсь тварині,— простягни руку вперед.
- Якщо ти переконаний, що кожній людині необхідно піклуватися про природу, все живе,— простягни руки своїм сусідам, візьми їх за руки.

— Закликаю ось так, як ви дружно взялися за руки, бути єдиними у прагненні зберегти нашу природу!

3. Групове заняття

► Дидактична гра «Екологічний світлофор»

Учитель наводить приклад певної ситуації екологічного характеру, а діти світлофорчиками показують «так» (*зелений колір*) або «ні» (*червоний колір*).

- Метеликів можна ловити і гратися з ними.
- З пролісків і конвалії можна робити гарні букети.
- На річці можна нарвати білого латаття.
- Сон-траву рвати не можна, адже ця квітка занесена до Червоної книги України.
- Жука-оленя не можна ловити — він занесений до Червоної книги України.
- Мурашник не можна руйнувати, його слід обходити.

► Вправа «Червоний клубочок»

Діти передають одне одному клубочок червоних ниток, розмотуючи його, промовляють, що найбільше їм запам'яталось. Наприкінці вправи весь клас обмотаний червоною ниткою. Учитель відрізає кожному учневі шматочок нитки, промовляючи: «Нехай ця ниточка, що символізує Червону книгу, нагадує вам про нашу розмову».

4. Теми для Щоденника вражень

- Червона книга України.
- Якщо дозволити рослинам і тваринам зникати, то...
- Охороняти означає...
- Як я можу зберегти природу?

✓ **ДЕНЬ 5. ЯК, ОБЕРІГАЮЧИ СВОЄ, ЗБЕРЕГТИ НАШЕ?**

1. Вітання

‣ *Вправа «Ранкові враження»*

— Розкажіть про свої ранкові враження за опорою.

- Вранці мене здивувало...
- Сьогодні я помітив(ла)...
- Дорогою до школи я почув(ла)...
- Я звернув(ла) увагу на...
- Мене засмутило...

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як, оберігаючи своє, зберегти наше?»

‣ *Проблемне питання*

- Діти, що можна об'єднати у поняття «моє»?
- Поміркуйте, чи може «моє» бути «нашим»?
- Що належить до поняття «наше»?

‣ *«Асоціативний куц»*

Наше — домівка, школа, клас, країна, звичаї, традиції, пісні, одяг, їжа (*страви*).

— Кожна людина прагне кращого: жити у гарному, великому будинку, носити красивий одяг, вживати смачну їжу, мати надійних друзів. Приємно оточувати себе хорошими людьми, зручними речами і робити те, що приносить задоволення. Відпочивати в місцях, де чисто і затишно. Працювати і навчатися у світлих, просторих приміщеннях з усіма зручностями. Почуватися потрібними. Але слід не забувати, що кожен з нас може сам впливати на всі ці фактори.

Тільки від нас самих залежить, чи чисто там, де ми живемо. Я маю на увазі не лише оселю, але й навколишній світ.

Кожен повинен дбати про довкілля, про збереження звичаїв та традицій (*щоб нас не забували і поважали*), про чистоту оселі та своїх думок, а також про повагу одне до одного.

Наше, тобто українське — це країна з неосяжними просторами, мальовничими горами, річками і озерами. Це — добрі та привітні люди, це — неповторні звичаї та традиції. Найголовніше — це наша мова, наша пісня, наша гостинність.

— Чи може навколишній світ бути нещасливим, страждати, хворіти? Чому це відбувається?

- Як, оберігаючи своє, зберегти наше?
- Про що слід завжди пам'ятати людям?

► Перегляд мультфільму «Пригоди лісових друзів — Охорона природи» (<https://youtu.be/JZL8EqG7Yol>)

— Чого нас навчає цей мультфільм? Що ви можете зробити для збереження природи рідного краю?

► Цікаві факти

Щороку на планеті Земля назавсім зникає один вид тварин і щодня — один вид рослин. Тварин і рослин, яких залишилося зовсім мало, заносять до Червоної книги. До Червоної книги України вже занесено 161 вид тварин і рослин.

Люди не лише знищують тварин і рослин, але й забруднюють воду в річках, ґрунт, створюють умови, шкідливі для здоров'я і життя людини.

Щоб папірець у лісі перегнив повністю, потрібно 2 роки, консервна банка — не менше 80 років, а поліетиленовий пакет лежатиме в природі 2 тисячі років.

3. Групове заняття

► Гра «Як зберегти природу»

- Якщо ти знаєш, що необхідно берегти й економити чисту воду,— поплескай у долоні.
- Якщо ти не виливаєш даремно чисту воду,— пострибай.
- Якщо ти ніколи не залишаєш сміття в лісі, на березі річки,— потупай ногами.
- Якщо ти не збираєш великих букетів квітів,— поплескай у долоні над головою.
- Якщо ти хочеш більше знати про природу навколо тебе,— присядь і підведись.
- Якщо ти любиш тварин чи тобі подобаються квіти,— посміхнись.
- Якщо ти економиш папір — не рвеш зошити, дописуєш їх до кінця,— обніми свого сусіда.
- Якщо ти переконаний, що кожній людині потрібно піклуватися про природу, про все живе,— простягни руки своїм сусідам, візьми їх за руки.

► Вправа «Чим я можу допомогти природі?»

На дошці — намальоване дерево. Діти на «листочках» записують свої пропозиції щодо збереження природи та прикрашають ними його.

4. Теми для Щоденника вражень

- «Усе моє, все зветься Україна».
- Що я можу зробити для збереження «мого», «нашого»?
- Наше багатство — це...

4-Й МІСЯЦЬ. СПІЛЬНОТА

Мета: досліджувати (на прикладі родини й однолітків) неповторність кожної людини, беручи до уваги зовнішність, поведінку, уподобання, характер; установлювати, що попри неповторність кожного всі ми рівні; аналізувати свою поведінку, уподобання, виділяючи риси, якими вирізняється з-поміж інших, що надають кожному з нас неповторності; створити умови для формування в учнів уявлення про світосприйняття, ідентичність, риси характеру, його особливості; формувати поняття про суспільство, людину як частину природи; сприяти формуванню вмінь пізнавати себе, свій внутрішній світ.

ТИЖДЕНЬ 1

✓ ДЕНЬ 1. ЩО МОЖЕ ОБ'ЄДНАТИ СПІЛЬНОТУ?

1. Вітання

- Яку людину називають увічливою?
- Чи важливо вітатися одне з одним?

» *Вправа «Привітай усіх»*

Учні утворюють коло, за командою вчителя починають хаотично рухатися по колу, вітаючись з усіма учнями у різні способи.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що може об'єднати спільноту?»

» *Вправа «Рулет»*

Учні вишикувані у колоні по одному, в лівій руці у кожного — протягнутий уздовж групи тонкий канат. Завдання учасників: щільно «скрутитися» за годинниковою стрілкою в «рулет», після чого вчитель обв'язує групу кінцем, який залишився на рівні поясу. У такому стані учні можуть переміщатися приміщенням за траєкторією, заданою вчителем. У процесі переміщення кожен з учасників розповідає три цікаві факти про себе, а після завершення вправи інші учасники згадують ці факти.

- Чи знаєте ви, що означає слово «спільнота»?
- Знайдіть значення цього слова у тлумачному словнику.
- Що, на вашу думку, може об'єднувати людей у спільноту?

» *Вправа «Подібність і відмінність»*

— Люди спілкуються, бо вони схожі або відмінні одне від одного. Знайдімо відмінності та схожість одне з одним. Кожен з вас повинен вимовити фазу, звертаючись до сусіда праворуч: «Ми з тобою схожі

тим що... але, на відміну від тебе, я...» (*називає будь-яку ознаку «Відмінності»*). Наприклад: «Ми з тобою схожі тим, що любимо тварин, а особливо кішок, але, на відміну від тебе, я люблю їсти пломбір із солоним огірком».

3. Групове заняття

► *Вправа «Визнач спільноту»*

Завдання: зафарбувати прямокутники, на яких написано назви спільнот, до яких належите.

— Обговоріть у групі та презентуйте свою роботу. За потреби зробіть доповнення: сім'я, громадяни, спортсмени, друзі, сопілкарі, школярі, мешканці села, мешканці міста.

— Чи можна належати одразу до кількох спільнот?

► *Створення спільного колажу «Знаємо — Хочемо дізнатися» на тему: «Що може об'єднати спільноту?»*

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені подобається разом...
- На мою думку, клас — це спільнота, тому що...
- Я вмю (*не вмю*) бути ввічливим(*ою*) в спільноті...

✓ ДЕНЬ 2. ЛЮДИ — РІЗНІ, АЛЕ ВСІ МИ — РІВНІ. ЧИМ ТА ЯК ЛЮДИ ОБ'ЄДНАНІ В СУСПІЛЬСТВІ?

1. Вітання

Учитель пропонує дітям привітатися по-туниськи.

— Спочатку поклоніться, піднесіть праву руку до чола, потім до губ, потім до серця. «Я думаю про тебе, я говорю про тебе, я поважаю тебе» — таке значення має це привітання.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Люди — різні, але всі ми — рівні. Чим та як люди об'єднані в суспільстві?»

► *Вправа «Я — квітка»*

Діти із серветки за допомогою ножиць або пальців виготовляють квітку. Передаючи свою квітку, дитина називає своє ім'я та продовжує фразу: «Якби моя квітка вмела говорити, вона б сказала, що я...».

— Ваші квіти всі різні, як і ви. Спробуйте на мить уявити, що люди стануть схожими одне на одного, як дві ягідки. У них буде одне ім'я на всіх. Вони будуть однаково думати, робитимуть те саме, говоритимуть такі самі слова. Любитимуть одне й те саме морозиво. У всіх будуть одного кольору очі, схожі носики й волосся! Все ж таки чудово, що всі ми різні, бо так значно веселіше й цікавіше! Люди

народжуються в різних країнах, спілкуються різними мовами і вірять у різні речі, але в багатьох нас є спільні риси.

► Вправа «Чим ми схожі?»

Учасники утворюють коло. Учитель обирає серед учнів одного за якоюсь реальною чи уявною, схожою зі своєю, рисою та запрошує його в центр кола. Обраний звертається до будь-кого з учасників у такий саме спосіб, але за іншою ознакою. Так триває, доки всі учасники не опиняться в колі.

— Що ви відчували, коли зверталися саме до вас?

— Чи хвилювалися ви, коли вас не обирали?

— Чи легко було тому, хто стояв у центрі кола, знайти схожу рису в іншому?

— Оскільки всі такі різні, іноді трапляється так, що хто-небудь починає дражнити іншого...

► Перегляд фрагмента мультфільму «Гидке каченя» (https://youtu.be/l_A1VhWLKpl)

Мета: допомогти дітям усвідомити, як почуваються ті, кого ображають.

— Чи всі герої казки ставилися одне до одного як брати?

— Хто з мешканців пташиного двору користувався найбільшим авторитетом і чому?

— Чому мешканці пташиного двору ображали гидке каченя?

— Чи змогли б діти твого класу зробити так, як учиняли мешканці пташиного двору?

Висновок. Не можна ображати когось лише за те, що він відмінний від інших, адже людині, яку ображають, це завдає болю.

3. Групове заняття

► Гра «Хто ж я?»

Учасники гри утворюють коло. Учасник № 1 — «морозиво», а учасник № 2 — «тістечко». Учасники під № 1 («морозива») стають у внутрішнє коло, учасники з № 2 («тістечка») стають за ними, утворюючи зовнішнє коло. Учні внутрішнього кола стають обличчям до учасників, зовнішнього кола. Протягом 30 секунд учасники, які стоять одне навпроти одного, повинні сказати одне одному: «Я тістечко. А ти?», «А я — морозиво!»; «Ти схожий на мене тим, що...», «Я відрізняюся від тебе тим, що...». Після завершення 30 секунд учитель плескає у долоні, учасники внутрішнього кола продовжують стояти на місці, а учасники зовнішнього кола повинні дружно зробити крок за годинниковою стрілкою, щоб змінити партнера, ставши навпроти наступного учасника внутрішнього кола. Упродовж

30 секунд учасники обмінюються думками й продовжують за сигналом ведучого рухатися по колу, доки не повернуться до первинних пар.

— Отже, ми, по суті, схожі, водночас різні, але маємо право на ці відмінності й ніхто не зможе нас змусити бути іншими.

► *Гра «Валізка добрих порад»*

- Пам'ятай, що всі люди різні — не кращі й не гірші;
 - не намагайся змінити когось, сприймай людей такими, якими вони є;
 - цілуй людей, поважай їхню думку;
 - за будь-яких обставин залишайся собою;
 - будь завжди уважним, терпимим, милосердним;
 - не ображай співбесідника;
 - стався до інших із повагою — і тебе теж поважатимуть;
 - допомагай іншим — і ти знайдеш нових друзів;
 - будь відкритим до всього нового — і ти забудеш про нудьгу;
 - поведься з друзями так, як хочеш, щоб вони поводитися із тобою.
4. Теми для Щоденника вражень
- Мій друг особливий...
 - У суспільстві ми об'єднані...
 - Чим я відрізняюсь від інших?

✓ ДЕНЬ 3. КРАЩЕ РАЗОМ ЧИ ПООДИНЦІ?

1. Вітання

(Діти утворюють коло, взявшись за руки, промовляють вітання.)

Ми сьогодні вже проснулись!
 Мамі зранку посміхнулись!
 Клас наш радо нас вітає!
 Настрій кожен гарний має!

► *Вправа «Я вітаю тебе»*

(Діти в колі, починає вчитель.)

— Я вітаю тебе... Бажаю тобі доброго дня! *(Передаючи сніжинку настрою, діти вітаються одне з одним по колу, називаючи імена тих, до кого звертаються.)*

— Діти, з яким настроєм ви прийшли до школи?

— Чи важливий настрій для людини?

► *Вправа «Лайк»*

— Усі підніміть праву долоньку і загніть свій мізинчик, якщо вас уранці збудила рідна людина.

— Тепер загнить наступний пальчик, якщо ви з радістю прийшли до школи.

— Загнить середній пальчик, якщо ви раді бачити однокласників.

— Загнить вказівний пальчик, якщо сьогодні ви побачили чиюсь посмішку.

— Що у вас утворилося? (*Лайк.*) Тобто ранок у вас уже вдався!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Краще разом чи поодиночі?»

▶ Вправа «Розкажи і покажи»

— Які справи вдома із сім'єю ви робите разом?

— Які справи вдома краще робити поодиночі?

▶ Вправа «Мінне поле»

Учні об'єднуються у пари (*можна за принципом «на перший-другий розподілись» або «хлопчик — дівчинка»*) і розходяться по різні сторони класу. Між ними у довільному порядку розкладають «міни» — предмети. Перші заплющують очі, другі повинні їх провести «мінним полем» так, щоб не «підірватися».

— Чи легко було виконати це завдання?

— Що чи хто допоміг виконати його?

— Чи могли б ви виконати це завдання без помічника?

— Отже, є такі справи, що потребують допомоги інших людей.

▶ Робота за віршем «Утрьох»

Славкові,
що з квартири сорок,
велосипед
купили вчора.
Він зразу
в двір його потяг,
прудкого та дзвінкого,
все хизувався ним,
та нас
не підпускав до нього.
Просила Іра:
— Славчик, дай
проїду до паркану! —
А він Ірині:
— Не займай,
бо дам —
так враз одстанеш!

Просив Юрко:
— Ну дай хоч раз

проїду метрів двісті! —
А він Юркові:
— Ач, який!
Свого купи та їзди!
І я просив.
Та він:
— Моє! —
І нам кататись
не дає...
Ну й що? Нехай!
А ми зате
утрьох
в кіно ходили,
утрьох
у нашому дворі
співали скільки сили,
а потім
грали у квача,
аж поки вечір не
почавсь.

А що Славко?
Він сам-один
сидів з велосипедом
і вже кататись
не хотів...

Отак йому і треба!
Хай трошечки
позаздрить —
хай виправиться
завтра!

— Як ви вважаєте, кому було веселіше — дітям, які гралися втрьох, чи Славкові з його новим велосипедом?

3. Групове заняття

(Діти об'єднуються у 3 групи, отримують завдання на пазлах.)

— Відтворіть та прочитайте прислів'я. Поясніть, як ви його розумієте.

- Бджола сама меду не наносить.
- Струмки зіллються — ріки, люди з'єднуються — сила.
- Дружні сороки і гусака потягнуть.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я б хотів(ла) разом з друзями...
- Я хочу дружити з усіма, бо...
- У мене багато (мало) друзів...

✓ ДЕНЬ 4. ЯК НАЛАГОДЖУВАТИ ГАРНІ СТОСУНКИ?

1. Вітання

Доброго ранку! Доброго дня!
Хай плещуть долоньки,
Хай тупають ніжки,
Працюють голівки,

І сяють усмішки.
Доброго ранку! Доброго дня! —
Бажаєте ви,
Бажаю вам я.

► Вправа «Створення башти настрою»

У кожного в руках — вежа LEGO, діти обирають колір цеглинки відповідно до настрою: теплі кольори — гарний настрій, холодні — поганий; передають по колу, прикріплюючи свою цеглинку, аргументуючи свій вибір.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як налагоджувати гарні стосунки?»

— Діти, чи важливо мати друзів, товаришів?
— Чи завжди буває так, що все добре і не виникає сварок?
— Отже, якщо навіть сварки виникають, потрібно вміти правильно налагоджувати відносини.

► Робота над казкою з передбаченням

Їжачок Буль і зайчик Гоу дуже любили грати разом. Вони вчилися у різних школах, але ходили на одну футбольну секцію. Після того, як тренування закінчувалися, їжачок і зайчик залишалися на

стадіоні та ще довго грали в м'яч. Іноді вони грали в розбійників або піратів, іноді просто сиділи разом, їли бутерброди і ділилися одне з одним своїми смаколикками.

Одного разу їжачок і зайчик домовилися заздалегідь про те, що візьмуть із собою тенісні ракетки і пограють після заняття з футболу. На вулиці була прекрасна осіння пора, було тепло, а дерева тишили гарним золотим кольором. Їжачок Буль прийшов на урок з футболу раніше, в роздягальні він познайомився з новеньким — білченям Пу. Той виявився дуже веселим, показав Булю свої машинки, розповів про свою школу багато смішних історій. Зайчик же трохи запізнився на урок. Після уроку Гоу був неймовірно здивований, адже його кращий друг побіг грати в настільний теніс з білченям, а про нього зовсім забув. З одного боку, йому хотілося образитися і піти додому. Більше ніколи не розмовляти з їжаком. З іншого боку, він так цінував їхню дружбу, що захотів усе ж почути пояснення і вибачення.

Що робити зайчикові? Образитися?

Зайчик підійшов до Буля і Пу, які грали в теніс. Ті були так захоплені грою, що не помічали Гоу.

— Гм-гм,— сказав Гоу, але його не помітили. Тоді зайчикові стало нестерпно боляче, він підійшов до рюкзака Буля і поклав біля нього половинку свого бутерброда. А після мовчки пішов додому. Догравши, їжачок і білченя попрощалися. Буль підійшов до рюкзака і побачив бутерброд. Він дуже зрадив, адже після гри завжди був неймовірно голодним. А у Гоу були найсмачніші в світі бутерброди — з ковбаскою, помідором, сиром і петрушкою. Все це було просякнуте кетчупом.

Невже Буль забув про зайчення?

Доїдаючи бутерброд, їжачок почувався ніяково. Він згадав про свого друга. Подивився на тенісні ракетки, адже він ніс їх для гри з кращим другом. Казка про дружбу перетворилася на зраду. Булю стало дуже прикро за свій учинок.

— Старий друг краще нових двох,— промовив Буль сам собі під ніс.

Потім він вирушив до зайчика додому, а дорогою купив кока-колу. Двері будинку відчинила мама зайчика.

— Привіт, Буль! Гоу сьогодні дуже засмучений.

— Я приніс його улюблений напій, щоб розвеселити.

— Ти ж знаєш, я не дозволяю пити кока-колу,— промовила мама.

— Але тільки сьогодні. Як виняток! Адже такі сумні дні створені для улюблених напоїв.

Мама зайчика посміхнулася і дозволила пройти. Їжачку не довелося довго перепошувати у друга. Зайчик вислухав почуття Буля і зрозумів, що той глибоко шкодує і розуміє свої помилки. Після цього друзі випили колу і переглянули відео казки про дружбу для дітей онлайн, щоб більше ніколи не сваритися. А на наступний урок з футболу вони взяли м'яч, адже в м'яч можна було грати втрьох з білченням, нікого не обділяти і не ображати.

3. Групове заняття

— Мама зайчика дала кілька порад: як налагодити гарні стосунки.

- Запроси на гостину.
- Запропонуй допомогу.

— Доповніть їх власними на казковій галявинці порад!

4. Теми для Щоденника вражень

- Щоб мати гарні відносини, потрібно...
- Мої правила налагодження дружніх взаємин...
- (Власна тема.)

✓ ДЕНЬ 5. ЯК ВИНИКАЄ ПРИЯЗНЬ? (ПРИКЛАДИ ПРИВІТНОГО СТАВЛЕННЯ, ВІДКРИТОГО СПІЛКУВАННЯ, ВЗАЄМОПОВАГИ)

1. Вітання

Учні утворюють коло.

— Привітайтеся, як японці (*вклоняються*); як європейці (*потискають руки*); як ескімоси (*труться носами*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як виникає приязнь? (Приклади привітного ставлення, відкритого спілкування, взаємоповаги)»

► Вправа «Абетка гарних слів»

Учитель пропонує дітям створити у класі гарний настрій, згадати щирі, добрі слова на літеру *Д* та поселити їх у будиночок.

Добрий, Дружній, Добродушний, Доброзичливий, Добронравний, Дорогий, Доброчесний, Добропорядний...

— Діти, у цьому будиночку живуть дуже гарні слова про доброту. А як ви розумієте слово «добро»? Наведіть приклади доброго ставлення людей. (*Люди вітаються, допомагають у скруті, дарують квіти, вітають зі святами, допомагають людям похилого віку, тваринам...*)

— Які добрі вчинки зробили ви?

► Перегляд фрагмента аудіоказки «Маленький Єнот і той, хто сидить у ставку» (за твором Л. Муур)

— Чому чудовисько зустріло маленького Єнотика з палицею?

— Що потрібно робити для того, аби подружитися?

- Якими є привітні, приятні стосунки?
- Як слід спілкуватися, аби мати добрі стосунки?

► *Гра «Друзі про мене»*

Діти утворюють коло з учителем. Він пропонує їм розказати, що думають про них їхні друзі.

3. Групове заняття

► *Гра «Добрий дощик»*

Діти утворюють коло. Усі вони — «добрі дощові краплинки». Усередині — «Мама Хмара». Цій дитині дають чашечку з чарівною водою доброти. Лунає музика, усі «краплинки» танцюють, кружляючи навколо «Мами Хмари». Коли мелодія обривається, усі краплинки завмирають, а «Мама Хмара» бризкає водою з чашечки по черзі на кожну дитину в колі та запитує «краплинок», кому вони допомогли. Кожна має відповісти. *Наприклад:*

- Я напоїла квіточку, що зав'яла від спеки.
- А я помила брудну машину, яку помітила на дорозі.
- Я розвеселила сумних дітей.
- Я допомогла помити посуд.
- Я вмила брудного хлопчика.
- Я полила дерево, яке діти посадили біля школи.
- А я дала зайчику водички.
- Скажіть, якою була Мама-Хмара добрих краплинок?
- Чого і як вона навчала своїх діточок?

► *Робота в групах*

Складання порад дружнього спілкування.

4. Теми для Щоденника вражень

- Мені подобається спілкуватися...
- Щоб мене поважали, потрібно...
- Яких правил я дотримую під час спілкування?

ТИЖДЕНЬ 2

✓ **ДЕНЬ 1. ЧОМУ ДОВІРЯЮТЬ ДРУГОВІ/ПОДРУЗІ? (ПРИКЛАДИ ЩИРОСТІ, РОЗУМІННЯ ТА ПІДТРИМКИ В СТОСУНКАХ)**

1. Вітання

► *Гра «Сонечко»*

Учням пропонують зібрати свою позитивну енергію в долоні. Для цього необхідно терти їх одна об одну впродовж хвилини, відчуваючи потік позитивної енергії. Потім різко розвести долоні перед

собою на відстань 1–2 см і відчуті між ними енергетичний струм. Із цього струму «зліпити» уявний «сніжок-сонечко» і кинути в людину, з якою хотіли б поділитися гарним настроєм і позитивними емоціями (радістю, добротою, щирістю...).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чому довіряють друзі/подрузі? (Приклади щирості, розуміння та підтримки в стосунках)»

▶ Перегляд фрагмента мультфільму про справжню дружбу «Струмочок» (<https://youtu.be/en02cBa6wMs>)

— Чи хотів би ти мати такого друга?

— Кого ти вважаєш своїм найкращим другом?

▶ Вправа «Продовж речення»

- Кращий друг — це той, хто...
- Мені приємно, коли мій друг...
- Коли я виросту, я хочу, щоб мій друг...

▶ Вправа «З ким я подружусь?»

Для групи дітей (4–6 осіб) учитель дає коробку з прорізами, щоб помістилася дитяча рука. Учасники занурюють руку туди, заплющують очі, шукають друга, «знайомляться» і відгадують, із чією рукою вони «подружилися».

3. Групове заняття

▶ Робота в групах. Розв'язування проблемних ситуацій

Як ти вчиниш, якщо?..

1-ша група — друг робить тобі зауваження.

2-га група — товариш просить сказати неправду.

3-тя група — коли друг просить списати домашнє завдання.

▶ Вправа «Упізнай друга»

Одному учасникові зав'язують очі. По черзі до нього підводять дітей, а він за допомогою рук, обмацуючи волосся, одяг, поставу, повинен дізнатися, хто перед ним.

4. Теми для Щоденника вражень

- Найкращий друг.
- Що я можу зробити для друга?
- У дружбі я ціную...

✓ ДЕНЬ 2. ЯК СПРИЙМАТИ ТИХ, КОГО НЕ ЗНАЄШ?

1. Вітання

▶ Гра «Спіймай мій настрій»

Дітям пропонують попрацювати в парах, виконуючи дії, які називає вчитель:

— Усміхніться. «Зніміть» усмішку зі свого обличчя долонею та «подаруйте» своєму сусідові». «Прийміть» усмішку і «прикрасьте» нею своє обличчя.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як сприймати тих, кого не знаєш?»

► Вправа «Зустріч із казкою»

— Розгляньте ілюстрації. Чи впізнали ви цих персонажів? Пригадайте героїв казок, які не слухалися своїх батьків, друзів і через це з ними трапилася біда.

(«Червона Шапочка» (розмовляла з вовком, показала хатинку бабусі); «Вовк та семеро козенят» (відчинили двері незнайомцеві); «Колобок» (пішов гуляти без дозволу); «Троє поросят» (відчинили двері незнайомцеві).)

— У казках чудеса допомагають боротися з підступними вчинками злих героїв. У житті уникнути неприємностей допомагають правила безпеки спілкування з незнайомцями. Ці настанови необхідно завжди виконувати.

► Перегляд фрагмента мультфільму. Корисні підказки. Місія «Незнайомці» (<https://youtu.be/NeOOMIFNGYA>)

— Чи можна погоджуватися на пропозиції незнайомців?

— Де на тебе чатує небезпека та підстерігають злодії?

— Яких корисних підказок потрібно дотримувати, щоб уникнути зустрічей із тими, хто може заподіяти зло?

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Складання діалогу за ілюстрацією*

Діти об'єднуються в групи та складають діалог за ілюстрацією.

Наприклад:

— Хлопчику, хочеш покататися? — запитав незнайомець.

— Я б із задоволенням, але мені потрібно запитати дозволу в мами чи тата.

І хлопчик побіг додому. Коли хлопчик із мамою вийшли у двір, ані машини, ані незнайомця там не було.

— Наступного разу, — сказала мама, — навіть не запитуй мого дозволу, а відразу відповідай: «Hi!». Сідати в машину до незнайомого чоловіка чи жінки не можна в жодному разі!

4. Теми для Щоденника вражень

- Я дотримую правил безпечної поведінки.
- Дорогою до школи я...
- На вулиці, зустрівши незнайомця, ...

✓ ДЕНЬ 3. ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ

1. Вітання

► *Вправа «Створи посмішку»*

Учитель пропонує дітям утворити коло. У центр кола виходить по черзі один учень — він має промовити фразу, що буде приємною для всіх і викличе посмішку. (*Наприклад: «Який чудовий сьогодні день!», «Ви сьогодні дуже гарно виглядаєте!» тощо.*)

► *Вправа «Привітайся, як...»*

— Чи вважаєте ви свою родину дружною?

— У дружній родині також необхідно вміти правильно спілкуватися між собою.

— Зараз кожен із вас по черзі обере, як він хоче привітатися. Наприклад, привітатися із сусідом праворуч так, як вітаються з вами мама, тато, бабуся і т. ін.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Правила спілкування»

▶ Літературна хвилинка

— Послухайте вірш. Хто буде дуже уважним, той зможе розшифрувати останні, дуже важливі слова.

До всіх сердець, як до дверей, Є ключики малі.	Ти, друже, мусиш знати їх, Запам'ятать не важко...
Їх кожен легко підбере, Якщо йому не лень.	Маленькі ключики твої — «Спасибі» і «будь ласка»!

— Як одним словом можна назвати слова «спасибі», «будь ласка», «дякую», «до побачення!», «добрий день!» ...? (*Це слова ввічливості.*)

— Навіщо нам потрібні слова ввічливості? (*Аби вживати їх під час спілкування. Так роблять виховані люди.*)

▶ Вправа «Передай інформацію»

— Люди постійно передають одне одному певну інформацію — спілкуються.

Ось, наприклад, я хочу попросити у вас тиші. Як я можу це зробити? (*Сказати: «Тихо!». Прикласти палець до губ.*)

— Отже, можна спілкуватися за допомогою слів, міміки, жестів. Ви знаєте, що міміка — це зміна виразу обличчя. Жести — це рухи руками.

— Тепер спробуємо поговорити за допомогою міміки та жестів, будемо передавати певну інформацію своєму товаришеві, а він відгадає, що ви хотіли сказати.

▶ Руханка

Ми зчепились, Посварились. А раніше всім ділились! Надулися,	Розійшлися. Та вдвох було веселіше. Не сваріться, поміріться. Один одному всміхніться.
---	---

3. Групове заняття (*навчання правил товаришування*)

Кожна група отримує картку із завданням: розіграти ситуацію, що склалася між однокласниками.

- Тебе штовхнули.
- Ти штовхнув.
- Однокласник узяв твою книгу.
- Хтось ненавмисно став тобі на ногу.
- Ти забув удома ручку.
- Тобі потрібні кольорові олівці.

Діти мають продемонструвати культуру спілкування між собою.

Висновок. До людей слід ставитися так, як хочеш, щоб ставилися до тебе.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я знаю правила спілкування і...
- Я ввічливо звертаюся до оточуючих, тому що...
- На мою думку, секрети спілкування полягають у тому, що...

✓ ДЕНЬ 4. СПІВПРАЦЯ У ГРІ, НАВЧАЛЬНИХ І ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

1. Вітання

Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
 Доброго ранку,— кожному зичу я.
 Доброго ранку,— людям бажаю.
 І посміхаються у відповідь люди:
 Добрі слова ж бо для кожного любі.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Співпраця у грі, навчальних і життєвих ситуаціях»

► *Робота за малюнком із зображенням стадіону*

- Що зображено на малюнку?
- Що ви скажете про цей стадіон?
- Чи могла його побудувати одна людина?
- Наведіть приклади, що ще буде важко зробити одній людині.
- Які риси характеру допоможуть упоратися зі спільною роботою?

► *Гра «Несподівані картинки»*

Учитель пропонує кожному учневі взяти аркуш паперу, написати своє ім'я і починати малювати якусь картинку за власним бажанням (2–3 хв). Потім за командою вчителя припинити малювати й передати свій малюнок сусідові, який сидить позаду. Він має продовжити малювати розпочату картинку. За командою він передасть малюнок учневі, який сидить за ним. Останні з рядів будуть обмінюватися картинками з тими, які сидять за першою партою. Таким чином кожний обмінюється малюнком з усіма дітьми, які сидять у його ряді.

— Чи сподобались вам малюнки, що ви отримали?

— Зверніть увагу на те, який внесок зробив кожен у груповий малюнок.

► *Вправа «Віч-на-віч»*

Діти об'єднуються у пари, які мають узятися за руки. Учні витягують картки, на яких — завдання: «Я сумний, допоможи мені!», «Мені весело, нумо пограємося!», «Я не хочу з тобою дружити!».

— Дивлячись тільки в очі товариша, спробуйте мовчки передати різні емоції.

— Коли і яку емоцію було передано?

— Що було зрозумілим, а що — ні?

— Чи важливо розуміти, що відчуває людина в певні моменти?

— Чому це важливо?

3. Групове заняття

Учні класу об'єднуються у 4 групи. Кожна група отримує завдання записати на картках, як можна організувати свій відпочинок на перерві з однокласниками.

► Гра «Скеля»

Діти об'єднуються у групи. *Завдання:* «переправити» всю групу на протилежний кінець скелі по стежці (*картонна стежка*). Переходячи по черзі, слід організувати таку саму лінію і в тому самому порядку. Під час виконання завдання не можна ставати на підлогу, розмовляти. Якщо цього не сталося, група повертається на старт.

4. Теми для Щоденника вражень

- Під час навчання я можу допомогти однокласникам тим, що...
- На мою думку, працювати разом краще, тому що...
- Розуміти людину означає...

✓ ДЕНЬ 5. СТОСУНКИ ІЗ ДІТЬМИ СВОЄЇ ТА ІНШОЇ СТАТІ

1. Вітання

Під грайливу музику діти утворюють коло (<https://youtu.be/IGBJfHXrGIs>).

Спочатку у коло сідають дівчатка, а потім — хлопчики.

— Сьогодні ми привітаємось так, як нам підкаже чарівна торбинка.

Діти витягують з торбинки картки, на яких написано, як потрібно привітатися із сусідом праворуч (*привітайтеся носиками, обійманням, кружлянням, підморгуванням тощо*).

2. Обмін інформацією. Тема дня «Стосунки із дітьми своєї та іншої статі»

► Гра «Збери розсіпані слова»

— Із розсіпаних складів зберіть слова, а зі слів складіть речення. (*У колективі жити — з усіма дружити.*)

— Що означає слово *колектив*?

— Чи можна назвати наш клас колективом? (*Колектив — група людей, об'єднаних спільною діяльністю, інтересами.*)

— Які стосунки панують у дружному колективі? А в нашому класному колективі?

— Чи вмісте ви налагоджувати товариські стосунки?

► *Аналіз життєвої ситуації*

Галинка прийшла до Зої.

— Збирайся, Зою, ходімо на пляж!

— Не можу, я ще всіх уроків не підготувала.

— Закінчуй зі своїми уроками. Завтра спішемо у когось.

— Вибач, Галинко, але не можу! Вибач!

— Ех ти, а ще подружкою називаєшся!

Обговорення:

— Це справжні подруги чи ні?

— Чи правильно вчинила Зоя?

— Що б ви вчинили на її місці?

3. Групове заняття

► *Ігрова вправа «Знайди собі подібного»*

— У кожного з вас прикріплена картинка (*вчитель робить це до початку заняття*) із певним зображенням: сонечка, ромашки, волошки, сердечка, листочки, комахки. Зараз ви маєте знайти собі подібного і утворити коло. Розмовляти не можна.

Діти об'єднуються в групи, беруться за руки. Учитель звертає увагу дітей на те, що один учень залишився, і ставить йому запитання.

— Як почувається той, хто залишився наодинці, без друзів?

► *Вправа «Кошик для сміття»*

Діти об'єднуються у дві групи. Перша група пише на аркушах відповідь на запитання.

- Які саме риси ускладнюють відносини в дружбі? (*Невпевненість у собі, пихатість, гордість, брехливість, злість, недовіра, підозрілість, коли в очі кажуть одне, а поза очі інше, коли доносять одне на одного...*)

Друга група:

- Які риси ускладнюють наше життя?

— Тепер спробуйте найдужче їх зібгати і викиньте ваші погані риси у кошик для сміття. (*Учні викидають папірці в кошик для сміття.*)

► *Вправа «Хлопчики й дівчатка»*

— Хлопчики, погляньте, які наші дівчатка гарні! Дівчатка, а ви помітили, які наші хлопці сильні? Знайдіть гарні риси в осіб протилежної статі та запишіть їх на смужках.

(*Учні роблять записи на частинах розрізаного паперового серця, потім розміщують ці частини відповідно до номерів на дошці.*)

4. Теми для Щоденника вражень
- Найбільше в друзях мені подобається...
 - Мені більше подобається дружити з хлопчиками, тому що...
 - Мені більше подобається дружити з дівчатками, тому що...

ТИЖДЕНЬ 3

✓ ДЕНЬ 1. ЧИ МОЖЕ ІСНУВАТИ СПІЛЬНОТА БЕЗ ПРАВИЛ І ЗАКОНІВ?

1. Вітання

► Вправа «Таємні коди»

— Діти, сьогодні ми будемо вітатися не звичайно, а таємними кодами. Запропонуйте свої варіанти (*наприклад: оплеск і два кліпання очима*).

Так по колу кожній дитині передаємо вітання, поки перший учень не отримає зворотнє послання.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Чи може існувати спільнота без правил і законів?»

— Ми дуже гарно і злагоджено привіталися, а чому в нас вийшло все правильно? (*Бо діяли за правилами.*)

— А чи може суспільство існувати без правил?

► Гра-імітація «Один день з життя бджілки»

(*На підлозі розкидано штучні квіти.*)

— Діти, як ви вважаєте, чи можуть бджоли утворювати спільноту?

— А як їм удається працювати злагоджено і збирати багато меду? (*У них існують свої правила.*)

— Зараз уявімо себе бджолами і спробуємо здогадатися, які в них є правила.

Сонечко всміхається —
 Тітонька Бджуля прокидається.
 Бо вже день настає —
 На роботу бджілка йде.
 З квітки на квітку
 Цілий день літає,
 Не відпочиває,
 Все нектар збирає.
 В кошики на ніжках
 Весь пилок зчищає,
 Як багато назбирає,
 То у вулик відлітає.

Вміють геть всі бджілки
 Гарно працювати,
 А також уміють
 В танок закликати.

— Тітонька Бджуля хоче звернути вашу увагу на закони, що діють у бджолиному вулику. Чому, на вашу думку, всі бджоли їх дотримують? *(Діти об'єднуються у групи, на аркушах записують правила, що вони зрозуміли, презентують, обговорюють.)*

— Чи може виникнути небезпека, якщо не дотримувати правил?

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у групи з однаковою кількістю осіб. Кожна група отримує конверт із зазначеним у ньому тлумаченням певного правила.

Завдання: придумати та намалювати умовний символ цього правила на альбомному аркуші, провести презентацію свого символу в класі.

4. Теми для Щоденника вражень

- Правила потрібні, тому що...
- Люди б могли *(не могли)* жити без правил...
- Я дотримую правил, тому що...

✓ ДЕНЬ 2. ЯКІ НЕБЕЗПЕКИ МОЖУТЬ БУТИ У СПІЛЬНОТІ?

1. Вітання (з цеглинками LEGO)

— Помахайте червоною цеглинкою ті, хто радий бачити своїх однокласників.

— Помахайте жовтою цеглинкою і скажіть усім: «Привіт! Привіт!».

— Помахайте зеленою цеглинкою ті, хто має гарний настрій.

— Помахайте блакитною цеглинкою і покрутіться навколо себе.

— Помахайте синьою цеглинкою ті, хто має поганий настрій.

— Помахайте помаранчевою цеглинкою та обійміть сусіда справа.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які небезпеки можуть бути у спільноті?»

► Вправа «Мікрофон»

— Що таке безпека?

— Коли ви почуваетесь безпечно? *(Кожен з нас відчувається безпечно, коли навколо все добре, є люблячі рідні, хороші друзі, немає хвороб тощо.)*

— Спробуймо продовжити думку: «Я вважаю, що безпека — це...».

— Отже, безпека — це коли ніщо не загрожує життю та здоров'ю.

Небезпека — це ситуація, коли щось або хтось може тобі зашкодити.

— Які можуть бути небезпеки?

► *Слухання притчі про жабок. Розв'язування небезпечної ситуації*

— Послухайте притчу про двох жабок, які потрапили до глека зі сметаною.

У глека будо дуже вузьке горлечко, тому вибратися з нього не так вже й просто.

Одна жабка, оцінивши ситуацію й вирішивши, що всі спроби безнадійні, склала лапки і пішла на дно. Друга жабка, навіть уже ні на що не сподіваючись, усе ж робила спроби врятуватися і щосили гамселила лапками. І через певний час вона відчула, що стоїть на чомусь твердому: зі сметани збилося масло. Відштовхнувшись від грудки масла, жаба виплигнула на волю.

Висновок. З будь-якої, здавалося б, безвихідної ситуації, потрібно завжди шукати вихід, не втрачати надії, намагатись заспокоїтись та тверезо оцінити ситуацію.

3. Групове заняття

Діти об'єднуються у 2 групи, отримують ситуації на картках, читають, обговорюють, аналізують.

Ситуація 1. Часто восени Юрко та Олег люблять підпалювати сухе листя, а потім затоптувати його ногами. Влітку те саме роблять з тополиним пухом. Такі заняття можуть призвести до сумнівних наслідків.

— Що ви можете порадити хлопцям?

— Як слід діяти, якщо зайнявся одяг?

— Які причини виникнення пожеж ви знаєте?

Ситуація 2. Одного разу двоє друзів помітили, що біля їхнього під'їзду стоїть незнайома людина і чекає, доки відчиняться двері. Степан сказав: «Ходімо додому». А Володя відповів: «Зачекаймо трохи, поки він піде». Хлопці посперечались і, коли незнайомець пішов геть, повернулися додому.

— Як потрібно було вчинити в цій ситуації?

— Що могло трапитись?

4. Теми для Щоденника вражень

□ Я розумію, що безпека — це...

□ Аби в мене були чарівні сили, я б...

□ Якщо комусь загрожує безпека, то я...

✓ ДЕНЬ 3. ЯК ПОВОДИТИСЯ У СИТУАЦІЇ ВОРОЖОСТІ/ЗАГРОЗИ?

1. Вітання

У цей ранковий, добрий час
Я рада, діти, бачить вас.
Треба всім нам в коло стати,
Одне одного привітати.

Сонечко встало,
Іде новий день.
Любі малята,
Усім «Добрий день!»

— А тепер створімо «сонечко» класу і розмістімо його на дошці. Кожен з вас на промінчику сонечка запише, що потрібно для щастя.

— А тепер подивіться на сонечко. Спіймайте сонячний промінь, що несе вам здоров'я, радість, тепло, світло, ніжність, ласку. Поселить цей промінь у своєму серці. Подумки спрямуйте його по своєму організму. Ви стали маленькими сонечками. Подаруйте такі промінчики всім-всім!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як поводитися у ситуації ворожості/загрози?»

► Вправа «Яблуко»

— Одного разу перед початком уроків я купила в магазині 2 яблука. Вони були майже однаковими за кольором і розміром. Під час уроку я запитала в дітей: «Чим відрізняються ці яблука?», адже суттєвої різниці між ними не було.

Тоді я взяла одне яблуко і, звертаючись до нього, сказала: «Ти таке погане, огидне яблуко!» — і кинула його на підлогу.

Я підняла яблуко і запропонувала одному з учнів: «Знайди в цьому яблуці щось погане, скажи про це і теж кинь його на підлогу». Потім я запропонувала це зробити іншим дітям. Коли фрукт повернувся до мене, я ще раз запитала, чи бачать діти якусь різницю між цим яблуком і тим, що увесь цей час лежало на столі. Незважаючи на те, що ми добряче «познущалися» над яблуком, значних зовнішніх ушкоджень у нього не було. Тоді я розрізала обидва яблука навпіл. Те, що лежало на столі, всередині було білим, а друге — коричневим, вкритим «синцями» від ударів об підлогу. Діти, але це ж ми його таким зробили! Це наша провина! Те саме відбувається і з людьми, яких ми ображаємо чи обзиваємо. Зовні не бачимо, як це на них позначається, але ми завдаємо їм величезну кількість внутрішніх ран!

► Вправа «Я-висловлювання»

□ Галя і Толя посварилися через те, що Толя зламав олівець Галі, коли був злий на неї за те, що вона на перерві сіла на його місце. («Коли я бачу, що ти...», «Коли це відбувається...», «Коли я стижаюся з такою ситуацією...»)

□ У Марії на уроці потекла ручка, вона вирішила покласти її у портфель, щоб ніхто нічого не помітив.
(«Я відчуваю...», «Я не знаю, що і сказати...», «У мене виникла проблема...»)

□ Сергій постійно звертався до Ольги на прізвище, а їй це дуже не подобалося, тому постійно виникали конфлікти.
(«Я просив би тебе...», «Я буду вдячний тобі, якщо...»)

3. Групове заняття

— Обговоріть або розіграйте проблемні ситуації, використовуючи «Я-повідомлення» (5–7 хв).

□ Твій однокласник чомусь скинув зі столу твої речі.

□ На уроці фізкультури ваша команда перемогла, а суперники за-
смутилися та почали вас ображати й обзивати.

Кожна група презентує свої варіанти розв'язання ситуації, аргу-
ментуючи їх.

Запитання для обговорення:

— Які висловлювання ми переважно використовуємо у повсяк-
денному житті?

— Чи важко вам було оперувати «Я-повідомленнями»?

— Чому це важко було робити?

— Що ви відчували, коли до вас зверталися з «Я-повідом-
леннями»?

4. Теми Щоденника вражень

□ Якщо мені загрожує небезпека, то я...

□ На мою думку, ображати когось — це погано, тому що...

□ Коли до мене звертаються з добротою, то я...

✓ ДЕНЬ 4. ЯК СТАЮТЬ ГЕРОЯМИ?

1. Вітання

Ранок розпочавсь цікаво,

Світить сонечко ласкаво,

В календарик заглядає

І від посмішки аж сяє.

Знає сонце гомінливе:

День сьогодні особливий!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як стають героями?»

► *Перегляд відео (<https://youtu.be/JFm37YTvcbE>)*

— Хто є героями в цьому відео?

— Чому саме вони є героями?

— Чи легко було допомогти в цих ситуаціях?

— Чи могли б ви допомогти тому, хто потребує вашої допомоги?

► *Вправа «Крісло автора»*

— Як ви гадаєте, якщо хтось потрапляє у проблемну ситуацію,
чи можете ви чимось допомогти?

3. Групове заняття

Діти об'єднуються в групи. Кожна група отримує завдання на картці. Потрібно розв'язати ситуацію, відповіді на запитання занести до таблиці.

1-ша група

Старенька бабуся їхала до квартири ліфтом, але раптом він зупинився між поверхами. Бабуся не може вибратися.

2-га група

Маленьке кошеня застрягло на дереві та не може злізти.

3-тя група

Маленька дівчинка стоїть на зупинці та плаче. Вона загубилася.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я можу/не можу допомагати людям, тому що...
- Я можу назвати себе героєм, тому що...
- На мою думку, допомагати легко...

✓ ДЕНЬ 5. ХТО ДЛЯ МЕНЕ Є ГЕРОЄМ?

1. Вітання

► Гра «Рожеві окуляри»

— Сонячні промені так щедро наповнили нашу класну кімнату, що потрібно надягнути чарівні сонячні окуляри, крізь які видно лише добре. Передаючи окуляри одне одному, розкажіть про ті чудові риси, що бачите у своєму однокласникові.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Хто для мене є героєм?»

► Перегляд фрагмента мультфільму «Маша й ведмідь» (<https://youtu.be/XL5tYSQiSpE>)

- Який героїчний учинок зробила дівчинка?
- Люди яких професій щодня рятують людей?
- А чи може звичайна людина стати героєм?

► Слухання реальної історії

... Черговий пожежної частини № 18 прийняв повідомлення, що надійшло. Його серце здригнулося: пожежа, а всередині квартири — дитина. Пожежники буквально ввірвалися у квартиру, з якої клубочився чорний дим, боялися побачити страшні наслідки після розгулу вогню. Але з полум'ям їм зустрітися не довелося. Його ненаситний апетит, як і він сам, були вже приборкані, про це свідчив їдкий дим, що заповнив усю квартиру. Але де ж маля? Силует Дмитрика був помітний на тлі вікна кухні. Хлопчик стояв біля відчиненої кватирки й тримав у руках кошеня, а на підлозі поруч з ним проглядалися

обриси ще однієї фігури. Отже, дітей було двоє? Відповідь на запитання пожежники отримали відразу ж, як тільки дісталися кухонного вікна. Виявилось, що на підлозі сидів собака... у протигазі.

Ковтнувши свіжого повітря, Дмитрик почав розповідати, що відбулося. Прийшов він зі школи і перед тим, як робити уроки, вирішив відпочити. Увімкнув телевізор, магнітофон, уместився зручніше й почав слухати музику. Раптом магнітофон заіскрився, повалив дим. Хлопчик злякався, але потім почав діяти, як підказувала йому інтуїція. Висмикнув вилку з розетки й залив апарат водою. Але диму було вже багато, тоді Дмитрик, щоб не наковтатися чадного газу самому та врятувати тварин, відчинив кватирку і взяв кішку Алісу на руки, а великого курцяхаара Шеррі до кватирки підняти не зміг. Але й тут вийшов зі становища: надягнув на собаку протигаз і наказав сидіти.

«Я Дмитрика з трьох років беру із собою на полювання, тому він такий сміливий»,— сказав про свого сина Іван Прищенко і додав: «Навіть страшно уявити, що могло б статися, якби він розгубився. Дмитрик урятував квартиру, тварин, а найголовніше — сам залишився живим». У такій екстремальній ситуації, яку витримав восьмирічний Дмитрик Прищенко, міг опинитися кожний.

- Яким ви уявили хлопчика?
- Чи можна назвати його героєм?
- Що таке «героїзм»?

► *Тлумачний словник*

Героїзм — відвага, рішучість і самопожертва в критичній обстановці.

- Яких героїв сьогодення ви знаєте?
- Можливо, ви були свідками героїчного вчинку?

► *Обговорення ситуацій*

— Розгляньте ілюстрації й поміркуйте, чи можна назвати тих, кого на них зображено, героями. Про які добрі вчинки засвідчують зображення, а про які — ні?

3. Групове заняття

► Вправа «Оціни вчинок». Робота в групі

Кожна група отримує ілюстрації до казок чи мультфільмів.
Завдання: проаналізувати їх і дати відповідь на запитання: «На якій із цих ілюстрацій зображено добрий учинок, а на якій — ні?».

1-ша група — казка «Колобок».

2-га група — казка «Котигорошко».

3-тя група — казка «Вовк і семеро козенят».

4-та група — казка «Про двох цапків».

5-та група — казка «Зайчикова хатка».

4. Теми для Щоденника вражень

- Яким учинком я пишаюся...
- Якби я став(ла) чарівником (чарівницею), я б...
- Я вважаю героєм...

ТИЖДЕНЬ 4

✓ ДЕНЬ 1. ЯКІ СПІЛЬНОТИ Є В ПРИРОДІ?

1. Вітання

► Вправа «Імпульс потиску»

— Своїм потиском руки я передаю імпульс гарного настрою.

Ваше завдання: отримавши імпульс, передати його іншому.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Які спільноти є в природі?»

► Перегляд фрагмента мультфільму «Уроки живої природи. Лев» (<https://youtu.be/CTIADZEHdWg>)

— Сім'ї яких тварин ви побачили?

— Хто ще серед тварин живе родинами?

— Які комахи живуть спільнотами?

— Зграї риб, стада оленів, табуни коней, зграї вовків — усе це приклади співтовариств. Наявність такої форми організації, як спільнота, дає змогу багатьом видам тварин здійснювати великі сезонні міграції. До мігруючих тварин належать, наприклад, вугрі, лососі, тюлені, багато видів птахів. Коли настає час міграції, усі члени спільноти згуртовуються разом і вирушають у дорогу, іноді дуже далеко.

► Обговорення ситуації

Під час екскурсії до лісу ваш однокласник почав руйнувати мурашник. Ваші дії?

» *Вправа «Збери слово». Робота в парах*

На столі — картки з літерами. Кожна пара має зібрати із запропонованих літер відповідь на запитання.

- Яка комаха найбільш працьовита? (*Бджола.*)
- Який звір спить узимку вниз головою? (*Кажан.*)
- Яка комаха є санітаром лісу? (*Мураха.*)
- Яку тварину можна навчити стояти на голові? (*Слона.*)

3. Групове заняття

» *Вправа «Уявіть...». Робота в групах*

Об'єднавшись у групи, діти мають намалювати фантастичну тварину, але обов'язково використати частини тіла тварин, зазначених у списку, наприклад:

- осел;
- кішка;
- жирафа;
- бегемот;
- норка.

4. Теми для Щоденника вражень

- Між людиною й природою спільне...
- Природа потребує захисту й турботи.
- Серед тварин мені подобається спільнота...

✓ **ДЕНЬ 2. ЯК МИ ВПЛИВАЄМО НА ПРИРОДУ?**

1. Вітання

» *Вправа «Усмішка»*

— Якщо посміхнутися перехожому, він посміхнеться у відповідь. Якщо посміхнутися небу та сонцю — розійдуться хмари. Якщо посміхнутися Всесвіту — трапиться щось казкове. Нумо посмінемося губами, очима, долонями, серцями!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як ми впливаємо на природу?»

— Усі ми — діти природи, та не всі ми однаково добрі до неї. Природа потребує постійної уваги, турботи. Ми повинні берегти її, охороняти її багатства.

«Земля не належить нам, а ми — їй».

» *Вправа «Продовж речення»*

- Природа мені дає...
- Людина не може прожити без природи, тому що...

— Усе необхідне для життя людина отримує від природи, тому захищати й оберігати природу — наш обов'язок.

► Перегляд фрагмента відео «Людина й природа» (<https://youtu.be/S942hyDEB48>)

— Чи завжди люди бачать свої помилки й виправляють їх?

— Чого навчає нас це відео?

— Як людина негативно впливає на довкілля?

— Яким ми хочемо бачити довкілля?

— Що можуть зробити люди для збереження краси природи?

► Гра «Що я можу зробити для Землі?»

— Я читатиму словосполучення. Якщо в них ідеться про те, що можна робити для планети,— плескайте в долоні, якщо ні — тупотіть ніжками.

- Посадити дерево.
- Кидати сміття.
- Змайструвати зі старшими шпаківню.
- Рвати квіти.
- Руйнувати гнізда.

► Фантастичні гіпотези

— Уявіть, що природа ожила. Що б вона сказала? За які справи й учинки покарала би?

3. Групове заняття

► Вправа «Людина й природа»

Діти (об'єкти природи: Сонце, тварини, вода, повітря, дерева, рослини) утворюють коло й тримають усі разом одного великого м'яча (людина). По черзі поступово опускають руки. У результаті, коли останній опускає руки, м'яч падає. Разом роблять висновок, що людина й екосередовище взаємопов'язані.

— Природа Землі схожа на організм людини, лише дуже великий. Як дихальна система постачає в організм кисень, так і ліси збагачують киснем повітря Землі. Кров живить усі клітини організму, так як річки й моря несуть воду й поживні речовини до всього живого. Земля хворіє, коли вирубують ліси, забруднюють ріки та моря, а від цього хворіє і людина.

► Робота в групах. Вправа «Коло ідей»

Діти об'єднуються в групи й обговорюють, що вони можуть зробити для планети. Пропонують на вибір ідеї, що зможуть допомогти зберегти здоров'я планети, а відповідно, і наше здоров'я.

1-ша група. Що робити зі сміттям?

2-га група. Що робити зі старими речами?

3-тя група. Як економити електроенергію?

4-та група. Як збагатити повітря киснем та очистити його?

4. Теми для Щоденника вражень
- Природа мені дає...
 - Здоров'я людини залежить від здоров'я планети.
 - У природі мені цікаво...

✓ ДЕНЬ 3. ЩО ОБ'ЄДНУЄ УКРАЇНЦІВ?

1. Вітання

» Вправа «Ласковинки»

Учитель пропонує дітям подарувати одне одному «ласковинку» — добрі, щирі побажання.

— Уявіть, що у вашій долоні є «ласковинка», ніби тепла кулька. Передайте її по колу одне одному. Відчуваєте, як приємно й радісно у вас на серці? Вас люблять друзі, дарують «ласковинки» добра й любові, а гарні побажання завжди здійснюються.

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що об'єднує українців?»

» Гра «Аукціон слів»

Учитель пропонує дітям дібрати якнайбільше слів-ознак до слів *Батьківщина, Україна*.

- Чи знаєте ви, що таке обряд?
- Які українські свята вам відомі?
- Які є символи-обереги?

» Довідкове бюро

Традиції — елементи культурної спадщини, що передають наступним поколінням і зберігають протягом тривалого часу в суспільстві.

Звичаї — традиційно встановлені правила поведінки.

Обряд — звичаї, пов'язані з народними святами, що передають від покоління до покоління.

Оберіг — предмети, що оберігають від лиха, хвороб.

» Перегляд соціального мультфільму «Слово української дитини» (<https://youtu.be/Fgk1LREdYWY>)

- Яка Україна?
- Які українські звичаї й традиції ви знаєте?
- Що говорять про український народ?
- А що нас усіх об'єднує і надихає?

» Вікторина «Чи знаєш ти свою країну?»

— Спробуйте свої сили та дайте відповіді на запитання вікторини.

- Назва нашої держави. (*Україна*.)
- Столиця України. (*Київ*.)

- Основні кольори нашого прапора. (*Синій і жовтий.*)
- Державні символи України. (*Герб, Гімн, Прапор України.*)
- Рослини-символи України. (*Верба і калина.*)
- Обереги українського народу. (*Віночок, рушник.*)
- Ім'я найвідомішого українського поета. (*Тарас.*)
- Найбільша річка України. (*Дніпро.*)
- Частина світу, у якій розташована наша Батьківщина. (*Європа.*)
- З чим українці зустрічають гостей? (*З хлібом-сіллю.*)

3. Групове заняття

► *Робота в групах. Вправа «Мої побажання тобі, Україно!»*

На паперових серцях діти пишуть побажання і приклеюють до дошки — утворюється жовто-блакитний прапор із побажань.

► *Колективна творча справа «Україна в майбутньому»*

Учні працюють у групах. За допомогою конструктора LEGO слід створити композицію на тему «Україна в майбутньому». Їм необхідно уявити свою рідну Україну такою, про яку вони мріють.

4. Теми для Щоденника вражень

- Я люблю Україну!
- Я мрію, щоб Україна...
- Україна для мене...

✓ ДЕНЬ 4. ЩО КОРИСНОГО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ СПІЛЬНОЇ СПРАВИ?

1. Вітання

► *Вправа «Найкраще я вмію»*

Учні утворюють коло й передають м'яч одне одному. Той, хто тримає в руках м'яч, змушений розповісти, що він уміє робити найкраще, а інші — запам'ятати. Розповідь учень розпочинає словами: «Найкраще я вмію...» і закінчує: «Ось який я молодець!».

2. Обмін інформацією. Тема дня «Що корисного я можу зробити для спільної справи?»

► *Перегляд фрагмента мультфільму «Пригоди Левчика та його друзів» (<https://youtu.be/tSPtAVRzGCM>)*

— Яку корисну справу зробили діти?

— А тобі доводилося робити добру справу для когось?

► *Історія з торбинки. Морська зірочка*

— Послухайте і поміркуйте над такою історією.

Одного разу рибалка йшов уздовж узбережжя моря. Він помітив, що за ніч на березі викинуло величезну кількість морських зірок.

Насолоджуючись ранковим сонцем, чоловік ішов по піску, відміряв милю за милею. Вдалині він побачив, як хтось танцює на пляжі. Здивований тим, що незнайомиць радіє життю таким дивним чином, рибалка наблизився.

Як виявилось, фігурка не танцювала, а робила однакові рухи, повторюючи їх. Це була маленька дівчинка, яка старанно збирала на березі морські зірочки й кидала їх у море. Від здивування рибалка зупинився на мить, а потім запитав: «Навіщо ти кидаєш ці зірочки у море?». «Якщо я залишу їх на березі,— відповіла дівчинка,— сонце висушить їх, а вони загинуть. Я кидаю їх у море, бо хочу, щоб вони жили!».

Чоловік замислився на мить, вражений словами дівчинки, але потім згадав, скільки миль він пройшов, і сказав: «Цих зірочок на узбережжі мільярди, що ти можеш змінити?». Дівчинка подумала, чемно всміхнулася, повільно нахилилася, підняла ще одну морську зірочку й кинула її в бурхливе море.

Повернувшись обличчям до рибалки, приязно промовила: «Можливо, ви маєте рацію, але саме для цієї зірочки я змінила долю».

- Кому дівчинка подарувала радість?
- А що відчувала дівчинка?
- Що здивувало рибалку?
- Як ви вважаєте, чи правильно вчинила дівчинка?

► Вправа «Я допомагаю іншим»

— Чи можете ви згадати, кому ви востаннє допомогли? Можливо, ви допомогли своїй мамі сервірувати стіл або батьку помити машину? Чи допомогли комусь із друзів або комусь зовсім незнайомому? (Діти по черзі пригадують свої добрі справи.)

► Вправа «Незакінчене речення»

Що я можу зробити, щоб...

- моя школа (стала місцем, де різним людям добре);
- мій двір (став місцем, де різним людям добре);
- моя сім'я (стала місцем, де різним людям добре);
- мій клас (став місцем, де різним людям добре)?

3. Групове заняття

► Робота в групах. «Країна мрії»

Кожна група повинна уявити Країну мрій. Намалювати її, зобразити жителів цієї країни, написати закони, за якими вони живуть. Презентувати роботи.

- Чому б ви хотіли жити в такій країні?

4. Тема для Щоденника вражень
- Корисні справи.
 - Корисні справи, які мені під силу.
 - Спільно з друзями я роблю...

✓ **ДЕНЬ 5. ЯК ЗАЛИШИТИСЯ СОБОЮ СЕРЕД ІНШИХ ЛЮДЕЙ?**

1. Вітання

— Створімо гарний настрій! Знайдіть мовчки очима сусіда й посміхніться так, щоб стало приємно і йому, і вам. Дякуймо за позитивний настрій!

2. Обмін інформацією. Тема дня «Як залишитися собою серед інших людей?»

- Діти, що таке диво?
- Якими бувають дива?
- Хто може бути дивом?

► *Інсценізація*

- Ти віриш у диво?
- Вірю.
- Справді? Ти бачив яке-небудь диво?
- Звісно.
- Яке?
- Тебе.
- Мене? Хіба я диво?
- Так.

- Про що ці рядки?
- Хто є дивом?
- У чому полягає унікальність кожної людини?

► *Слухання й обговорення східної легенди*

Одного разу боги вирішили створити Всесвіт. Створили зорі, Сонце, море, гори, а потім створили Людину та Істину. Однак стало питання: куди приховати Істину, бо їм хотілось продовжити шлях її пошуку.

- Сховаймо її на далекій зорі,— сказав один.
- Сховаймо її на найвищій гірській вершині,— запропонував інший.

— Покладімо її на дно найглибшої безодні,— вирішив третій.

А наймудріший бог сказав:

— Ні, ми сховаємо Істину в серце людини, тоді вона шукатиме її у всьому Всесвіті, не знаючи, що носить її постійно в собі.

— Діти, що таке істина? (*Істина — це те саме, що правда.*)

— Поміркуйте, про яку Істину йшлося в цій легенді? *(Те, заради чого живе людина, знання про те, як творити добро і долати зло. Це правда, перевірена досвідом.)*

— А тепер поміркуйте, чому боги все-таки сховали істину в серці людини? *(Кожен із нас — це маленький Всесвіт, це якась Істина. Ми можемо знайти Істину, якщо зазирнімо в себе, вивчимо себе, пізнаймо себе.)*

► *Релаксаційна вправа «Я унікальний!»*

Мета: підкреслити унікальність і значущість кожної дитини; розвивати самовпевненість та емоційну стабільність.

— Які приємні слова ти чув про себе?

— Чи казав тобі хто-небудь, що ти унікальна й неповторна людина?

— У чому виявляються унікальність і неповторність кожної людини?

— Я хочу запросити вас у подорож до Країни фантазій, де ви почуєте багато чудових і приємних слів на свою адресу. Умоцуйтеся зручніше, заплющуйте очі, розслабтесь.

— Ти знаєш про те, що всередині кожного з нас ховаються неповторні й чудові зірочки? Вони відрізняються одна від одної за кольором, деякі — за розміром, але кожний несе у своїй душі ту зірочку, яка робить нас унікальними й неповторними. Нумо знайдемо свою особисту зірочку. Можливо, вона знаходиться у вашій голові, чи у вашому серці або ще десь,— подивіться на неї уважніше. Якого вона кольору? Якого розміру?

А тепер уявіть, яке щасливе й задоволене обличчя у вашої зірочки. Вона радіє, посміхається, адже знає одну велику й важливу таємницю... Обережно-обережно візьміть свою зірочку до рук, піднесіть до вуха й уважно послухайте, що вона хоче сказати. Нехай розповість, чому ви такі унікальні й неповторні. Тихенько скажіть собі: «Я і вона унікальні та неповторні!».

А тепер ви можете потягнутися, по черзі напружуючи і розслаблюючи всі м'язи тіла. Попрощайтеся зі своєю зірочкою і поступово розплющте очі.

Питання для обговорення:

— Де ви знайшли свою особливу зірочку?

— Чи є у неї ім'я?

— Чи подобається вона вам?

— Що вона вам сказала?

— Чи хочете ви час від часу чути від інших людей, що ви хороші, чудові, особливі?

» Вправа «Пантоміма»

Діти утворюють коло. Охочі по черзі продовжують твердження «У мене є мета...» і показують її пантомімою. Решта повторюють пантоміму й відгадують те, що їм хотіли сказати.

» Вправа «Ти особливий»

Учні по черзі повертаються до свого сусіда й продовжують речення: «Андрійку (Олесю), ти особливий (особлива), тому що ти... (завжди веселий..., хороша подруга...)».

3. Групове заняття**» Вправа «Я в променях сонця»**

Мета: формування відчуття внутрішньої стійкості, гармонізації та довіри до самого себе.

Учні об'єднуються в групи. Кожен учасник протягом 2–3 хв на аркуші паперу малює сонце. У центрі кола записує власне ім'я (*можна записати займенник «Я»*), а на променях — свої сильні сторони або те, що любить, цінує і приймає в собі, чи ті якості, які дають відчуття внутрішньої впевненості й довіри до себе в різних ситуаціях.

Наприклад: Я умію дружити...

4. Теми для Щоденника вражень

- У чому моя особливість?
- Я особливий(ва), оскільки...
- У колі друзів я вирізняюся...
- Всесвіт усередині мене...

Бібліографія

1. *Аліфанова І.* Через комунікацію до пізнання : Навчально-методична серія.— Вип. 1–2. Відкритий урок. Початкова школа / Аліфанова І., Волинець Т., Петренко Л.— К. : Пляда, 2005.— 111 с.
2. *Андрійкова* книжка. Уроки гарної поведінки : Пробний посібник для учнів 2-го класу.— К. : Освіта, 1992.— 256 с.
3. *Атемасова О. А.* Психогімнастика у початковій школі / Бібліотека шкільного психолога.— Х. : Вид-во «Ранок», 2010.— 160 с.
4. *Богосвятська А. І.* Як зробити смачний, ароматний, кольоровий урок літератури : Методичний посібник.— Львів : Норма, 2015.— 136 с.
5. *Бойко Б. В.* Добрий день, шановна свинко! : Книга вихованої людини.— К. : Країна Мрій, 2006.— 48 с.— (Серія «Сонечко»).
6. *Бутрім В.* Інтерактивні дидактичні ігри в початковій школі.— К. : «Шкільний світ», 2007.
7. *Веленко А.* Уроки профорієнтації в початковій школі : авторська розробка ігрових занять / А. Веленко // Психолог (*Шкільний світ*).— 2013.— № 11–12; 2012 — № 1.
8. *Велика* сучасна енциклопедія. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».— Х. : ДП «Видавництво і друкарня “Таврида”», 2012.
9. *Воронцова Т. В., Пономаренко В. С.* Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (*початкова школа*). — К. : Видавництво «Алатон», 2016.— 232 с.
10. *Гнатюк О. В.* Основи здоров'я : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. : 1-й кл. / О. В. Гнатюк.— К. : Генеза, 2012.— 112 с.
11. *Грущинська В. І.* Природознавство : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. : 1-й кл. / В. І. Грущинська.— К. : Генеза, 2012.— 112 с.
12. *Гуз К. Ж., Ільченко В. Р., Собакар С. І.* Я і Україна. Довкілля. Підручник для 1 класу.— Полтава : Довкілля-К, 2007.— 112 с.
13. *Даруємо* дитині настрій // Розкажіть онуку. ТОВ «Редакція освітянських видань».— К. : «Мега-Поліграф».— № 1.— 2014.— 130 с.
14. *Дзвівалтова В.* Стежками рідного краю // Палітра педагога.— 2002, № 2.

15. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1–4 класи.— Х. : Вид. група «Основа», 2007.— 160 с.
16. Дяченко Т., Овдій Л., Мандруємо екологічною стежиною // Дошкільне виховання.— 2002.— № 5.
17. Ємець А. А., Шапка О. В. Літературні загадки в початковій школі.— Х. : Вид. група «Основа», 2006.— 224 с.
18. Інноваційні методи навчання в громадянській освіті.— Мінськ, 1999.
19. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт.-упор. І. Дівакова.— Тернопіль : Мандрівець, 2008.— 180 с.
20. Коваленко Л. В. Методи та прийоми емоційного налаштування на урок. Навчально-методичний посібник / Л. В. Коваленко.— Вінниця : ММК, 2014.— 111 с.
21. Коненко Н. Сезонні турпоходи // Палітра педагога.— 2007.— № 4.
22. Конституція України.— К. : Видавництво «Право», 1998.
23. Красоткіна Н. «Ми діти твої, Україно». Посібник для вчителів початкової школи.— К. : «Початкова школа», 2001.— 160 с.
24. Нечволод Л. І. Нетрадиційні уроки в початковій школі. 1 клас.— Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007.— 96 с.
25. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / Під заг. ред. Бібік Н. М.— К. : ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2017.— 206 с.
26. Основи здоров'я : Підручник для 2 кл. загальноосв. навч. закл. / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко.— К. : Видавництво «Алатон», 2012.— 136 с.
27. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.— К. : Видавництво А. С. К., 2004.
28. Походжай Н. Я. Природознавство. Конспекти уроків. 1 клас : посібник для вчителя / Н. Я. Походжай.— Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2012.— 136 с.
29. Прищепа К. С., Лук'яненко В. Г. Тематичний словник школяра.— К. : Форум, 2001.— 336 с. : іл.
30. Савченко О. Я. Сучасний урок в початкових класах : посібник для вчителя.— К. : Магістр — S, 1997.
31. Сердюк Г. М. Педагогічний пошук класного керівника.— Тернопіль : «Навчальна книга — Богдан», 2003.
32. Словник іншомовних слів.— Х. : Торсінг плюс, 2006.
33. Сухарева Л. С. Предметні тижні в початковій школі.— Х. : Вид. група «Основа», 2006.

34. Сухомлинський В. «Всі добрі люди — одна сім'я». Збірка творів для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.— К. : Видавничий дім «Школа», 2013.— 160 с.
35. Сухомлинський В. «Квітка сонця». Притчі, казки, оповідання.— К. : Видавничий дім «Школа», 2011.— 160 с.
36. Сухомлинський В. О. Чиста криниця : Казки, оповідання, етюди : Для сімейного читання.— К. : Веселка, 1993.— 287 с.
37. Тематичний словник школяра.— К. : «Гала», 1997.
38. Тесленко Н. В. Найкращі ігри для дітей: навчальне видання.— Х. : Видавничий дім «Школа», 2003.
39. Ткач Л. О. Краєзнавчі оповідки «Мандрівка Черкащиною» (для учнів 3–4 класів) // Черкаси — 2007 // Черкаська обласна бібліотека для дітей.
40. Українське народознавство. Книга для вчителя.— К. : Освіта, 1992.— 172 с.
41. Фопель К. Як навчити дітей співпрацювати? Психологічні ігри і вправи : Практичний посібник / У 4-х томах. 2-е видання. — М. : Генезис, 2003.— 160 с.
42. Чуприна С. А. Використання методу проектів у профроботі // Трудове навчання в школі.— 2012.— № 23.

Інтернет-ресурси

1. Віртуальна школа «Як тварини готуються до зими».— Режим доступу: https://youtu.be/K-E-F_7HABU/
2. Мультсеріал «Корисні поради» — Режим доступу: <https://dytpsyholog.com/>
3. Мультфільм «Канікули Поллі».— Режим доступу: <https://youtu.be/a31On5NGfpg>
4. Мультфільм «Як почути своє тіло».— телеканал ПЛЮСПЛЮС: <https://youtu.be/dgaovSRHGPPQ/>
5. Національна електронна платформа Нова українська школа. <http://nus.inf.ua/>
6. <http://allforchildren.com.ua/wind151.htm>
7. <https://vseosvita.ua/library/ruhliivi-igri-5301.html> — Всеосвіта
8. <https://youtu.be/7Y2oPzqchPc> — Таємниця країни суниць
9. <https://youtu.be/005KWnJ3Wso> — Чому опадає і жовтіє листя
10. <https://youtu.be/VcH9FP680kA> — Чому жовтіє та опадає листя (презентація, мультфільм)
11. <https://linguapedia.info/uk/systemy-pysma/brajlya.html>
12. https://youtu.be/BUO5_PqQtWA — мультфільм про динозаврів
13. <https://youtu.be/vNHIWvJ3NIY> — мультфільм про музеї
14. <https://multiurok.ru/files/a-m-boghosviats-ka-slovo-vchitielia-vitaiemos-kh-1.html> — А. М. Богосвятська. Слово вчителя: вітаємось, хвалимо, прощаємось чарівно.
15. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Реальність>
16. <https://www.slideshare.net/ssuserd93c71/ss-73068045> — Театр тіней
17. <https://mala.storinka.org/василь-сухомлинський-ласкавий-вітер-і-холодний-вітряга-казка.html>- казки В. Сухомлинського
18. https://smartum.com.ua/about_us/blog/vospitanie-detej/chi-mozhnavnavchiti-ditinu-fantazuvati-i-yak-stimulyuvati-yogo-uyavu/ — Чи можна навчити дитину фантазувати і як стимулювати уяву у неї?
19. <https://multiurok.ru/files/a-m-boghosviats-ka-slovo-vchitielia-vitaiemos-kh-1.html>
20. https://youtu.be/bnH4E1_a3s — мультфільми українською
21. https://youtu.be/f_fuiGlg2WQ — мультфільм про листочок і Мишку

Відомості про авторів

С. В. Сигида — методист методичного кабінету, спеціаліст вищої категорії, відділ освіти управління освіти, молоді та спорту Смілянської міської ради, учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «учитель-методист», Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

О. В. Русанова — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 1, Черкаська обл.

О. М. Проненко — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «старший учитель», Смілянська ЗОШ № 10, Черкаська обл.

Н. В. Бурдейна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, «учитель-методист», Смілянська ЗОШ № 10, Черкаська обл.

Н. Ю. Бабіченко — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

О. А. Нечипоренко — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Л. Г. Оверченко — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Я. О. Каптенко — учитель початкових класів, спеціаліст, Смілянська ЗОШ № 11, Черкаська обл.

Код	Ціна
НУР021	55,00

Навчальне видання

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ. 2 КЛАС. І СЕМЕСТР

Автор-упорядник

СИГИДА Світлана Вікторівна

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *Є. С. Островський*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 13.05.2019. Формат 60×90/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Helvetica.

Ум. друк. арк. 9,0. Замовлення № 19-05/20-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-34

e-mail: office1@osnova.com.ua
osnova.com.ua

book.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212
(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)